

BOGOSLAV ŠULEK O AUSTRIJSKOJ NOVČANOJ PROMJENI IZ 1858. GODINE I O NJEZINOJ PROVEDBI U HRVATSKOJ

Austrijska novčana promjena iz 1858. i njezina provedba u Hrvatskoj danas su slabo poznate. O toj novčanoj promjeni upravo na njezinu početku napisao je Bogoslav Šulek nekoliko članaka i objavio ih kao urednik u Gospodarskom listu, tada najpoznatijem i najčitanijem hrvatskom listu. Te članke nisu kasnije zamijetili znanstveni istraživači, a i numizmatičarima su ostali pobježe nepoznati iako su vrlo važni za prikaz povijesti onodobnoga hrvatskoga novčarstva. Zato se ti tekstovi prikazuju u ovom radu. Za njihovo bolje današnje razumijevanje valjalo bi kao širi kontekst prikazati i razvoj novčarstva u Austrijskoj Carevini jer je tom novčarstvu prema državnoj pripadnosti pripadalo i hrvatsko novčarstvo, no za to su potrebna dodatna istraživanja zasad nepoznatih ili nedostupnih izvora.

U ovom radu prikazani su Šulekovi članci Novi novci, Stari novci i Nove banke te još neki manji popratni tekstovi. Uvodno je opširnije prikazan radni životopis Bogoslava Šuleka. Bio je Šulek onodobno najsvestraniji hrvatski polihistor; najveći hrvatski leksikograf, prvi profesionalni i tada najpoznatiji hrvatski novinar; urednik, publicist. Kao tadašnji urednik Gospodarskog lista ovim je svojim popularnim poučnim člancima pomogao hrvatskom čitateljstvu da se bolje snađe u aktualnoj novčanoj promjeni.

U središnju temu ovog rada uvodi se općim prikazom u poglavlju Novac, novčarstvo, numizmatika u Šulekovu opusu, ispisom glavnih novčarskih naziva i imena iz njegovih rječnika te popisom i kratkim opisom njegovih drugih nerječničkih tekstova o numizmatici i novčarstvu.

Središnji dio ovoga teksta jest poglavlje u rječničkom obliku: Ispis i opis imena novaca i novčanih naziva u Šulekovim tekstovima Novi novci, Stari novci, Nove banke i Izvadak zakonah i naredabah o novom novcu. Opisuje se Šulekov opis austrijske novčane promjene iz 1858. godine i dodaju se priređivačeve napomene o njoj.

Šulek obavještuje čitateljstvo da je temelj za tu novčanu promjenu bio Novčani ugovor između Austrijske Carevine i njemačkih zemalja sklopljen 4. siječnja 1857. Ugovoreno je da će sve zemlje ugovornice prihvatiti za izradu novca zajedničku novčanu mjeru, tada zvanu carinska funta (Zollpfund), 'koja će vagati 500 grama ili pol kilograma'. Ali zemlje ugovornice nisu postigle dogovor o tome koliko će novaca kovati iz jedne carinske funte. Za provedbu toga Novčanog ugovora u Austrijskoj Carevini doneseni su Zakon o novom novcu, koji je počeo 'valjati' 'na dan svih svetih' 1858., te drugi provedbeni propisi. Time je za izrađivanje austrijskih novaca prestala vrijediti dotadašnja konvencionalna vrednota, tj. vrednota od dvadeset forinti (Konventionsfuss, Zwanzigguldenfuss), utvrđena 1753. dogovorom (konvencijom) među Austrijom i Bavarskom, a počela je vrijediti austrijsanska vrednota (Oesterreichische Währung), prema kojoj će se iz jedne funte srebra nakovati 45 forinti. Provedba te promjene razvukla se u nekoliko godina pa su postupno prestajali vrijediti neki 'stari' novci, a uvođeni su 'novi' novci. Šulek s dosta popratnih obavijesti opisuje te promjene te navodi imena i vrijednosti 'novih' novaca. Pisanjem o toj promjeni Šulek je proširio i opća znanja o ondašnjem hrvatskom novčarskom nazivlju i hrvatskim imenima ondašnjih pa i prijašnjih novaca. Napose se bavio njihovim hrvatskim imenovanjem pa je uveo i hrvatska imena stotinjak i novčić za ondašnje nove forinte i nove krajcare austrijsanske vrednote. Ti nazivi stotinjak i novčić u navedenim značenjima mogu se pridružiti k mnogim šulekizmima, riječima koje je u hrvatski uveo ili u njemu proširio Bogoslav Šulek.

I. Radni životopis Bogoslava Šuleka

Bogoslav Šulek (20. travnja 1816. - 29. studenoga 1895.) - od sredine hrvatskoga preporoda pola stoljeća neumorni hrvatski svedjelatnik: prvi hrvatski profesionalni urednik i novinar, najveći hrvatski leksikograf u preporodnoj i poslijepreporodnoj standardizaciji hrvatskoga jezika; poliglot, ali i do današnjih dana najplodniji hrvatski rječotvorac i tvorac mnogih temeljnih hrvatskih znanstvenih naziva; ponajveći hrvatski polihistor svojega doba, autor važnih hrvatskih školskih udžbenika i popularnih znanstvenih priručnika, pisac aktualnih znamenitih povijesnopolitičkih knjiga, prevodilac na hrvatski *Svetoga pisma* ali i vojnih priručnika za hrvatsko domobranstvo; doktor filozofije i jedan od prvih imenovanih članova Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te njezin dugogodišnji tajnik; čovjek krhka tijela ali nenadmašivi marnik, živahna duha i nadasve postojana ljudskoga značaja, slovački zavičajnik ali hrvatski velikan.

Slika 1. Lik Bogoslava Šuleka s fotografije Poprsje Bogoslava Šuleka u preporodnoj surki. Tu fotografiju izradio je 1856. ondašnji pozati fotograf Pomer za Svjetlopišni album hrvatskih preporoditelja.

Iz zavičajne Slovačke. Iako se Šulekovo djelovanje i njegova djela opravdano nazivaju hrvatskima, ipak Bogoslav Šulek nije podrijetlom bio Hrvat. U Hrvatskoj znani Bogoslav Šulek, rođenjem je Slovak, slovačkim krsnim imenima Drahotin Bohuslav. Rodni mu je zavičaj slovačko Sobotište. Sin je Jana Šuleka, evangeličkoga pastora i

učitelja, slovačkoga rodoljuba i školskoga pisca, ali sveslavenskog oduševljenika, negda i učitelja Jana Kollára, najpoznatijega naučavatelja sveslavenstva. Od oca je Bohuslav primio početne školske pouke, a u roditeljskom domu i brojnoj roditeljskoj obitelji očito se i u Bohuslava začeo i rodoljubivi sveslavenski osjećaj. Visokoškolsko obrazovanje stekao je u Bratislavi, tadašnjem Požunu. Na evangeličkom liceju od 1828. do 1837. završio je sve naukovne stupnjeve, pravni i teološki studij. Zaređen nije mogao biti zbog tada još slabe naglušnosti, ali ipak kanonske mane za svećeničko zvanje. Pri završetku studija umrla mu je majka, a obolio mu je i otac pa je ocu pomagao u obavljanju učiteljskih i svećeničkih poslova. Ubrzo mu je umro i otac. I ostao je Bohuslav slovački oduševljenik bez posla, na životnom raspuću.

Hrvatska - Šulekova druga, radna domovina. U Slovačkoj se slovački rodoljub tada nije mogao ni ganuti jer je Slovačku pritiskala nesmiljena mađarizacija. Kao sveslavenskog oduševljenika Bohuslava je privlačila Hrvatska u kojoj se tada živo razvijao hrvatski narodni preporod, u početku u obliku ilirskoga pokreta. U Hrvatsku je došao potkraj studenoga 1838., najprije u Brod na Savi, gdje mu je brat Mihael tada radio kao vojnokrajški liječnik. Tako je Bohuslav preko Drave prešao svoj životni Rubikon. S oduševljenjem je prihvatio Hrvatsku kao svoju drugu, radnu domovinu, ostao u njoj cijeli radni vijek, izradio prebogati životni opus.

U materijalnoj proizvodnji tiskovina. Za stvaranje takva i tolika opusa nije bilo dovoljno samo oduševljenje. Zato je Šulek prihvatio Hrvatsku kao radnu domovinu u najdoslovnijem smislu. Iz Broda je potkraj ljeta 1839. prešao je u Zagreb, tada središte preporoda. U Zagrebu je od rujna 1839. počeo raditi u tiskarnici Franje Župana, zapravo naukovao je za tiskarskoga slagara. U tri godine naporna rada svladao je sve vještine tiskarskog umijeća, postao je vrstan slagar, korektor, pače uznapredovao je do voditelja tiskarnice.

Prvi hrvatski profesionalni urednik i novinar. Rad u tiskarnicama bio je Šuleku samo sredstvo da se približi cilju: hrvatskom preporodu i preporodnom novinarstvu. Prvi novinarski tekst objavio je u Županovu listu *Croatia*, a u njoj je razvio i svoju prvu novinarsku suradnju. Potkraj 1842. prešao je u službu Ljudevitu Gaju i tako se sasvim približio središnjim zbivanjima u hrvatskom preporodu. U Gajevoj je tiskarnici iz tiskarskoga poslovođe postao novinarski urednik. Urednički posao bio je tada u Hrvatskoj jedini stalno plaćeni novinarski posao, a Šulek je u dva razdoblja bio plaćeni profesionalni urednik: 1843.-1850. i 1858.-1866. U uređivanim listovima objavio je stotine i stotine svojih potpisanih i nepotpisanih tekstova i tako je zapravo postao i prvi hrvatski profesionalni novinar jer drugog stalnoga zaposlenja za stalnu mjesečnu plaću i nije imao.

Prvo uredničko razdoblje. U prvom uredničkom razdoblju bio je najprije urednik Gajevih listova.

Danicu (uobičajeno tako skraćeno nazivanu) nepotpisano je uređivao od kraja lipnja 1843. do kraja rujna 1846. Iz *Danice* je u povijesti hrvatske književnosti ostao zapamćen Šulekov prvi prikaz Mažuranićeva spjeva *Smrt Smail-age Čengića*.

Uz *Danicu*, na kraju 1844. i početku 1845. bio je i zagrebački urednik *Branislava*, hrvatskog ilegalnog lista tiskanog u Beogradu /*Šidak*, 1961./.

Kao Gajev zaposlenik popisao je do 1845. i njegovu knjižnicu pa je taj rukopis *Bibliotheca illyrica* važan i za povijest hrvatskoga bibliotekarstva /Martinčić, 1988.b./.

Od listopada 1846. do 26. lipnja 1849. uređivao je Gajeve političke *Novine* (nazvane ovdje također skraćenim imenom), najprije nepotpisano, a od 3. lipnja 1848. bio je njihov potpisani urednik. U *Novinama* se razvio u najvršnjeg hrvatskoga političkog novinara. Kad je Gaj počeo pregovarati s Bečkom vladom o financijskoj potpori svojim listovima, zbog političkih razloga napustio je Šulek Gaja i uređivanje njegovih *Novina*.

Potom je postao najpoznatiji hrvatski oporbeni politički novinar. Uređivanje liberalnog oporbenog *Slavenskog Juga* preuzeo je najprije nepotpisano od početka srpnja 1849., a njegov potpisani odgovorni urednik bio je od 11. kolovoza 1849. do političke obustave toga lista 12. veljače 1850. Šulekova molba banu Jelačiću da obustavi obustavu *Slavenskog Juga* nije uspjela /Markus, 2007./.

Zato je Šulek 10. travnja 1850. pokrenuo novi oporbeni list *Jugoslavenske novine*, prikriveni nastavak *Slavenskog Juga*. Ali potpisani odgovorni urednik *Jugoslavenskih novina* bio je Josip Dvoranić, a Šulek je zbog političke nepoćudnosti mogao biti samo njezin nepotpisani urednik. U Hrvatskoj je tada zavladao neprikriveni germanizatorski centralizam Bečkoga dvora pa su i *Jugoslavenske novine* politički ugušene 13. prosinca 1850. /Švoger, 2007./.

Počasni građanin Zagreba, odbornik Književnog odbora Matice ilirske. Iako je Šulek bio nepoćudan centralističkoj vlasti, njegovo novinarsko djelovanje bilo je u Hrvatskoj cijenjeno. Odlukom Poglavarstva grada Zagreba 4. veljače 1850. proglašen je počasnim građaninom Zagreba. Od 27. veljače 1851. do 2. veljače 1853. bio je i izabrani odbornik Književnog odbora obnovljene Matice ilirske.

Šulekovi školski udžbenici i priručnici. Onemogućen u novinarstvu, u desetljeću neoapsolutizma pisao je za one 'koji uče čitati' pa je objavio nekoliko važnih hrvatskih školskih udžbenika i priručnika /Martinčić, 1989.a./.

U početku su ga u tome poduprle hrvatske vlasti, napose tada još neukinuto hrvatsko Bansko vijeće.

Godine 1850. objavio je *Naputak za one, koji uče čitati*, zajedno s *Malom čitankom za početnike*, prvi hrvatski moderni didaktički priručnik za početno poučavanje čitanja. U njemu je u obliku tablice „*pisma u slikah*“ sastavio i prvu hrvatsku slikovnu slovaricu. Prema narudžbi školskih vlasti iz 1851., za porabu u Istri preveo je s njemačkoga pučkoškolski priručnik *Sto malih pripovjesti, čitanka za djecu* (Trst, 1852.). Iako evangelik, sastavio je i *Početicu za katoličke učionice* (objavljenu od 1853. u više izdanja).

Godine 1856. objavljen je Šulekov nepotpisani prijevod *Prirodopisa za niže realne škole*. Napisao je i prvi hrvatski gimnazijski udžbenik iz botanike, nazvan *Biljarstvo, za više gimnazije* (1856.). No, germanizacija je tada već potpuno zahvatila i hrvatsko školstvo pa je taj Šulekov već tiskani udžbenik tada ostao u skladištu. Ali neumorni Šulek nije se predavao pa je udžbenik nadopunio još jednom, uvodnom knjigom i tako su 1859. izišla *Biljarstva*, dvije knjige kao priručnici za učenje „samoučice u svom materinskom jeziku“. U tim je udžbenicima uveo sustavno hrvatsko botaničko nazivlje, koje se velikim dijelom održalo i u današnjem hrvatskom znanstvenom i standardnom jeziku /Šugar, 1977., 1990./.

Novinarski suradnik u međuuredničkom razdoblju. Od 1852. do 1857. Šulek se novinarstvom mogao baviti samo kao novinar suradnik.

Najviše je tada, 1853.-1856., objavljivao u novopokrenutom Matičinom listu *Nevenu*. Pokoji tekst objavio je i u *Pravniku* (1852.), u hrvatskim njemačkim listovima *Luni* i *Agramer Zeitungu* (1854.), pa i u *Katoličkom listu* (1857.).

Nastojao je ipak opet dobiti plaćeni urednički, novinarski posao. Tada je čak namjeravao pokrenuti službeni list za nepismene, koji bi se nedjeljom službeno javno čitao najširem nepismenom puku, ali u tome neobičnom nakladničkom pothvatu nije uspio.

Javne službe nije mogao dobiti pa je zato počeo u uredovnim satima raditi u privatnom odvjetničkom uredu.

Drugo uredničko razdoblje. Spletom okolnosti ipak je uskoro, od početka 1858. počelo drugo Šulekovo uredničko razdoblje.

Na kraju 1857. od uređivanja *Gospodarskoga lista*, glasila Gospodarskoga društva, odustao je Ljudevit Vukotinović. Tako je od početka 1858. Šulek postao urednik *Gospodarskog lista*. Uređivao ga je vrlo uspješno, pretvorio ga je iz društvenoga glasila u opći gospodarski list, najčitaniji tadašnji hrvatski list.

Uz uređivanje *Gospodarskog lista*, bio je 1860. i supokretač *Pozora*, novog hrvatskog opozicijskoga političkoga lista, a i njegov utjecajni suradnik sve do *Pozorove* prve obustave godine 1863.

Kao utjecajnom novinaru i uredniku nudila mu je (1864.) i politički sučeljena stranka, samostalna narodna stranka koja je zagovarala suradnju s Carevinskim vijećem, da preuredi poluslužbene Gajeve *Novine* ili da uređuje njihov noopokrenuti službeni provladin list *Domobran*. Takvu političku novinarsku suradnju Šulek nije prihvatio */Torbar, 1896./1897./*.

Uz uređivanje *Gospodarskog lista* bio i suradnik *Književnika*, lista koji je prethodio osnivanju Akademije.

Kad je obnovljen *Pozor*, Šulek je bio njegov urednik od 14. studenoga 1865. Zbog prezaposlenosti morao je napustiti uređivanje *Gospodarskog lista*, ali i u uređivanju *Pozora* zbog premorenosti izdržao je do 29. rujna 1866.

Time je završilo Šulekovo profesionalno bavljenje novinarstvom, ali kao novinarski suradnik objavljivao je i u poslijeuredničkom razdoblju.

Autor onodobno važnih aktualnih hrvatskih političkopravnih knjiga. Politički novinar, s razvijenim osjećajem za aktualnost ali i za trajnu važnost političkoga trenutka, i svoje političkopravne knjige napisao je Šulek u prijelomnim političkim događajima tadašnje hrvatske političke i pravne povijesti.

U središnjoj prijelomnici hrvatskoga narodnog preporoda, potaknut aktualnim pritiskom ugarizacije u hrvatskom političkom životu, a nakon zabrane ilirskoga imena, napisao je 1843. programski spis *Što smo mi, Horvati oli Iliri?* i zbog presnažnoga pritiska monarhijske političke cenzure ilegalno ga je kao anonimnu brošuru *Šta naměravaju Iliri?* objavio 1844. u Beogradu, i tada za Hrvatsku u inozemstvu */Martinčić, 1988.a./*.

Druga je Šulekova politička brošura, *Austrianski dāržavni ustav*, objavljena pri uvođenju carskog austrijskog neoapsolutizma Oktroiranim ustavom. U njoj je objavljen prijevod i Šulekovo komentirano tumačenje nametnutoga centralističkog ustava, u Hrvatskoj prisilno prihvaćenoga, pa je Šulekovo tumačenje Oktroja u ožujku 1850.,

zagovarajući mogućnost ustavnog djelovanja za ustavne promjene, prihvaćeno kao politički odušak i ubrzo je ta brošura objavljena u ponovljenom, drugom izdanju.

I nakon sloma neoapsolutizma, pri obnovi političkoga i parlamentarnoga života opet se javio Šulek aktualnom knjigom: godine 1861. u raspravi o mogućnosti pripojenja Dalmacije - tada u sklopu austrijskoga dijela Monarhije - u poblizu povezanost s ugarskim dijelom Civilne Hrvatske, napisao je knjigu *Hrvatsko-ugarski ustav ili konstitucija*. Bila je ta knjiga namijenjena ponajviše pobuđivanju hrvatskoga političkoga rodoljublja u Dalmaciji, tada pod snažnim utjecajem talijanizacije, pa je objavljena i na talijanskom, da bi se talijanskim jezikom življu u Dalmaciji objasnile opasnosti od talijanizacije Dalmacije.

I svoju najznamenitiju političkopravnu knjigu, znamenitu već i naslovom, *Naše pravice*, objavio je Šulek u prevažnom političkom trenutku, na početku godine 1868. uoči saborskih izbora i pred sklapanjem Hrvatsko-Ugarske nagodbe. U *Našim pravica* objavljen je *Izbor zakonah, poveljah i spisah znamenitih za državno pravo kraljevine dalmatinsko-hrvatsko-slavonske od god. 1102.-1868*. Tu knjigu, na poviše od 600 stranica, sastavio je Šulek i tiskao nevjerojatnom brzinom - u mjesec i pol, a postala je pravom izdavačkom uspješnicom: naklada od 1000 primjeraka raspacana je u tri mjeseca. *Naše pravice* kao autorski i nakladnički pothvat i danas bi u brzini izvedbe i tržišnom uspjehu teško našle premca u hrvatskom autorskom stvaralaštvu i hrvatskome nakladništvu. Ostale su *Naše pravice* 150 godina trajni hrvatski povijesni izvor.

Javne službe nije dobio, nije izabran u službu zemaljskog arhivara. Bio je Šulek općeznani javni djelatnik, ali javne službe nije nikada dobio. Prije proglašenja Oktroi-ranog ustava bio je oporbeni novinar pa u vrijeme neoapsolutizma javne službe nije ni tražio. Ali javne službe nije uspio dobiti ni nakon sloma neoapsolutizma. Kad je Ivan Kukuljević imenovan velikim županom Zagrebačke županije, napustio je arhivsku službu pa je bilo slobodno mjesto zemaljskog arhivara, što je u današnje vrijeme zapravo bio ravnatelj Hrvatskoga državnog arhiva. Dana 17. siječnja 1861. Franjo Rački u ime J. J. Strossmayera pozvao je Šuleka da banu uruči molbenicu za službu zemaljskog arhivara. I na zasjedanju Sabora 17. svibnja 1861. predloženo je da se na to mjesto imenuje Šulek. Dobio je Šulek u tome i potporu županija i gradova, opće izraženu javnu potporu, ali tu javnu službu ipak nije dobio jer ni tada nije htio pristati na politički kompromis da novinarskim perom podrži bečku centralističku politiku. Službu zemaljskog arhivara nije uspio dobiti ni kao akademik u ponovnom pokušaju 1871. jer tada nije pristajao uz prevladavajuću mađaronsku politiku /*Torbar, 1896./1897.; Karaman, 1958./*

Akademik, tajnik Akademije i doktor filozofije. Pri osnivanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti godine 1866. Šulek je bio među prvim imenovanim akademikima, a razvrstan je u njezin matematičko-prirodoslovni razred.

Godine 1874. izabran je tajnikom Akademije i u obnavljanim izborima ostao je Akademijin tajnik sve do smrti 1895. Kao Akademijin tajnik dobio je u pedesetosmoj godini života i svoju prvu službeničku plaću u javnoj djelatnosti.

Šulek je postao akademik, ali i doktor filozofije. Godine 1867. Sveučilište u Rostocku promoviralo ga je u doktora filozofije na temelju latinski pisane inauguralne disertacije o Ruđeru Boškoviću: *Memoria Rogerii Josephi Bošković, Dissertatio inauguralis* (objavljena 1867. u Zagrebu).

U akademjskom razdoblju objavljivao je svoje znanstvene radnje u *Radu*, Akademijinu znanstvenom časopisu.

No Šulek je bio i pokretač Akademijine periodične publikacije *Ljetopisa*, publikacije koja kao godišnjak izlazi i danas. U *Ljetopisu* je kao tajnik Akademije objavio tekstove o dotadašnjem djelovanju Akademije, što su zapravo bili ljetopisni zapisi pa se Šulek s pravom naziva i prvim ljetopiscem Akademije.

I kao akademik bio je svjedjelatnik. Ni kao akademik i doktor znanosti, nije Šulek prestao sastavljati, prevoditi i objavljivati raznovrsna, općekorisna, popularna djela.

I u poslijeuredničkom razdoblju bio je cijenjen novinarski suradnik: napose 1872.-1877. u oporbenom političkom listu *Obzoru* te 1871.-1892. u književnom časopisu *Vijencu*.

Za hrvatsko domobranstvo preveo je s mađarskoga službene vojne priručnike, u 26 knjiga, 1871.-1874., i time postavio temelje hrvatskom vojnom nazivlju /*Pranjковиć, 2006.*/.

Godina 1876.-1877. preveo je i dijelove *Biblije* iz Vukovih i Daničićevih prijevoda. Ti su Šulekovi prijevodi *Novog zavjeta gospoda našeg Isukrsta* i *Psalmi Davidovi* u mnogo ponovljenih izdanja Britanskog i inozemnog biblijskoga društva u gotovo sto godina u ukupnoj nakladi nadmašili stotine tisuća primjeraka /*Kovačić, 2015.*/.

Nastavio je pisati i objavljivati popularne poučne stručne i znanstvene priručnike. Još 1858. objavio je nepotpisano gospodarski priručnik *Konjarstvo*. Godine 1866. objavio je priručnik *Korist i gojenje šumah, osobito u trojednoj kraljevini*, i u njemu uveo i hrvatsko šumarsko nazivlje. Kasnije je objavio i popularne znanstvene priručnike iz fizike *Prirodni zakonik za svakoga iliti popularna fizika* u tri knjige: *Silarstvo, Vesarstvo* i *Svjetlarstvo* (1873.-1876.). Osobito je popularna bila i Šulekova knjiga iz kemije: *Lučba za svakoga ili popularna kemija* (1881.).

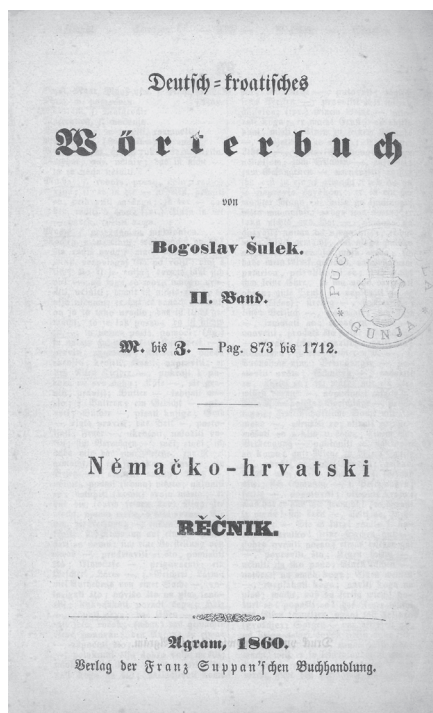
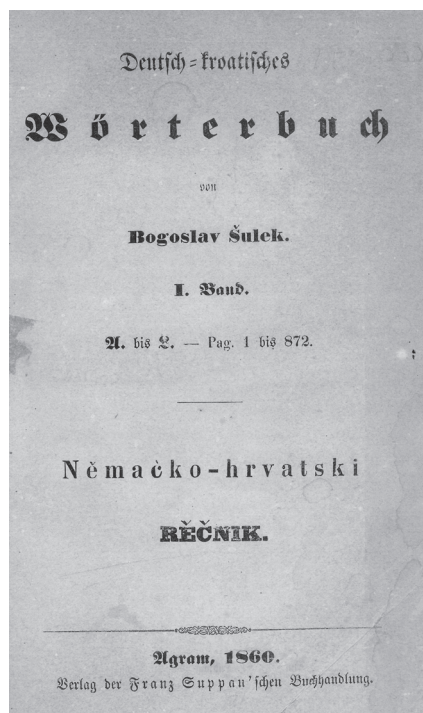
Leksikograf stoljeća. Hrvatski je Šulek počeo učiti još u Slovačkoj u godinama pred odlazak u Hrvatsku, i to upravo iz *Danice*: svjedoče to ispisi hrvatskih riječi i prijevodi na slovački u uobičajenim đaćkim rječničkim bilježnicama. Ali prije hrvatskoga znao je ili učio već desetak jezika: materinjski slovački pa češki, potom školske nastavne jezike latinski i njemački, kao studijske predmete mađarski te starogrčki i hebrejski, a učio je i engleski i francuski.

I prvi Šulekov novinarski tekst u Hrvatskoj, objavljen još na njemačkom, bio je i leksikografska najava: u članku *Ilirische Literatur* prikazao je uoči tiskanja prvi preporodni rječnik *Ilirski slovar* Ivana Mažuranića i Jakova Užarevića, objavljen 1842.

Kad je 1847. hrvatski proglašen službenim, 'diplomatičkim' jezikom, pisao je Šulek već hrvatskim jezikom poput najboljih onodobnih hrvatskih izvornih govornika, a mnogima je postao i jezičnim uzorom. Dapače, iz tog je vremena očuvan i Šulekov nedovršen rukopisni latinsko-hrvatski pravni rječnik /*Martinčić, 2003.*/ . A godine 1848. već je službeno imenovan suodbornikom u odbor za izradu rječnika hrvatskoga pravnog nazivlja.

No puna leksikografska djelatnost Šulekova počinje izradom njegova kapitalnoga *Njemačko-hrvatskoga rječnika*. Počeo ga je pisati 1850., a početkom 1852. objavljena je pretplata na taj *Rječnik*. Prvi sveščić njegova *Njemačko-hrvatskoga rječnika* objavljen je 1853. u 10 araka, na 160 stranica. Rukopis cijeloga *Rječnika* uglavnom je dovršio do

jeseni 1856., a nakon objavljivanja u sveščićima do 1858., konačno je 1860. cjelovito dotiskan i objavljen u dva sveska na 1760 stranica. Bio je to tada i još dugo najveći i najbolji hrvatski rječnik u kojem je obuhvaćeno hrvatsko preporodno jezično blago pa je taj Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* kasnije uziman i kao rječnik graničnik u preporodnoj leksičkoj dostandardizaciji i u opisu tvorbe hrvatskoga suvremenog jezika /Babić, 1991., 2. izd./.

Slika 2. Naslovnice Šulekova Njemačko-hrvatskoga rječnika.

Drugo Šulekovo veliko leksikografsko djelo jest njegov *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja*, objavljen u dvije pole 1874. i 1875. godine. Šulek ga je počeo sastavljati 1865. prema inicijativi ondašnjeg hrvatskog Školskog odbora iz 1862. te ga je sastavio „po nalogu“ ondašnje hrvatske vlade. Bio je namijenjen „osobito za srednja učilišta“, a poznatiji je u skraćenom naslovu kao *Rječnik znanstvenoga nazivlja*, i početna mu je svrha bila standardizacija hrvatskoga znanstvenoga nazivlja /Martinčić, 1990./ Naravno, kasniji ubrzani razvoj znanosti premašio je ondašnje do-sege, ali u tom su *Rječniku* zapisani mnogi hrvatski temeljni znanstveni nazivi. Zbog Šulekova prinosa hrvatskom znanstvenom nazivlju u njegovim rječnicima i u drugim njegovim djelima, Šuleku se pripisivao i pridjevak „otac hrvatskoga znanstvenoga nazivlja“ /Gostl, 1998. (1995.)/.

Treći veliki Šulekov rječnik *Jugoslavenski imenik bilja* objavljen je 1879. „troškom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti“. Nazvao ga je Šulek *jugoslavenskim* jer je uz hrvatska pa i srpska imena u rječnik uvrstio i mnoga slovenska imena bilja.

Za razliku od prethodna dva Šulekova rječnika, *Imenik bilja* samo je popisni rječnik, a ne i standardizacijski rječnik. Ali obiljem popisanih imena bilja i do danas je ostao neiscrpn i izvor za hrvatsku botaničku nomenklaturu, kao što svjedoči i *Hrvatski biljni imenoslav* Ivana Šugara /Šugar, 2008./.

Šulekizmi - najvažnije je autorsko stvaralaštvo u Šulekovu opusu. Šulekizmi su riječi sa Šulekovim autorskim obilježjem, to su riječi koje je stvorio Šulek, riječi koje je Šulek prvi uveo u hrvatski jezik, riječi koje je Šulek prvi zapisao u hrvatske rječnike, riječi koje su ponajviše Šulekovom porabom ušle u hrvatski standardni jezik.

Pozabilježio je Šulek u svojim djelima stotine pa i tisuće riječi koje su u njegovo doba obnavljale i proširivale priopćajne mogućnosti hrvatskoga jezika. Mnoge od tih riječi i nisu bile jezično najbolje, mnoge su bile proizvod aktualnoga trenutka, a kasnije ih je pregazilo vrijeme. Ali kad se i odbace takve neuspjele i neprihvaćene riječi, ostalo je do danas u hrvatskom jeziku toliko valjanih i ubičajeno rabljenih Šulekovih riječi - šulekizama, da se i ne može pronaći pojedinac koji bi nadmašio Šuleka i stvaralački jače obilježio hrvatski jezik.

Posvuda u Šulekovu opusu ima njegovih riječi, naših hrvatskih šulekizama. U *Danici* je 1843. uz *muziku* stvorio i riječ *glazbu*. U *Novinama* je 1848. poučio da se glasuje *glasovnicom*, a ne glasačkim listićem. U *Nevenu* je 1853. opisao kako je u Zagrebu u nadbiskupskom dvoru procvala Vrhovčeva agava i s njezina cvijeta ostao je u hrvatskom *pelud*. U *Gospodarskom listu* 1858. zapisano je da je u ondašnjem mladom vinogradu bana Jelačića zasađena „loza po izbor“ *graševina*, a riječ je *graševina* „Šulekov ali vrlo zgodan izum“, kako su to anegdotalno mnogo kasnije potvrdili Franjo Rački i Vatroslav Jagić.

Brojni su šulekizmi među današnjim najobičnijim hrvatskim riječima: *brojka*, *bjelgorica* i *crnogorica*, *dojam*, *dragulj*, *gmaz*, *latica*, *plin*, *ploha*, *pojam*, *skladba*, *velegrad* i još mnogi drugi.

Zato mnogi hrvatski govornici, ako i ne znaju poimence ni jedno Šulekovo djelo, ako čak ni pojma nemaju tko je bio Bogoslav Šulek, gotovo svakodnevno i nesvjesno odaju priznanje Šulekovu jezičnom geniju, izgovarajući pokoji šulekizam, a vjerujući da je to hrvatska riječ od vjeka.

II. *Novac, novčarstvo, numizmatika u Šulekovu opusu*

Naravno, *novac*, pa onda i nazivi iz novčarstva i numizmatike zabilježeni su u Šulekovu opusu, u Šulekovim rječnicima: u *Njemačko-hrvatskom rječniku* /u ovom radu cit. kraticom: *Šnjhr/* i u *Rječniku znanstvenoga nazivlja* /cit: *Šrzn/*, ali i u drugim nerječničkim tekstovima iz njegova sadržajno toliko raznolika opusa.

II.1. *Novac, novčarstvo, numizmatika u Šulekovim rječnicima*

U ovom radu ne opisuje se i ne obrađuje napose novčarsko nazivlje iz Šulekovih rječnika. Ali bez njihova spomena ne može se s punim razumijevanjem govoriti ni o novčarstvu u drugim Šulekovim radovima, u ovdje prikazivanim Šulekovim tekstovima.

U njegovim rječnicima osnovni polazni njemački nazivi *Geld* i *Münze* na prvom mjestu imaju hrvatske prijevode *novac*, *novci*, a njemački *Bank* u značenju *Creditanstalt*

preveden je u „novčara, banka“. Njemačke složenice s početnim *Geld-*, *Münz-* prevedene su najčešće u višerječno složene hrvatske izraze i nazive s pridjevom *novčan*, *novčani*, a uz njih, pa i uz *Bank-*, zabilježene su i hrvatski novčarski nazivi kao hrvatske tvorenice iz osnovice *novac*.

Zato će se ovdje kao opći uvid i uvod u ovaj rad popisati, ali ne i pobliže opisivati, ti izrazi i nazivi. Bit će to u abecednu susljedicu složeni hrvatski popisi, napose i stoga što se u njemačko-hrvatskom rječniku ne mogu naći na hrvatskim abecednim mjestima, a u ovom popisu jezikoslovno su razvrstani samo u najosnovnije skupine. Popis zajednički obuhvaća oba Šulekova rječnika.*

Novac i tvorenice iz osnovne riječi novac:

- *novac*, *novčanica*, *novčanik* /samo *Šrzn/*, *novčanost*, *novčanstvo*, *novčar* /i *Šrzn/*, *novčara*, *novčarica*, *novčariše*, *novčarnica*, *novčarnik*, *novčić* /i *Šrzn/*, *novčine*; *onovčiti se*, *unovčiti*.

Složenice s riječju novac:

- *kvarinovac*, *maminovac*, *novcokov*, *novcokovstvo*, *novcomoljac*, *novcorodan*, *raspinovac*.

Dvorječni izrazi s novcem u genitivu:

- *hod novca* /samo *Šrzn/*, *hrpa novaca*, *izvoz novca*, *kazalo novaca*, *kolanje novaca*, *kovač novca*, *kovanje novaca*, *krađa novca*, *kupilac novca*, *kvarenje novaca*, *mijenjanje novca*, *mjenba novaca*, *nestadak novaca* /i *Šrzn/*, *nestaja novca* /samo *Šrzn/*, *nestašica novaca*, *neimati novaca*, *oblik novca*, *ogled novaca*, *ogledalac novaca*, *oglednica novaca*, *okolovanje novaca*, *okrajac novca*, *oskudica novaca*, *pobirač novca*, *polaganje novca*, *popis novaca*, *posjed novca*, *potreba novca*, *primanje novca*, *primjesa novca*, *prometanje novca*, *svota novaca*, *težina novca* /samo *Šrzn/*, *uredba novca*, *vrednota novca*, *vrijednost novca* /samo *Šrzn/*, *vrst novca* /i *Šrzn/*, *zbirka novaca*, *zveket novaca*.

Dvorječni izrazi s novcem u instrumentalu:

- *cijeniti što novcem*, *gospodarenje novcem* /samo *Šrzn/*, *plaćanje novcem*, *rukovanje novcem*, *upravljanje novcem*.

Prijedložni izrazi s novcem:

- *danak u novcu*, *danjak u novcu*, *drhat na novce*, *igra na novce*, *kesa za novce*, *kovčeg za novce*, *lakom na novce*, *lakomost na novce*, *najmovina u novcu*, *namet u novcu*, *oskudica u novcu* /samo *Šrzn/*, *plata u novcu*, *pohlepa na novce*, *pohlepan na novce*, *porez u novcu*, *poslovati s novcem*, *pretplata u novcu*, *prodaja za gotove novce* /samo *Šrzn/*, *račun o novcu* /i *Šrzn/*, *sud s novcem*, *sud za novce*, *sudić za novce*, *tijesak za novce*, *tlehovina u novcu*, *trgovina s novcem*, *vrećica za novce*.

Dvorječni izrazi od imenice novac i pridanoga pridjeva:

- *gotov novac*, *idući novac* /samo *Šrzn/*, *kovan novac* /samo *Šrzn/*, *papiran novac* /samo *Šrzn/*, *pravi novac* /samo *Šrzn/*, *računski novac* /samo *Šrzn/*, *sitan novac* /i *Šrzn/*, *uložen novac*, *uspomeni novac* /samo *Šrzn/*.

* Popis je početno izrađen iz *Njemačko-hrvatskoga rječnika* jer je u njemu izrazito više tih naziva pa u popisu nije navodena njegova kratica. U *Rječniku znanstvenoga nazivlja* znatno je manje takvih riječi i sve su one u ovom popisu označene kraticom /*Šrzn/*, i to u dva oblika: ili kao /i *Šrzn/* ako je riječ zapisana u oba rječnika, ili pak kraticom /samo *Šrzn/* ako je riječ zapisana samo u tom rječniku.

Dvorječni izrazi s pridjevom novčan, novčani:

- novčan račun /samo Šrzn/, novčan rashod /samo Šrzn/, novčan stupac /samo Šrzn/, novčan sustav /samo Šrzn/; novčana cijena, novčana daća, novčana jedinka, novčana nagrada, novčana naputica, novčana naputnica, novčana odredba, novčana pošiljka /i Šrzn/, novčana pošta, novčana povjerba, novčana pretplata, novčana stopa /samo Šrzn/, novčana svota /i Šrzn/, novčana šteta, novčana teža /samo Šrzn/, novčana treba, novčana uredba, novčana vrednota, novčana vrjednota /samo Šrzn/, novčana vrijednost /samo Šrzn/, novčana zaslužba; novčane okujine; novčani broj, novčani doplatak, novčani feud, novčani hod, novčani kalupac, novčani oblik, novčani opiljci, novčani posao, novčani poslatak, novčani poslovi /samo Šrzn/, novčani prihod, novčani promet, novčani račun, novčani tečaj, novčani trošak, novčani zajam, novčani zavod; novčano leno, novčano mjerilo /i Šrzn/, novčano plemstvo, novčano tecivo, novčano tržište, novčano vrelo.

Dvorječni izraz s pridjevom novčarni:

- novčarna dionica /i Šrzn/, novčarna isplata, novčarna odpravnica, novčarna vrednota, novčarna zapisnica; novčarni posao, novčarni poslužnik, novčarni račun, novčarni rednik; novčarno glavno.

Dvorječni izraz s pridjevom novčarski:

- novčarska trgovina /samo Šrzn/, novčarski cjenik /samo Šrzn/, novčarski mešetar /samo Šnjhr/, novčarski zavod /samo Šrzn/.

Dvorječni izraz s novčara:

- narodna novčara (ili narodna banka) /samo Šrzn/, novčara za papirni novac /samo Šrzn/, trgovinska novčara /samo Šrzn/, zadužnica novčare /samo Šrzn/.

Osim današnjega standardnog naziva *novac*, valja svakako napomenuti da uz njega u Šulekovim rječnicima supostoji i ondašnji naziv **pjenez, pjenezi**.

Tvorenice i složenice iz osnovice pjenez:

- *pjenezar, pjenezarstvo, pjenezopis, pjenezoslovac, pjenezoslovje, pjenezoznanstvo*.

U Šulekovim rječnicima pozapisano je podosta novčarskoga nazivlja koje nije izvedeno samo iz njemačkih riječi *Geld* i *Münze*. Za ovaj rad svakako su najzanimljiviji njemački i u hrvatski prevedeni nazivi, imena pojedinih vrsta novaca i imena pojedinih novčanih primjeraka različite novčane vrijednosti. Na pojedine od tih naziva i imena posebice će se upozoriti ili iscrpnije ih opisati pri obradi središnje teme ovoga rada.

II.1.1. Nazivi numizmatika i novčarstvo u Šulekovim rječnicima

Današnji standardni naziv *numizmatika* nije zabilježen u Šulekovim rječnicima.

Numizmatika i *numizmatički* nisu u Šulekovim rječnicima zabilježeni kao prevedenice uz njemačke internacionalizme: *Numismatik, Numizmatiker, numismatisch*. Svi su prevedeni tvorenicama iz osnovice *pjenez*. Njemački *Numismatik* prevedeno je u *pjenezoslovje* /Šnjhr, 1856., 1860./ i *pjenezoslovlje* (s provedenom glasovnom promjenom) /Šrzn, 1874.-1875/. Pridjev *numismatisch* preveden je u *pjenezoslovan*. A njemački *Numizmatiker*, današnji *numizmatičar*, ondašnji je *pjenezoslovac, pjenezopisac* /Šnjhr, 1856., 1860/.

Hrvatski naziv *novčarstvo* zabilježen je u Šulekovim rječnicima samo u prijevodu njemačkoga *Bankwesen* /Šnjhr, 1854., 1860./ . Njemački *Münzwesen* i *Geldwesen* preveo je u *novčanstvo*, a *Münzwissenschaft* u *pjenezoslovje, pjenezarstvo*. Tako ni pridjev

novčarski u *Njemačko-hrvatskom rječniku* još nije tvorbeno povezan i s *novčarstvom*, nego se zapisuje samo uz *novčar* za njemački *Geldmacher* pa je u tom rječniku zapisano samo *novčarski mešetar* za njemački *Geldmäkler*. U *Rječniku znanstvenoga nazivlja* pridjev *novčarski* povezan je s njemačkim *Geld-*, ali u prijevodu na hrvatski i s *Bank-* i s *Curs-*. Tako je ondašnjem hrvatskom nazivnom izrazu *novčarstvo* pridružen suženi sadržaj *bankarstva*. U današnjem hrvatskom jeziku nije prihvaćen Šulekov ondašnji naziv *novčanstvo*, koji je Šulek čvršće povezivao uz *novac*, uz znanje i znanost o *novcu*.

II.2. Numizmatika i novčarstvo u Šulekovim nerječničkim tekstovima

U tematski raznovrsnom preobilju Šulekovih plodova pera nalazi se i tekstovi koji sadržajno obuhvaćaju i područje *novčarstva* i *numizmatike*. Oni su osobito zanimljivi i stoga što donose i prošireniji sadržajni opis tih naziva. Dapače u njima se popisuju i oni nazivi koji nisu uvršteni u rječnike.

Prvi takvi Šulekovi nerječnički tekstovi o numizmatici jesu tri teksta objavljena u *Danici* 1845., 1846. i 1847. godine. U susljedici to su, prvo: članak *Starine* (1845.), zatim članak *Narodni novci* (1846.) i kraći članak *Numismatička sbirka za narodni muzeum*, u nastavcima i u skraćenom naslovu *Numismatička sbirka* (1847.) Ti su članci sadržajno povezani i zapravo pišu o aukciji „numismatičke sbirke“ dvorskoga savjetnika Leopolda Welzla te o akciji hrvatskih bečkih rodoljuba u otkupu „starinskih novaca“ na toj aukciji. Tekst *Starine* donosi opširni uvod o važnosti „starinskih“ „narodnih“ dakle nacionalnih novaca za nacionalnu povijest te potiče akciju za otkup tih novaca. Tekst *Narodni novci* opisuje akciju za otkup tih novaca i općenito uspjeh na aukciji. Treći članak potočnije izvješćuje o rezultatima te akcije, zapisuje koliko je novaca prikupljeno za aukcijski otkup i koliko ih još treba prikupiti te popisuje koji su novci na aukciji kupljeni. Važnost je tih tekstova zapravo u tome što opisuju dio povijesti o nastanku današnje numizmatičke zbirke u Hrvatskom arheološkom muzeju. S jezikoslovnoga, nazivoslovnoga stajališta važno je i to da se u tim člancima spominju i nazivi „numismatički“, „numismatička sbirka“, „narodna numizmatika“, „numizmatik“ (suvremeno: numizmatičar), „starinski novci“, „novčana sbirka“. U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* za te su nazive još zapisani samo nazivi *pjenezoslovan*, *pjenezoslovje*.

Posljednji Šulekov tekst o novcu, novčarstvu, koliko je zasad poznato, objavljen je godine 1883. Te godine objavljena je druga knjiga *Novovjekih izuma*, važne Matičine nakladničke serije, a u nju su uvrštena tri opsežna Šulekova teksta: *Papir, Pismo i Tiskarstvo ili pečatnja*. Na kraju *Tiskarstva* objavljen je opširni dio teksta o tiskanju papirnog novca /str. 232.-238./ . Tiskanje papirnih novaca pripada tiskanju vrednosnih papira. Taj Šulekov tekst ovdje će se predstaviti dvama citatima: ‘Kad se prave vrednosni papiri, treba paziti na dvoje: prvo, tvorina mora biti u tehničkom pogledu tako savršena, da se pogotovo ne može lasno oponašati, ili da se oponašanje lasno razabire; drugo, svi štampani komadi, makar koliko ih bilo, moraju biti sasvim slični i jednaki.’ /str. 232.-233./ . ‘Fabrikacija papirnoga novca počinje već u papirnici; jer papir, namijenjen novcu mora se nekim osobinama odlikovati, da se otegoti oponašanje.’ /str. 234./ . Šulek potom opisuje onodobnu tehnologiju kojom se mogu izvesti upravo takve tvorevine kao što je papirni novac, ali osobito ističe i važnost ‘vještih umjetnika’ ‘da bude banknota remek-djelo’.

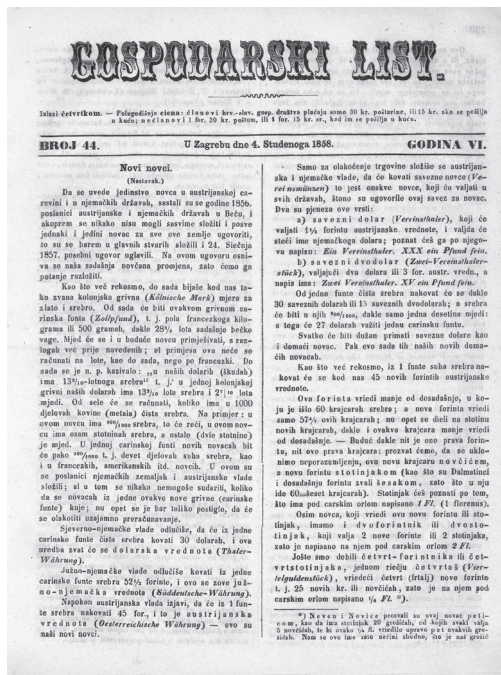
Između tih ovdje spomenutih tekstova u Šulekovu opusu može se pronaći još tekstova koji više ili manje pišu o novčarstvu, primjerice: *Pèrva horvatska štedionica*

/Novine, br. 93., 1846./, *Evo novaca za gospodare* /GL, 30. 6. 1859., br. 26., str. 111./, *Uvjjeti pod koje narodna banka uzaimlje novce na nepokretnine* /GL, 7. 7. 1859., br. 27., str. 119./ No svakako su u tome najzanimljiviji pa i najvažniji njegovi tekstovi *Novi novci*, *Stari novci*, *Nove banke*.

III. Šulekovi tekstovi o austrijskoj novčanoj promjeni iz 1858. godine

III.1. Uvodni popis tekstova: *Novi novci*, *Stari novci*, *Nove banke* i *Izvadak zakonah i naredabah o novom novcu*

Kao urednik *Gospodarskoga lista* pratio je Šulek svekoliko gospodarsko područje, najčešće poljoprivredu, ali ne samo nju. Napose je pisao i o utjecaju na gospodarstvo ondašnjih, aktualnih državnih pravnih propisa.

Slika 3. Naslovnica *Gospodarskog lista*, br. 42., str. 221., s jednim nastavkom Šulekova članka *Novi novci*.

Tako je u brojevima *Gospodarskog lista* od rujna do studenoga 1858. objavio, a i sam sastavio četiri teksta o tada upravo aktualnoj zakonskoj novčanoj promjeni u Austrijskoj Carevini, promjeni važnoj i za cijelo hrvatsko područje. Među tim tekstovima sadržajno je središnji članak i upravo glavni članak *Novi novci* /kratica u cit.: *NN*/, opširan tekst objavljen u četiri nastavka. K zadnjem nastavku *Novih novaca* dodao je 'naputak rodoljuba iz Karlovca': *Najlaglji preračun staroga srebrnoga novca u novi i obratno* /kratica: *NN, prer./*. Među nastavke *Novih novaca* umetnuo je i članak *Stari novci* /kratica: *SN*/ . Pisanje o aktualnoj novčanoj promjeni najavio je već prethodno u članku

Nove banke /kratica: *NB*/. K tim svojim autorskim, iako nepotpisanim člancima, dodao je i svoj prijevodni tekst: *Izvadak zakonah i naredabah o novom novcu* /kratica: *Izv*/.

U tim popularnim poučnim tekstovima opisao je najvažnije novčane promjene propisane upravo 1858. godine *Zakonom o novim novcima* i popratnim podzakonskim propisima. A taj *Zakon o novim novcima* izrađen je i uveden radi provođenja *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.*, koji su ‘uglavile’ Austrijska Carevina i njemačke države. Propisane promjene počele su se primjenjivati uglavnom od 1. studenoga 1858. pa je Šulek upravo aktualnom potrebom bio potaknut da piše o njima. Upozorio je na važnost novog novčanog zakona, opisao je najvažnije promjene koje donosi njegova primjena. Da bi postigao veću razumljivost, k tome je dodao i kontekstualno najpotrebnije kraće ili opširnije obavijesti o prethodnim i ondašnjim novcima. Stoga su ti članci imali i ondašnju trajniju vrijednost, ali i danas imaju vrijednost za povijest hrvatskoga novčarstva.

Pri današnjem čitanju tih tekstova valja imati na umu da je tada, godine 1858., hrvatski jezik bio tek desetak godina službeni jezik, kako se onda nazivalo ‘diplomatički’ jezik, i da je, uz mnoge poteškoće, uveden u opće priopćavanje u svim granama društvenoga života. Tako je bilo i s nazivljem iz novčarstva. U to vrijeme u hrvatski još nije bilo uvedeno i općeprihvaćeno ni neko najosnovnije novčarsko nazivlje, kakvo je danas prihvaćeno i u izraznom obliku i u sadržajnom određenju u suvremenom hrvatskom standardnom jeziku. Takvi su primjerice bili čak i nazivi *novac*, *banka*, *burza*. S druge strane, ti članci sadržavali su i podosta naziva koji još u to vrijeme nisu bili rječnički opisani, i to ne samo u hrvatskom jeziku, nego primjerice i u rječnicima njemačkog jezika koji su bili Šuleku predlošci za izradu njegovih rječnika.

U ovom radu ta četiri Šulekova članka o austrijskoj novčanoj promjeni propisanoj 1858. godine opisana su tako da je iz njih prigodno sastavljen svojevrsni rječnik.

III.2. Opis i rasprava: ISPIS I OPIS IMENA NOVACA I NOVČANIH NAZIVA U ŠULEKOVIM TEKSTOVIMA *NOVI NOVCI*, *STARI NOVCI*, *NOVE BANKE* I *IZVADAK ZAKONAH I NAREDABAH O NOVOM NOVCU***

A - slovo **A** - *NN*, 230.: ‘ono slovo, što ga ima na srebrnom novcu pod carevom glavom, a na mjedenom pod godinom. Gdje je ondje **A**, to će reći, da je novac kovan u Beču, **B** znači Kremnicu (u Ugarskoj), **E** Erdeljski Biograd (Karlsburg), **M** Milan a

** Napomena: Ovaj ispis i opis izveden je iz izvornih Šulekovih tekstova *Novi novci* (kratica: *NN*), *Stari novci* (*SN*), *Nove banke* (*NB*) i *Izvadak zakonah i naredabah o novom novcu*. (*Izv*). Ispis je sastavljen abecedno i u približno rječnikolikom obliku. Uz svaki naziv najprije je ispisan citat iz Šulekovih tekstova, ali u donekle jezično, uglavnom pravopisno i morfološki, posuvremenjenom obliku zato da bi se današnjim čitateljima olakšalo razumijevanje onodobnih tekstova. Zato su takvi citati kao potvrde porabe nazivlja stavljeni u polunavodnike: ‘...’. Mjesto odakle je citat ispisan označeno je kraticama *NN*, *SN*, *NB* i *Izv*, s dodanim brojem stranice, npr. *NN*, 214. Za ‘naputak ‘rodoljuba iz Karlovca’: *Najlaglji preračun staroga srebrnoga novca u novi i obratno*, kao dodatak k zadnjem nastavku *Novih novaca* kratica je *NN*, *prer.*, primjedbe priređivača u kojima se dodatno objašnjava onodobna uporaba novčanoga nazivlja. Podatci o uporabi nazivlja dopunjeni su češće: pregledom dopunskih tekstova iz *Gospodarskog lista* /kratice: *GL* i *GLgl*/, napose pregledom Šulekovih rječnika: *Njemačko-hrvatskog rječnika* /kratica: *Šnjhr*, 1860., ili npr. *Šnjhr*, 1854., 1860./ i *Rječnika znanstvenoga nazivlja* /*Šrzn*, 1874.-1875./ te nekih drugih rječnika: najnovijeg *Velikog rječnika hrvatskoga standardnog jezika* /*vrh*, 2015./, *Rječnika stranih riječi* Bratoljuba Klaića /*Krsr*, 1980./ i još nekih rječnika. U napomene priređivača pridodana su i neka druga objašnjenja.

V Mletke (Veneciju)'. - *Nap. prir.*: Oznaka mjesta kovanja na novom srebrnom i mjenom novcu: A = Beč.

amerikanski, *prid.* od Amerika. - *Nap. prir.*: U ovim tekstovima Šulek rabi oblik pridjeva *amerikanski*, a ne *američki*. - *U*:

- **amerikanski dolar** - *v. uz.* *dolar*.

apotekarski, *prid.* od apoteka. - *U*:

- **apotekarski gran** - *NN,221.*: 'uzeše za temelj francusku desetinsku vagu'; 'jedinka i kao temelj ove francuske težine zove se *gram*, i važe 13 1/2 apotekarskih grana naše obične vage'; 'u jednu našu funtu ide 560 3/25 grama (ili 5760 granah)'. - *Nap. prir.*: Težinska mjera *apotekarski gran* pripada u stare specijalne težinske mjere i ovdje je rabljena pri objašnjenju tada nove desetinske mjere *grama*.

as, *m.* - *NN,215.*: 'Drugdje opet našinci zovu krajcaru dinarom, od latinske riječi *denarius*, desetica, jer je išlo deset *assah* u jedan denar.' - *Nap. prir.*: U citatu je zadržan izvorni ispis „assah“, s dvostrukim *ss* i nastavkom *-ah* u genitivu množine. U Šulekovim rječnicima nije uočen zapis *ass* u novčarskom značenju. Najveći današnji hrvatski jednojezični rječnik u članku „as“ tek kao zadnje značenje opisuje: „**4.** pov(ijest) **a.** storimski bakreni sitan novac; **b.** starorimska jedinica za težinu“; dodaje se podatak o podrijetlu: „njem. od lat.“ /*vrh*, 2015./.

austrijski, *prid.* od Austrija. - *Nap. prir.*: U ovim tekstovima Šulek češće rabi oblik pridjeva *austrijski*, a rjeđe *austrijski*. Zato se i ovdje u napomenama priređivača uglavnom rabi *austrijski*, napose *austrijska vrednota*. - *U*:

- **austrijska banka** - *Izv,220.*: 'Cesarska naredba od 30. kolovoza 1858, ... s obzirom na povlaštenu austrijsku narodnu banku.' - *Nap. prir.*: U ovom tekstu *austrijska banka* naziva se i *povlaštena austrijska banka narodna*. *V. uz.* *banka*.

- **austrijska vrednota** - *NN,229.*: 'austrijska vlada izjavi, da će iz jedne funte srebra nakovati 45 forinti, i to je *austrijska vrednota* (*Oesterreichische Währung*)'. - *Nap. prir.*: Pri početnim opisima tadašnje nove novčane promjene često se uz naziv *austrijska vrednota* dodavao i pridjev *nova* pa se pisalo i *nova austrijska vrednota*. Tada se *austrijska vrednota* rjeđe nazivala i *austrijska vrednota*. *V. i uz.* *vrednota*.

- **austrijski novci** - *Nap. prir.*: U ovim se tekstovima *austrijskim novcima* napose razumijevaju novci izrađivani prema *austrijskoj vrednoti*. I kao što se nazivu *austrijska vrednota* dodavao i pridjev *nova*, tako se tada i novcima izrađivanim po toj vrednoti dodavao pridjev *novi* pa su se ti novci nazivali i *novi austrijski novci*.

austrijski, *prid.* od Austrija. - *Nap. prir.*: U ovim tekstovima Šulek rjeđe rabi oblik pridjeva *austrijski*, a češće *austrijski*. - *U*:

- **austrijska vrednota** - *Izv,220.*: 'Počamši od 1. studenoga 1858. moći će povlaštena austrijska banka izdavati note od 1000, 100 i 10 forinta, glasećih jedino na vrednotu austrijsku'. - *Nap. prir.*: Ovaj citat rijetka je potvrda naziva *austrijska vrednota* umjesto vrlo čestoga *austrijska vrednota*. *V. i uz.* *vrednota*.

a. vr. - *Nap. prir.*: U tadašnjim hrvatskim tekstovima uobičajena kratica za *austrijska vrednota*, dodavana radi potočjenja uz imena i nazive novaca izrađivanih po toj vrednoti.

ažio, *m.* - *NB,179.*: 'To je izvor i uzrok pridu (ažiu)' ... 'baš kao da tko prodaje zadužnice izdate od dužnika, koji ne može platiti, te neće jamačno toliko za nje dobiti,

na koliko glase. Čim veća je bila pogibija i opasnost, tim je više skakao prid, tim su niže padale banke.’ - *Nap. prir.*: U općim rječnicima hrvatskoga standardnog jezika nije zabilježena riječ *ažio* /vrh, 2015./.

B - slovo **B** - *NN, 230.*: ‘ono slovo, što ga ima na srebrnom novcu pod carevom glavom, a na mjedenom pod godinom. Gdje je ondje A, to će reći, da je novac kovan u Beču, B znači Kremnicu (u Ugarskoj), E Erdeljski Biograd (Karlsburg), M Milan a V Mletke (Veneciju)’. - *Nap. prir.*: Oznaka mjesta kovanja na novom srebrenom i mjedenom novcu: B = Kremnica (u Ugarskoj). Šulek je u ovim tekstovima samo ovdje spomenuo Ugarsku; u njima je uvijek pisao samo o Austrijskom Carstvu. Očito je tome bio politički uzrok, ali o tome tada nije govorio jer je u *Pozivu na pretplatu* obećao da u *Gospodarskom listu* ne će pisati o politici. Kasnije, 1861. u *Pozoru*, političkom listu, pisao je i o tumačenju raskida državnopravnih odnosa Hrvatske i Ugarske godine 1848.

bakar, *m.* - *NN, 215.*: ‘Jer u nijednom srebrnom novcu nema čista srebra, nego je primiješano i mjedi (bakra)’. - *Nap. prir.*: U ovdje prikazivanim člancima Šulek dosljedno rabi naziv *mjed* kao istoznačnicu za *bakar*.

banka, *ž.* - *SN, 225.*: **1.** ‘Cijelu sadašnju cijenu zadržat će poslije svih svetih evo ovi novci: *banknote*; stara banka od 1 for. vrijedit će 1 for. i 5 novih krajcara ili jednom riječju novčića’; *NB, 179.*: ‘*narodna novčara*’ (*Nationalbank*) ‘mora do 1. studenoga ove godine izdati *nove banke* od 1000, 100 i od 10 fr. austrijske vrednote’; **2.** *NB, 179.*: ‘ove *nove banknote* morat će *narodna banka* u Beču svakomu, koji to zaželi, isplatiti srebrom’. - *Nap. prir.*: Onodobno se naziv *banka* rabio u dva značenja: **1.** kao naziv za *novčanicu*; **2.** kao naziv za novčarsku ustanovu. U nazivu za novčanicu *banki* su onodobno bile istoznačnice *banknota*, *nota*. *Banki* kao novčarskoj ustanovi istoznačnica je tada bila novija riječ *novčara* i rijetko starija riječ *pjeneznica*. Ondašnju porabu dvoznačnog naziva *banka* najbolje pokazuje upravo članak *Nove banke*; u njemu *nove banke* jesu *nove novčanice* od 1000, 100 i od 10 fr., a izdavat će ih *narodna novčara* (*Nationalbank*), ali morat će te *nove banke* od 1000, 100 i od 10 fr. ta *narodna banka* (spomenuta *Nationalbank*) isplaćivati srebrom. Tada je naziv *banka* češće rabljen za *novčanicu*, a rjeđe za *novčaru*. No danas ni najveći *Rječnik hrvatskoga standardnog jezika* više ne bilježi da je nazivu *banka* onodobno bilo pridruženo i značenje *novčanice*, a ne bilježi ni da je *banki* kao novčarskoj ustanovi onodobno bila istoznačnica i *novčara* /vrh, 2015./ - I u:

- **nova banka** - *SN, 225.*: ‘mora do 1. studenoga ove godine izdati *nove banke* od 1000, 100 i od 10 fr. austrijske vrednote’. - *Nap. prir.*: U ovom iskazu *nove banke* znače *nove novčanice*, *novčanice* izdane na temelju *Zakona o novom novcu*. *V.:* *banka, 1.*

- **narodna banka** - *NB, 179.*: ‘Ove *nove banknote* morat će *narodna banka* u Beču svakomu, koji to zaželi, isplatiti srebrom.’ - *Nap. prir.*: U članku *Novi novci* naziv *narodna banka* istoznačnica je za onodobni naziv *narodna novčara*, i to za *Nationalbank* u Beču. Uz naziv *banke* kao *novčanice* ne rabi se pridjev *narodna* pa dvočlani naziv *narodna banka* znači samo *narodnu novčaru*, dakle *novčarsku ustanovu*.

- **stara banka** - *SN, 225.*: ‘stara banka od 1 for. vrijedit će 1 for. i 5 novih krajcara ili jednom riječju novčića’. - *Nap. prir.*: U ovom iskazu *stara banka* znači *stara novčanica*, *novčanica* izdana prije stupanja na snagu *Zakona o novom novcu*. *V.:* *banka, 1.*

Slike 4.a.-c. Stare banke.

Stare banke od jednog guldena, sto i tisuću guldena: Novčanice od jednoga guldena izdane 1. siječnja 1858. (slika 4.a.), novčanice od sto guldena (slika 4.b.) i tisuću guldena, (slika 4.c.), izdane 1. ožujka 1858., nazivaju se starim bankama (novcima) jer su izdane prije 1. studenoga 1858., dakle prije stupanja na snagu Zakona o novim novcima, dakle prema dotadašnjoj konvencionalnoj vrednoti (Konventionsfuss, Zwanzigguldenfuss).

a. novčanica od 1. guldena, izdana 1. siječnja 1858.

b. novčanica od 100 guldena, izdana 1. ožujka 1858.

c. novčanica od 1000 guldena, izdana 1. ožujka 1858.

banknota, ž. - *SN,225.*: ‘Cijelu sadašnju cijenu zadržat će poslije svih svetih evo ovi novci: *banknote*; ‘stara banka od 1 for. vrijedit će 1 for. i 5 novih krajcara ili jednom riječju novčića.’ - *Nap. prir.*: Onodobno su nazivu *banknota* bile istoznačnice i nazivi *banka* i *nota*, kao nazivi za novčanice. *Banknoti* je i do danas rjeđe očuvano pridruženo značenje *novčanice* /*vrh*, 2015./.

bluzga, ž. - *NN,221.*: ‘U Austrijskom Carstvu ima razne vrsti novaca. Obično se sada računa srebrom, ... računaju ... u Valtellini na stare graubündske (švajcarske) *bluzge*.’ - *Nap. prir.*: Današnji hrvatski rječnici ne bilježe riječ *bluzga* /*vrh*, 2015./.

burza, ž. - *NN,234.*: ‘Ovi krunaši i polukrunaši neće imati stalne cijene, ..., al im se opet nikada ne smije veća cijena udariti, nego što je imaju odsjekom u trgovani (burzi).’ - *Nap. prir.*: I pri ovom objašnjavanju cijene *zlatnih novaca* Šulek je kao hrvatski jezikoslovac naveo hrvatske istoznačnice, ovdje: ‘*trgovana (burza)*’. Ali internacionalizam *burza* tada u hrvatskom još nije proširen pa ga je Šulek zapisao i dodao u zagradi. Tako je u *Gospodarskom listu* u tjednim izvješćima i bečku burzu nazivao *bečka trgovana* pa je primjerice dodani njemački tekst „*Cours der Staatspapiere auf der Wiener Börse*“ preveo u tada uobičajeni hrvatski izraz „Hod državnjačah u bečkoj trgovani“ /*GLgl*, 20. 1. 1859./.

Danas je pak *burza* standardni novčarski naziv i potpuno je istisnula onda prošireni naziv *trgovana*. *V. i nap. prir.* uz: *trgovana*.

carantana, tal. - *NN,215.*: ‘Damatinci zovu krajcaru *karantanom*, po talijanskom *carantana*, što će reći četrdesetica, kao da ih ide 40 u forintu’. - *Nap. prir.*: Talijanski *carantana* pohrvačeno u hrvatski talijanizam *karantana*.

carinski, *prid.* od *carina*. - *U*:

- **carinska funta** - *NN,221.*: ‘Određeno je neka se za temelj uzme funta, koja će vagati 500 grama ili pol kilograma (t. j. od prilike naših 28 1/2 lota). Ova se funta već sada upotrebljava u Njemačkoj kod plaćanja carine, zato se i zove *Zollpfund*’. - *Nap. prir.*: I Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* ima njemački naziv „*Zollpfund*“ i preveden je u hrvatski „carinska funta“ /*Šnjhr*, 1860./.

V. i: funta.

carski, *prid.* od *car*. - *U*:

- **carski dolari (škude)** - *v. uz: dolar*.

- **carske forinte u srebru** - *v. uz: forinta*.

cekin, *m.* - *NN,214./215.*: ‘obično su dukati zlatni novci, samo u Italiji, Francuskoj i Španjolskoj ima i srebrnih dukata, zato se i u Hrvatskoj zlatni novci zovu *cekini*, (jer se ovdje pod imenom dukata poznaju srebrni novci od 1 for. 30 kr.), od talijanske riječi *zecchino*, a ta dolazi od *zecca* tj. kovnica.’ - *Nap. prir.*: Općejezični današnji rječnički opis naziva *cekin*: „1. *pov.* mletački zlatni novac: → dukat; 2. *proš.* zlatni novac → zlatnik“ /*vrh*, 2015./.

centesimo, ž. - *NN,221.*: ‘U Austrijskom Carstvu ima razne vrsti novaca. Obično se sada računa srebrom, ... računaju ... u Italiji na lire (20 kr.) i centesime’. - *Nap. prir.*: Stoti dio talijanske lire /*Krsr*, 1980./.

cirkulacija, ž. - *Izv.*, 220.: ‘Od nota koje su u okolovanju (cirkulaciji) ...’. - *Nap. prir.*: U ovom Šulekovu tekstu rabi se naziv *cirkulacija* kao sadržajno isto značno objašnjenje uz onodobno predloženi novčarski naziv *okolovanje*. Ondašnji naziv *note* u tom tekstu znači današnje *novčanice*. *V. i: okolovanje*.

Conventionsfuss, *njem.* - *Nap. prir.*: Prethodno u rječniku Šulek je njemačku riječ imao zabilježenu u tom izraznom obliku i preveo ju je u ‘dogovorna mjera’ /*Šnjhr, 1854., 1860./*. U ovim člancima rabi njemački pravopisno posuvremenjen oblik *Konventionsfuss*. *V.* i uz: *Konventionsfuss, njem.*

Conventionsmünze, *njem.* - *NN,221.*: ‘U Austrijskom Carstvu ima razne vrste novaca. Obično se sada računa srebrom, ili tako zvanom *Conventionsmünze*, ...’ - *Nap. prir.*: Njemačka riječ *Conventionsmünze* u doslovnom bi prijevodu bilo *konvencionalni novac*, kako se i rabi u ovim člancima, ali zapravo znači *konvencionalna mjera*. Prethodno u rječniku Šulek je imao također zabilježeno „*Conventionsmünze*“, ali *Conventions-* preveo je u „dogovorni“ pa bi to u sasvim pohrvaćenom prijevodu bio *dogovorni novac*, kako je u rječniku i preveo proširenu natuknicu ‘*Conventionsmünze Silbermünze*’, „dogovorni srebrni novac“ /*Šnjhr, 1854., 1860./*.

Cours der Staatspapiere auf der Wiener Börse, *njem.* - *Nap. prir.*: Njemački novčarski izraz preveden je ondašnjim hrvatskim nazivima u: ‘Hod državnjača u bečkoj trgovani’ /*GLgl, 20. 1. 1859./*. *V.* i *nap. prir.* uz: *burza, hod, trgovana*.

crucifer, *lat.* - *NN,215.*: ‘Krajcara je dan danas kćerka groša, al je starija od svog oca; jer već Konstantin Veliki u početku 4. vijeka, kad je kršćanska vjera proglašena bila vjerom Rimskoga Carstva, dao je u slavu pobjede krsta nad poganstvom, kovati novce, a na svakom je bio križ (krst), odkale su dobili latinsko ime *crucifer*, a njemačko *Kreuzer*; odkuda je postala naša *krajcara*.’ - *Nap. prir.*: U ovim prikazivanim člancima Šulek navodi i popularna objašnjenja novčarskog nazivlja pa tako i latinskoga *crucifer* za njemačko *Kreuzer*, a našu *krajcaru*. *V.* i: *krajcara*.

cvanciga, *ž.* - *NN,214.*: ‘sada na vrat na nos mijenjaju dolare (talire, škude) i dvadesetice (cvancige)’. - *Nap. prir.*: *Cvanciga* je germanizam, često rabljen u ondašnjem hrvatskom razgovornom jeziku, istoznačnica je za hrvatski naziv *dvadesetica*, pa *dvadeseticu* preporučuje i Šulek.

četrdesetica, *ž.* - *NN,215.*: ‘Dalmatinci zovu krajcaru *karantanom*, po talijanskom *carantana*, što će reći četrdesetica, kao da ih ide 40 u forintu.’ - *Nap. prir.*: Hrvatski naziv *četrdesetica* tvoren je analogno prema *desetici*, *dvadesetici*, od tvorbene osnove glavnoga broja četrdeset tvorbenim sufiksom *-ica*. *V.* i: *karantana*.

čtvrtaš, *m.* - *NN,229.*: ‘Jošte smo dobili *čtvrť-forintnika* ili *čtvrťstotinjaka*, jednom riječju *čtvrťša* (*Viertelguldenstück*), vrijedeći čtvrť (firtalj) nove forinte t. j. 25 novih kr. ili novčića, zato je na njem pod carskim orlom napisano *1/4 Fl.*’ - *Nap. prir.*: Naziv za kovanicu u vrijednosti *čtvrť nove forinte*. *Čtvrťša* je tvoren tvorbenim sufiksom *-aš*, a zamjenjuje zapravo češći neutralniji sufiks *-ica*. Nazivao se i *čtvrť-forintnik* ili *čtvrťstotinjak*, a rabljen je i istoznačni naziv *čtvrťica*. *Usp.* i: *čtvrťica*.

čtvrťica, *ž.* - *GLgl, 19. 12. 1858., 50., 260.*: U *Svaštici*: ‘Kod nas cvati sad trgovina s novim čtvrťicama (25 novč.), koje su posve nalik na nove dvadesetice od god. 1852., al vrijede samo 14 1/4 kr. srebra.’ - *Nap. prir.*: U ovom kratkom tekstu rabljen je naziv *čtvrťica* za naziv *čtvrťša* iz opisivanih članaka. *Usp.* i: *čtvrťša, čtvrťstotinjak*.

čtvrť-forintnik, *m.* - *NN,229.*: ‘Jošte smo dobili *čtvrť-forintnika* ili *čtvrťstotinjaka*, jednom riječju *čtvrťša* (*Viertelguldenstück*), vrijedeći čtvrť (firtalj) nove forinte t. j. 25 novih kr. ili novčića, zato je na njem pod carskim orlom napisano *1/4 Fl.*’ - *Nap.*

Slike 5.a.-c. Stare i nove desetače, novčanice od deset guldena.

Stare novčanice od deset guldena: Novčanice od deset guldena izdane 1. siječnja 1858. (slika 5.a.) i 1. ožujka 1858. (slika 5.b.) nazivaju se starim desetačama (starim novcima) jer su izdane prije 1. studenoga 1858., dakle prije stupanja na snagu Zakona o novim novcima, dakle prema dotadašnjoj konvencionalnoj vrednosti (Konventionsfuss, Zwanzigguldenfuss).

Nove novčanice od deset guldena: Novčanice od deset guldena izdane 1. studenoga 1860. (slika 5.c.) nazivaju se novim desetačama (novim novcima) jer su izdane poslije 1. studenoga 1858., dakle nakon stupanja na snagu Zakona o novim novcima, dakle prema novoj austrijskoj vrednosti (Oesterreichische Währung).

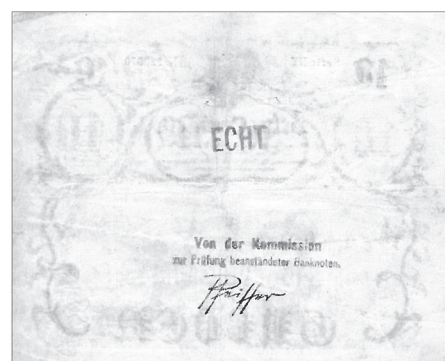
a. novčanica izdana 1. siječnja 1858.

b. novčanica izdana 1. ožujka 1858.

c. novčanica izdana 1. studenoga 1860.

prir.: Naziv za kovanicu u vrijednosti četvrt nove forinte; *čtvrť-forintnik* nazivao se ili *čtvrťstotinjak* i *čtvrťtaš*, a rjeđe i *čtvrťtica*.

čtvrť križevača, ž. - *SN,225.*: ‘Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: *čtvrť križevača* imala bi vrijediti 57 3/4 novčića, a vrijedit će samo njih 55’. - *Nap. prir.*: U ovom članku naziv je zabilježen u takvu obliku.

čtvrťstotinjak, m. - *NN,229.*: ‘Jošte smo dobili *čtvrť-forintnika* ili *čtvrťstotinja-ka*, jednom riječju *čtvrťtaša* (*Viertelguldenstück*), vrijedeći četvrt (fitalj) nove forinte t. j. 25 novih kr. ili novčića, zato je na njem pod carskim orlom napisano 1/4 Fl. - *Nap. prir.*: Naziv za kovanicu u vrijednosti *čtvrť nove forinte*; *čtvrťstotinjak* nazivao se ili *čtvrť-forintnik* i *čtvrťtaš*, a rjeđe i *čtvrťtica*.

čist, prid. - *U*:

čisto srebro - *NN,230.*: ‘Nu zato ne treba misliti, da se ovi novci kuju iz čista srebra’. - *Nap. prir.*: *Čisto srebro* jest srebro bez primjesa. *Čistom srebru* istoznačni je naziv i *suho srebro*. *V. uz: srebro*.

denarius, lat. - *NN,215.*: ‘Drugdje opet našinci zovu krajcaru dinarom, od latinske riječi denarius, desetica, jer je išlo deset *assah* u jedan denar.’ - *Nap. prir.*: U objašnjenima Šulek često navodi i riječi iz jezika iz kojeg potječu nazivi rabljeni u hrvatskim tekstovima.

desetača, ž. - *NB, 179.*: ‘nova desetača (10 fr.) vrijedi u sadašnjem novcu samo 9 fr. 31 kr., a stara desetača vrijedi u novom novcu 10 fr. (stotinjaka) i 50. kr. (stotica).’ - *Nap. prir.*: U članku *Nove banke* rabi se inače rjeđi hrvatski naziv *desetača* za novčanice od deset forinti, tj. 10 guldena, tj. hrvatskim nazivom deset stotinjaka. U ovom tekstu naziv *desetača* dopunio je Šulek pridjevima *stara* ili *nova*, ovisno o tome da li su te novčanice izadavane prije ili poslije 1. studenoga 1858. odnosno prije ili poslije stupanja na snagu *Zakona o novim novcima*. *V. slike 5.a.-c.* Drugo značenje pridavano je nazivu *desetica*, tvorenom sufiksom *-ica*, i *deseticama* su nazivani *sitni novci* od deset stotih dijelova *glavnih, krupnih novaca: forinti*, tj. *guldena*, tj. *stotinjaka*; *v. uz: desetica*.

- **nova desetača** - *NB,179.* - *Nap. prir.*: *v. uz: desetača* i sl. 5.c.

- **stara desetača** - *NB,179.* - *Nap. prir.*: *v. uz: desetača* i sl. 5.a. i 5.b.

desetica, ž. - *NN,230.*: ‘desetice (*Zehnkreuzerstück*), zato tako nazvane, jer ih ide deset na jedan stotinjak, a svaka desetica vrijedi 10 novčića. U deseticama bit će 500/1000 srebra, to jest polovica srebra i polovica mjedi.’; *SN,225.*: ‘Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: *desetica* vrijedit će mjesto 17 1/2 samo 17 kr. u novom, t. j. 9 5/7 u starom’. - *Nap. prir.*: U člancima *Novi novci* i *Stari novci* naziv *desetica* hrvatsko je ime sitnih srebrnih novaca austrijske vrednote. Različito značenje pridavao je nazivu desetača. *V. opis uz desetača.* Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* njemački naziv „Zehner“ prevodi za „Münze“ u hrvatski „deseták“, za „Banknote“ u hrvatski „desetica“, a „Zehnkreuzerstück“ prevodi pak u „deseták“ */Šnjhr, 1854., 1856., 1860./*. *I u:*

- **stara srebrna desetica** - *NN,234.*: ‘u malom prometu sa kovanim novcem’ ‘stara sreb. desetica’ ‘valja’ ‘17 novč.’ - *Nap. prir.* : U tekstu to je primjer u preračunu staroga srebrnoga novca u novi.

desetinski, prid. od deset, desetina. - *NN,234.*: ‘desetinski sustav’. - *U*:

- **desetinski sustav** - *NN,234.*: ‘Jošte više žalimo, što nisu sve ove vlade prigrlile francuski desetinski sustav, koji će i tako, prije ili kasnije, radi svoje izvrsnosti posvuda zavladati.’ - *Nap. prir.*: Ovom novčanom promjenom iz 1858. u Austrijskoj Carevini, pa time i u Hrvatskoj, prvi je put djelomično usvojen mjerni *desetinski sustav*. Šulek je dobro predviđao da će desetinski sustav ‘zavladati’, ali to se u Habsburškoj Monarhiji, pa i u hrvatskim krajevima, dogodilo tek poslije izlaska Šulekova *Rječnika znanstvenoga nazivlja* pa je u njemu Šulek još predviđao i nove hrvatske nazive za mjerne jedinice u desetinskom sustavu /*Šrn, 1874.-1875/*.

dinar, m. - *NN,215.*: ‘Drugdje opet našinci zovu krajcaru dinarom, od latinske riječi denarius, desetica, jer je išlo deset *assah* u jedan denar.’ - *Nap. prir.*: v. i uz: *denarius, desetica*.

dolar, m. - *NN,215.*: ‘*Talir*. Novac, koji ovo ime nosi zvao se je isprva zlatni groš, akoprem je bio od srebra. Nu pošto su na izmaku 15. stoljeća u Joakimovu dolu (*Joachimsthal*) bogate srebrenе rude našli, te je ondje sila onakovih zlatnih groša, po 2 lota teških, kovano, nadjenuto im je ime „Joachimsthaler“, a skraćeno *Thaler*, dakle pravo naški *dolar*, kao što se i u Americi dan danas zove’. - *Nap. prir.*: U članku *Novi novci* Šulek hrvatski naziv *dolar* povezuje postanjem uz njemački naziv *Thaler*, hrvatski *talir*. Prijevod u „naški *dolar*“ temelji se na prijevodu njemačkoga „*Thal*“ u hrvatski „dolina, do(l)“ /*Šnjhr, 1860./* i onda iz *dola* tvorenjem u *dolar*. U ovovremenom rječničkom opisu standardnoga hrvatskoga jezika navodi se da je „dolar“ „novčana jedinica u mnogim zemljama (Sjedinjenim Američkim Državama, ... itd.)“, pa iako se nigdje u opisima ne spominje i hrvatski *talir*, ipak se navodi da je postao „amer. engl. *dollar* prema njem. *Taler*“ /*vrh, 2015./*. *Usp. nap. prir.* uz: *talir*.

- **dolari (taliri, škude)** - *NN,214.*: ‘sada na vrat na nos *mijenjaju* dolare (talire, škude) i dvadesetice (cvancige)’. - *V. nap. prir.* uz: *dolar*. I u:

- **amerikanski dolar** - *NN,222.*: ‘U sjevernoj Americi kuju dolare iz onakvoga srebra, iz kakvoga se kuju u Francuskoj franki, i iz kakvoga će se i naši novi novci kovati. 1 amerikanski dolar vrijedi naša 2 for. 3 2/5 kr.’ - *V. nap. prir.* uz: *amerikanski*.

- **carski dolari (škude)** - *SN,225.*: ‘Cijelu sadašnju cijenu zadržat će poslije svih svetih evo ovi novci: *carski dolari* (škude) od 2 for. vriedit će 2 for. 10 kr. u novom’. - *Nap. prir.*: Šulek ovdje ne objašnjava pobliže zašto je u nazivu pridjev *carski*.

- **njemački dolar** - *NN,229.*: ‘savezni dolar (*Vereinsthaler*), koji će valjati 1 1/2 forintu austrijsanske vrednote, valjda će steći ime njemačkog dolara; poznat ćeš ga po njegovu napisu: *Ein Vereinsthaler. XXX ein Pfund fein.*’ - *Nap. prir.*: Šulek ovdje navodi tada još neusvojen naziv složen pridodanim pridjevom *njemački*.

- **savezni dolar** - *NN,229.*: ‘savezni dolar (*Vereinsthaler*), koji će valjati 1 1/2 forintu austrijsanske vrednote ...’ - *Nap. prir.*: v. i uz: *savezni* i *njemački dolar*.

dolarski, prid. od *dolar*. - *U*:

- **dolarska vrednota** - *NN,229.*: ‘Sjeverno-njemačke vlade odlučiše, da će iz jedne carinske funte čista srebra kovati 30 dolara, i ova uredba zvat će se *dolarska vrednota* (*Thaler-Währung*).’ - *Nap. prir.*: Po toj vrednoti kovat će se novi novci u tim ‘sjeverno-njemačkim’ zemljama. U skladu s ondašnjim Šulekovim povezivanjem njemačkog naziva *Thaler* i u izrazu „pravo naški *dolar*“ preveo je i *Thaler-Währung* u *dolarska vrednota*. *Usp. nap. prir.* uz: *dolar* i *talir*.

Dreikreuzerstück, *njem.* - *NN,230.*: ‘trojka ili grošić (*Dreikreuzerstück*)’. - *Nap. prir.*: Njemački naziv Šulek u ovom tekstu navodi kao sadržajno određenje za hrvatske nazive.

dukat, *m.* - *NN,214.*: ‘Najprije je ove fele novce kovao ravenski duka Longin i to godine 1140.; buduć da je na napisu novca posljednja riječ bila *ducatus*, to se misli, da je odatle ime novcu nadjenuto.’ - *Nap. prir.*: Šulek u *Njemačko-hrvatskom rječniku* njemački „*Dukaten*“ prevodi u „*žućak, žutica, dukat, cekin*“ /*Šnjhr, 1854., 1860.*/.

Dukatenfuss, *njem.* - *NN,222.*: ‘za zlatne novce’: ‘Dukatna vrednota (*Dukatenfuss*)’. - *Nap. prir.*: Njemački naziv Šulek prevodi u hrvatski: *dukatna vrednota*.

dukatni, *prid.* od *dukat.* - *U*:

- **dukatna vrednota** - *NN,222.*: ‘za zlatne novce’, ‘Dukatna vrednota (*Dukatenfuss*)’, valjajuća u Austriji, gdje se iz jedne kolonjske grivne zlata od 23 2/3 karata kuje 67 žućaka (dukata, cekina).’ - *Nap. prir.*: Prijevod njemačkoga naziva *Dukatenfuss*.

dvadesetica, *ž.* - *NN,214.*: ‘sada na vrat na nos mijenjaju dolare (talire, škude) i dvadesetice (cvancige), misleć, da ove neće od svih svetih više valjati’. - *Nap. prir.*: U ovim tekstovima Šulek nedvojbeno prednost daje porabi naziva *dvadestica*, ali ipak, i možda upravo zato, odmah pri prvom njezinu spomenu uz nju navodi i germanizam *cvanciga*, a taj je germanizam u Zagrebu tada bio vrlo raširen. Njegov *Njemačko-hrvatski rječnik* ima njemačke nazive „*Zwanziger*“, preveden u hrvatski „*dvadesetak, dvadesetica*“, no „*Zwanzigkreuzerstück*“ preveden je u „*dvadesetak*“ /*Šnjhr, 1860.*/, a to pokazuje da je Šulek u uporabi dao prednost *Gospodarskom listu*, a ne *Rječniku*. - *I u*:

- **nove dvadesetice** - *SN,225.*: ‘Cijelu sadašnju cijenu zadržat će i poslije svih svetih evo ovi novci: *nove dvadesetice* od god. 1852. i kasnije, kao što i talijanske lire vrijedit će u novom 35. kr.’ - *Nap. prir.*: U ovom slučaju Šulek iznimno pridjev *novi* pridaje i *dvadeseticama* kovanim prije stupanja na snagu *Zakona o novim novcima*, tj. kovanim prema propisu vrijedećem još 1852. *Usp. i: stara srebrna dvadesetica, stare dvadesetice*.

- **stara srebrna dvadesetica** - *NN,prer.,234.*: ‘st. sreb. 20desetica’ - *Nap. prir.*: *usp. uz: stare dvadesetice, nove dvadesetice*.

- **stare dvadesetice** - *SN,225.*: ‘Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: *stare dvadesetice* (kovane prije 1852.), mjesto 35 kr. u novom, vrijedit će samo 34 kr. (t. j. u sadašnjem 19 3/7 kr.) i to zato, jer im je manja jezgra nego novim (t. j. manje ima u njih srebra).’ - *Nap. prir.*: Šulek iznimno pridjev *stare* u *stare dvadesetice* ne pridaje prema *Zakonu o novom novcu*, nego se *stare dvadeseticama* nazivaju one koje su kovane prema propisu vrijedećem prije 1852. *V. nap. prir.* i *uz nove dvadesetice*.

dvije, *br. ž.* od *dva.* - *U*:

dvije krajcare - *SN,226.*: ‘Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: *dvije krajcare* mjedene (bakrene, kufrene) vrijedit će mjesto 3 1/2 samo 3 novčića’. - *Nap. prir.*: Tako se samo dodatkom riječi svoje vrijednosti nazivala i kovanica u vrijednosti dvije krajcare; no također se nazivala *dvokrajcara* i *dvokrajcarka*.

dvo- - *Nap. prir.*: Prvi tvorbeni dio u čestim složenim nazivima. Ovdje u:

- **dvodolar**, *m.* - *NN,229.*: ‘(Zwei-Vereinsthaler-stück)’. - *Nap. prir.*: U složenom nazivnom izrazu: *savezni dvodolar*.

- **savezni dvodolar** - *NN,229.*: ‘savezni dvodolar (*Zwei-Vereinthalers-stück*), valja-jući dva dolara ili 3 for. austr. vrednote, a napis ima: *Ein Vereinthalers. XXX ein Pfund fein.* - *Nap. prir.*: U ovom složenom nazivnom izrazu pokazuje se Šulekova vještina u prevođenju iz duha njemačkoga slaganja riječi u hrvatski sintaksni i tvorbeni sustav.

dvoforintnik, m. - *NN,229.*: ‘imamo i dvoforintnik ili dvostotinjak, koji valja 2 nove forinte ili 2 stotinjaka, zato je napisano na njem 2 *Fl.*’. - *Nap. prir.*: Novčana kovanica u vrijednosti dvije nove forinte; u skladu s uvođenjem hrvatskog naziva *stotinjak* nazivao se hrvatski i *dvostotinjak*.

dvogroška, ž. - *NN,prer., 234.* - *Nap. prir.*: ‘u malom prometu sa kovanim novcem’ u nazivu: *stara srebrna dvogroška. Dvogoška* je bila kovanica od dva groša.

- **srebrna dvogroška** - *NN,prer.,234.* - *Nap. prir.*: ‘u malom prometu sa kovanim novcem’ u nazivu: ‘stara srebrna dvogroška’.

- **stara srebrna dvogroška** - *NN, prer.,234.*: ‘u malom prometu sa kovanim novcem’ ‘stara sreb. dvogroška’ ‘valja’ ‘10 novč.’ - *Nap. prir.*: Naziv *dvogroška* rabljen u tekstu preračuna staroga srebrnoga novca u novi novac.

dvogrošnjak, m. - *SN,226.*: novci ‘koji će poslije svih svetih prestat sasvim hodit’: ‘svi šajnasti novci, dakle dvogrošnjaci, grošići, dvije krajcare i krajcare šajna’. - *Nap. prir.*: Novac od *dva groša*; v. *šajn* i *Schein, njem.*

dvokrajcar, m. - *SN,226.*: ‘sto forinti krajcara i dvokrajcara vrijedit će u novom 90 forinti’. - *Nap. prir.*: Kovanica u vrijednosti dvije krajcare, također se nazivala *dvokrajcarka* ili samo nazivom svoje vrijednosti: *dvije krajcare*.

dvokrajcarka, ž. - *NN,234.*: ‘dvokrajcarka’. - *Nap. prir.*: u nazivu: *stara dvokrajcarka*. Također se nazivala i samo nazivom svoje vrijednosti: *dvije krajcare*.

- **stara dvokrajcarka** - *NN,234.*: ‘U malom prometu sa kovanim novcem valja’: ‘stara dvokrajcarka 3 novčića’. - *Nap. prir.*: Kasnije u *Gospodarskom listu* objavio je Šulek kao malu vijest: ‘Opominjemo štioce, da stare dvokrajcarke (koje sada vrijede 3 novčića) valjaju samo do nove godine.’ /*Ggl. 22.12.1859.*

dvostotinjak, m. - *SN,225.*: ‘imamo i dvoforintnik ili dvostotinjak, koji valja 2 nove forinte ili dva stotinjaka, zato je napisano na njem 2 *Fl.*’. - *Nap. prir.*: Novac, kovanica u vrijednosti dva *stotinjaka*, to jest dvije nove forinte, a nazivao se i/ili dvoforintnik, tvoren iz neprevedene, nepohrvaćene *forinte*.

E - slovo **E** - *NN,230.*: ‘ono slovo, štono ga ima na srebrnom novcu pod carevom glavom, a na mjedenom pod godinom. Gdje je ondje A, to će reći, da je novac kovan u Beču, B znači Kremnicu (u Ugarskoj), E Erdeljski Biograd (Karlsburg), M Milan a V Mletke (Veneciju)’. - *Nap. prir.*: Oznaka mjesta kovanja na novom srebrnom i mjedenom novcu: E = Erdeljski Biograd (Karlsburg).

fiorin, m. - *Nap. prir.*: U ovdje prikazivanim člancima nije potvrđen naziv *fiorin*, ali Šulek taj oblik navodi kao prevedenicu uz njemački „*Gulden*“: “*šestak, forinta, fiorin*“ /*Šnjhr, 1855., 1860.*/. - *Usp. i: fiorino.*

fiorino, tal. - *NN,215.*: ‘Forinta dolazi od mađarskoga forint, ovo pak od talijanskoga *fiorino* ili *latinskoga florenus.*’ - *Nap. prir.*: v. uz: *forinta*.

fl., FL - *NN,229.*: ‘novu forintu’ ili ‘stotinjak češ poznati po tom, što ima pod carskim orlom napisano *1 Fl.* (1 florenus).’ - *Nap. prir.*: Kratica za riječ *florenus*. Kratica *Fl.* ispisana je na novim forintama austrijske vrednote, i to na glavnim novcima, a ne i na sitnim novim novcima, dakle na glavnim kovanicama. Ispred kratice *Fl.* ispisan je po jedan predbroj, i to ili broj 1, ili broj 2 ili broj 1/4. Tako je oznakom *1 Fl.* označen novac od jedne forinte, dakle kovanica u vrijednosti jedne nove forinte austrijske vrednote. Analogno oznakom *2 Fl.* označen je novac, kovanica u vrijednosti dvije nove forinte austrijske vrednote. I opet analogno oznakom *1/4 Fl.* označena je kovanica u vrijednosti jedne četvrtine nove forinte austrijske vrednote. Tim oznakama olakšano je prepoznavanje glavnih novih novaca austrijske vrednote, za razliku od starih novaca, i neovisno o njihovim imenima u raznim monarhijskim jezicima i u različitim nazivnim oblicima u istom jeziku. Tako se primjerice iz oznake *1 Fl.* prepoznavala kovanica nazivana u hrvatskom i *forintnik* i često *stotinjak*. *V. i:* *dvoforintnik, dvostotinjak, četvrt-forintnik, četvrtstotinjak, četvrtaš*.

floren, mn. floreni. - *U:*

floreni rajnski ili rajnički, - *NN,222.*: ‘mjerilo rajnsko ili mjerilo od 24 forinta - *NN,222.*: (*Rheinisches Geld, 24-Guldenfuss*). Po ovom se mjerilu ne kuju dan danas novci, nego se samo računaju, kao da ima 24 for. iz jedne kolonjske grivne srebra. Ovo su pravi *floreni rhenani, rajnski, ili rajnički*. Ove riječi se ne mogu dakle pametno upotrebiti za austrijske forinte, kojih ide samo 20 na jednu grivnu.’ - *Nap. prir.*: *v. i uz: forinta.*

floreni rhenani, *lat.* - *Nap. prir.*: *v. i uz: floreni rajnski ili rajnički, forinta.*

florenus, *lat.* - *NN,215.*: ‘Forinta dolazi od mađarskoga forint, ovo pak od talijanskoga *fiorino* ili *latinskoga florenus*.’ - *Nap. prir.*: *v. i uz: floreni rajnski ili rajnički, forinta.*

florenus Rhenanus, *lat.* - *NN,215.*: ‘Godine 1551. počeli su njemački knezovi kod Rajne kovati osobite srebrne forinte, od kojih su dobili ime *Reinische Gulden*, a latinski *florenus Rhenanus*.’ - *Nap. prir.*: Latinska istoznačnica za *njem. Rheinische Gulden*. *V. i uz: floreni rajnski ili rajnički, forinta.*

forint, mađ. - *NN,215.*: ‘Forinta dolazi o *nađarskoga forint, ...*’ - *Nap. prir.*: ‘Forinta’ ‘osnovna novčana jedinica u Mađarskoj’ */vrh, 2015./*. U tekstovima ovih članaka Šulek rabi oba oblika i *forinta* i *forint*: češća je *forinta*, napose uz novce koji uobičajeno kolaju u hrvatskim područjima, a *forint* pak rabi ponajviše uz novce koji se ne kuju po austrijskoj vrednoti, pa tada zapisuje i oba izraza istoznačno, npr. *južno-njemačka forinta* i *južno-njemački forint*.

forinta, ž., hrv. - *NN,215.*: ‘Forinta dolazi od mađarskoga forint, ovo pak od talijanskoga *fiorino* ili *latinskoga florenus*. Ovako su se isprava zvali zlatni novci (žučaci) kovani godine 1252. u talijanskom gradu Firenci ili Florentii, a kasnije su ime ovo dobili razne fele i ciene pjenezi.’ - *Nap. prir.*: Forinta - pohrvaćeni oblik imena novca izveden prema mađarskom imenu. U suvremenom standardnom hrvatskom jeziku ima povijesno značenje: ‘novčana jedinica u ugarskom dijelu Austro-Ugarske Monarhije’ */vrh, 2015./*. Valja usput spomenuti da uporaba tog imena u ovim člancima pokazuje da je u hrvatskom jeziku ime *forinta* rabljeno i prije Austro-Ugarske i Hrvatsko-Ugarske nagodbe, a da se upravo nakon novčane reforme iz 1858. ime *nove forinte* u hrvatskom jeziku počelo zamjenjivati imenom *stotinjak*. - *I u:*

- **carske forinte u srebru** - *SN,225.*: 'Cijelu sadašnju cijenu zadržat će poslije svih svetih evo ovi novci: *carske forinte u srebru* vrijedit će 1 for. 5 novčića'. - *Nap. prir.*: U *Njemačko-hrvatskom rječniku* Šulek je preveo „Silbergulden“ u „forint u srebru, mala škuda“ */Šnjhr, 1858., 1860./*. U ovom tekstu ne objašnjava zašto je pridani pridjev *carski uz forinte u srebru*.

- **južno-njemačka forinta** - *NN,222.*: 'Mjerilo južno-njemačko ili od 24 1/2 forinta (24 1/2-Guldenfuss). Po ovom mjerilu kuju novce u južnim njemačkim državama i to 24 1/2 for. iz jedne grivne suha srebra. Ovakvi forinti dijele se kao i naši na 60 krajcara, nu buduć se naših samo 20 kuje iz jedne grivne, zato južno-njemačka forinta valja samo naših 49. kr.' - *Nap. prir.*: Prema nazivu *mjerilo južno-njemačko* Šulek i novcima kovanim prema tom mjerilu pridaje i pridjev *južno-njemački*, ali imenicu uz pridjev daje u dva dva oblika: *forint* i *forinta* pa je zapisao i istoznačno *južno-njemačka forinta* i *južno-njemački forint*.

- **nova forinta** - *NN,229.*: 'iz 1 funte suha srebra kovat će se kod nas 45 novih forinti austrijske vrednote. Ova *forinta* vrijedi manje od dosadašnje, u koju je išlo 60 krajcara srebra; a nova forinta vrijedi samo 57 4/7 ovih krajcara, nu opet se dijeli na stotinu krajcara, dakle i ovakva krajcara manje vrijedi od dosadašnje. Buduć dakle nit je ono prava forinta, nit ovo prava krajcara, prozvat ćemo, da se uklonimo neporazumljenju, ovu novu krajcaru *novčićem*, a novu forintu stotinjakom'. - *Nap. prir.*: Članak *Novi novci* pokazuje da se nakon novčane promjene iz 1858., kojom je uvedena *austrijska vrednota*, u hrvatskom jeziku za *novu forintu*, odnosno *novu forintu austrijske vrednote*, počelo rabiti hrvatsko ime *stotinjak*, a za *novu krajcaru* hrvatsko ime *novčić*. Ova promjena imena *forinte* i *krajcare* u *stotinjak* i *novčić*, obznanjena u *Gospodarskom listu*, ubrzo se u njemu počela i sustavno primjenjivati. Pri kraju 1858., kad je ta promjena najavljena, u svakom broju *Gospodarskog lista* objavljivano je da mu je „polugodišnja cijena“: „1 for. 30 kr.“ - dakle jednu forintu i trideset krajcara. A već od prvog broja 1859. cijena je izražavana u *stotinjacima* i *novčićima* pa je objavljeno da će „godišnja cijena“ biti „1 stot. 30 novč.“ - dakle jedan stotinjak i 30 novčića.

- **nova forinta austrijske vrednote** - *NN,229.*: 'iz jedne funte suha srebra nako- vat će se kod nas 45 novih forinti austrijske vrednote'. - *Nap. prir.*: Nakon uvođenja novčane promjene 1858. u početku se u objašnjenjima uz *novu forintu* navodila i dopunska obavijest pa se pisalo *nova forinta austrijske vrednote*; u dostatnom kontekstu pisalo se samo *nova forinta*.

forintnik, m. - *SN,225.*: 'u 20 forintnika ... imalo bi biti upravo za jednu grivnu srebra'. - *Nap. prir.*: *Forintnik* je hrvatski naziv kovanice u vrijednosti jedne forinte. U tvorbi toga naziva Šulek je iskoristio tvorbeni sufiks *-nik*.

forintski, prid. od *forinta*; - *U*:

forintsko mjerilo - *Nap. prir.*: U ovim člancima nije rabljen taj naziv, ali potvrđen je 1855. u četvrtom sveščiću Šulekova *Njemačko-hrvatskog rječnika*: „Guldenfuss“ - „forintsko mjerilo“ */Šnjhr, 1855., 1860./*. Bilo je to prije 1858. pa se tada *forintskim mjerilom* vjerojatno nazivala 'konvencionalna vrednota' ili 'vrednota od dvadeset forintih' (*Konventionsfuss, Zwanzigguldenfuss*).

fr. - *Nap. prir.*: Ondašnja kratica za *forintu*.

fr. a. vr. - *Nap. prir.*: Ondašnja uobičajena složena kratica za *forinte austrijske vrednote*.

franak, m. - *NN,222.*: 'U Francuskoj se kuje iz jednoga kilograma, u kojem ima 9/10 čista srebra (dakle je to srebro od 14 2/5 lota), 200 franaka; 20 for. sr. vrijedi gotovo 50 franaka, a 23 kr. = 1 frank.' - *Nap. prir.*: U ovim člancima potvrđen je uz naziv *franak*, i naziv *frank*.

Fridrikovac od zlata - *NN,222.*: 'Njemačka vrednota (*Pistolenfuss*), kad se iz jedne grivne zlata od 21 2/3 karata kuje 35 žučaka. Ovakvi su po imenu pruski žučaci, zvani *Friedrichsd'or* (to će reći *Fridrikovac od zlata*). Ovakovih 35 žučaka vrijedi od prilike kolik 61 1/2 austr. dukata.' - *Nap. prir.*: To je hrvatska prevedenica *njem. Friedrichsd'or*.

Friedrichsd'or, njem. - *NN,222.* - *Nap. prir.*: v.: *Fridrikovac od zlata*.

Fünfkreuzerstück, njem. - *NN,230.*: '*petica (Fünfkreuzerstück)*, vrijedi 5 novčića ili pola desetice.' - *Nap. prir.*: Njemački naziv preveden u hrvatsku *peticu* uobičajenim tvorbenim postupkom tvorbenim dočetakom *-ica*, kao *desetica*, *dvadesetica*.

Fünfziger, njem. „(*Banknote*) - *petdesetica*“ /*Šnjhr, 1854., 1860./* - *Nap. prir.*: U ovim člancima ne spominje se taj novac, spomenut u Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* i u hrvatskom tvorbeno još u nestandardiziranom izraznom obliku.

funta, ž. - *NN,221.*: 'u jednu našu funtu ide 560 3/25 grama (ili 5760 granah)'; 'carinska funta', 'kolonjska funta'. - *Nap. prir.*: Funta - stara osnovna težinska mjera, prije uvođenja desetinskoga sustava. Funta se dijelila na lote. I u:

- **funta sterlinga** - *NN,215.*: 'Tako su radili' - *novce vagali, v. groš.* - 'pa je odanle ostala do danas poznata riječ *pound sterling*, to će reći *funta sterlinga* ili upravo *osterlinga* t. j. istočnih novaca. Ni dan danas nema u Engleskoj pod ovim imenom osobitih novaca, nego se ovako zove svota od 20 šilinga, od kojih svaki vrijedi naših 30 kr. sr.' - *Nap. prir.*: v. i: *trojska funta*.

- **carinska funta** - *NN,221.* - *Nap. prir.*: v. uz: *carinski, carinska funta*.

- **kolonjska funta** - *NN,221.* - *Nap. prir.*: v. uz: *kolonjski, kolonjska funta*.

- **trojska funta**, - *NN,222.*: 'U Engleskoj kuju iz trojske funte (*Troy-Pound*) srebra od 14 4/5 lota 66 šilinga; dvadeset šilinga zove se *sterling* (upravo funta sterlinga) i vrijedi 9 for. 34 kr. sr.' - *Nap. prir.*: v. i: *funta sterlinga*.

goldinar, slov. - *NN,215.*: 'Njemački su se ovi novci zvali *Gulden*, okuda je postalo današnje *Gulden*, a slovenski *goldinar*, što su Česi preveli u *zlaty*, a Poljaci *zloty*.' - *Nap. prir.*: v. *gulden*.

gram, m. - *NN,221.*: 'uzeše za temelj francusku desetinsku vagu'; 'jedinka i kao temelj ove francuske težine zove se *gram*, i važe 13 1/2 apotekarskih grana naše obične vage'; u jednu našu funtu ide 560 3/25 grama (ili 5760 granah)'. - *Nap. prir.*: v. *dese-tinski sustav*.

gran, m. - *U:*

- **apotekarski gran** - v. uz *apotekarski*.

grivna, ž. - *NN,221.*: 'Zlato i srebro ne važe se kod nas na funte, nego na *grivne (Mark)*; ove su grivne različite kao i funte, a najobičnija je pomenuta kolonjska grivna. Ima jošte varšavska, amsterdamska, bečka, pariška' grivna. - *Nap. prir.*: Riječ i naziv

grivna u ovim člancima Šulek posebno ne objašnjava. Jednostavno *grivnu* rabi kao hrvatsku riječ za težinsku mjernu jedinicu i na njezino značenje upućuje uz njemačku riječ *Mark*, a *njem. Mark* u *Njemačko-hrvatskom rječniku* u značenju „Gewicht“ već je 1856. preveo u hrvatski „grivna, marka“ /*Šnjhr, 1856., 1860./*. U suvremenom hrvatskom standardnom jeziku riječ *grivna* nije poznata, nije ju zabilježio ni najopsežniji rječnik *vrh, 2015*. No o podrijetlu i značenjima riječi *grivna* piše *Etimologijski rječnik* Petra Skoka. Ovdje bi moglo biti zanimljivo spomenuti da se iz tog rječnika doznaje da je *grivna* podrijetlom praslavenska riječ, izvedena iz riječi ‘griva’ - ‘vlasi na konjskom vratu’, da je *grivna* rabljena i kao naziv za novac, da je u tom značenju rabljena i u starim hrvatskim tekstovima, da je i u ruskom bila naziv za novac, a da se od značenja ‘nakit oko vrata’ razvilo i značenje *grivne* kao novca „odatle što je novac ulazio u nakit ogrlice“ /*Serhsj, 1971., 620./*. - *Usp. nap. prir. uz njem. Mark. I u:*

- **nova grivna** - *NN,229.*: ‘koliko da se novaca iz jedne ovakve nove grivne (carinske funte) kuje’ - *Nap. prir.: v. i uz: funta, carinska funta, grivna.*

groš, m. - *NN,215.*: ‘Prve je groše kovao češki kralj Vaclav II. god. 1295. na Kutnoj gori. Ime ovo dolazi od latinske riječi *grossus*, to će reći krupan, jer su oni prvi groši bili zaista krupni i 1/4 lota teški.’ - *Nap. prir.:* Kao i za neke druge nazive, Šulek u ovim člancima objašnjava i podrijetlo naziva *groš. I u:*

- **današnji turski groš** - *NN,215.*: ‘današnji groš turski nevriedi više od naših 5 kr.’

- **stari srebrni groš** - *NN,234.*: ‘U malom prometu sa kovanim novcem’ ‘stari srebrni groš’ ‘valja’ ‘5 novčića’. - *Nap. prir.:* Naziv rabljen u preračunu staroga srebrnoga novca u novi.

- **turski groševi** - *NN,215.*: ‘današnji groš turski’.

grošić, m. - *NN,230.*: ‘trojka ili grošić (*Dreikreuzerstück*), vrijedeći 3 novčića. Iz jedne carinske funte mjedi nakovat će ih se 50, a poznat češ ih po broju 3, što ga ima na jednoj strani, te je okužen vijencem od hrastova lišća; jer kao što je nama Slavenima lipa sveta, tako je Nijemcima hrast’. - *Nap. prir.:* *Trojka ili grošić (Dreikreuzerstück)* novi je mjedeni sitni novac kovan po austrijskoj vrednoti. Taj novac kao novi novac više nije bio srebrni kao stari novac, nego samo mjedeni. Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* nema njemački rječnički članak *Dreikreuzerstück*: prema abecednom mjestu trebao biti u trećem sveščiću, a on je izišao u kolovozu 1854., dakle prije kovanja novaca prema novoj austrijskoj vrednoti. I na tom se primjeru dobro vidi da i u jezičnim istraživanjima koja smjeraju na vrlo točna vremenska određenja nije dovoljno navoditi samo to da je Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* tiskan 1860. Ali u tom *rječniku* postoji naziv *Dreigroschenstück* i preveden je u hrvatski *trogorošac*. Možda se i zato za novi *Dreikreuzerstück* predlagao upravo naziv *trojka* ili *grošić*, da bi se razlikovao od staroga trogrošca. /*Šnjhr, kolovoz 1854., 1860./*. I u:

- **grošić (srebrni)** - *SN,225.*: ‘Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: grošić (srebrni) mjesto 5 1/2 novčića samo 5 njih’. - *Nap. prir.:* *Grošić srebrni* bio je *stari novac*, i razlikovao se od novoga grošića (*Dreikreuzerstück*), koji je bio samo mjedeni, dakle uopće bez srebra.

grošić, (šajnasti) - *SN,226.*: - novci ‘koji će poslije svih svetih prestat sasvim hodit’: ‘svi šajnasti novci, dakle dvogrošnjaci, grošići, dvije krajcare i krajcare šajna’. - *Nap. prir.:* v. i *šajn* i *Schein, njem.*

Gulden, *njem.* - *NN,215.*: ‘Njemački su se ovi novci zvali *Gulden*, okuda je postalo današnje *Gulden*, a slovenski *goldinar*, što su Česi preveli u *zlaty*, a Poljaci *zloty*.’ - *Nap. prir.*: Jedna naknadno objavljena vijest u *Gospodarskom listu* dobro pokazuje da je ondašnje njemačko ime novca *Gulden* bilo ime i za ugarsku pohrvaćenu *forintu*, i za hrvatsku istoznačnicu *stotinjak*: *GLgl, 14. 1. 1859., 1., 4.*: U *Službenim vijestima*: ‘sad je izašla carska naredba, kojom se zapovijeda, da se imaju uvući i dosadašnje banke od 5, 2 i 1 for. pogodbene vrednote (*Conv.-Münze*), a mjesto njih da se izdadu nove banke na 1 stotinjak, to jest na 1 forintu austrijske vrednote. ... Ove nove banke imaju u sredini poveliku crljenu cifru, a na njoj broj *Ein Gulden*.’ Zanimljivo je da Šulek godine 1855. u četvrtom sveščiću *Njemačko-hrvatskog rječnika* njemački „*Gulden*“ nije preveo i u pohrvaćeni izraz ‘gulden’ nego u „*šestak, forinta, fiorin*“ /*Šnjhr, 1855., 1860.*/ *Usp. i: forinta, stotinjak* i uz njih druge nazive.

Gulden, *njem.* - *NN,215.*: ‘Njemački su se ovi novci zvali *Gulden*, okuda je postalo današnje *Gulden*, a slovenski *goldinar*, što su Česi preveli u *zlaty*, a Poljaci *zloty*.’ - *Nap. prir.*: v. *Gulden*.

hod, *m.* - *GLgl, 20. 1. 1859.*: ‘Hod državnjača u bečkoj trgovani 17. Siečnja 1859.’ - *Nap. prir.*: U ovdje prikazivanim člancima nije zabilježen ondašnji novčarski naziv *hod*. Ali zabilježen je ipak istodobno u *Gospodarskom listu*: uz naslov izvještajne podrubrike *Hod državnjača* dodan je njemački naslov: „(*Cours der Staatspapiere auf der Wiener Börse*)“ i tako je zapravo protumačen hrvatski naziv: *hod* je *Cours*, dakle to je ondašnja sinonimnica za današnje novčarske nazive *kurs, tečaj*. U *Šulekovu Njemačko-hrvatskom rječniku* postoji njemački „*Börsencours*“, a preveden je u „*trgovarni hod (tečaj)*“, gdje još nije ustaljen naziv *trgovana*, ali drugi dio složenice „*-cours*“ preveden je u „*hod (tečaj)*“ /*Šnjhr, 1854., 1860.*/ U *Rječnik znanstvenoga nazivlja* uvrstio je Šulek i složene nazive „*hod novca*“ - „*Geldcurs*“; „*hod trgovane i. burze*“ - „*Börsen-Curs*“, „*Börsen-Cours*“ /*Šrzn, 1874.-1875.*/ *Usp. i: burza, tečaj, trgovana*.

jezgra, *ž.* - *NN,221.*: ‘Dvije stvari određuju novcu vrijednost i cijenu: *teža* (*Schrot*) i jezgra (*Korn*) t. j. mnoštvo čista zlata ili srebra.’ - *Nap. prir.*: Naziv *jezgra* u novčarstvu u dostatnom kontekstu znači: *jezgra novca*.

- **jezgra novca** - *Nap. prir.*: Umjesto punog naziva *jezgra novca* u dostatnom kontekstu u novčarstvu se rabi i samo skraćeni naziv: *jezgra*.

Joachimsthaler, *njem.* - *NN,215.*: ‘Pošto su na izmaku 15. stoljeća u Jakimovu dolu (*Joachimsthal*) bogate srebrne rude našli, te je ondje sila onakvih zlatnih groša, po 2 lota teških, kovano, nadjenuto im je ime „*Joachimsthaler*“, a skraćeno *Thaler*, dakle pravo naški dolar, ...’ - *Nap. prir.*: Ovako Šulek popularno objašnjava podrijetlo novčanog imena *talir* pa i *dolar*. *V. i: talir, dolar*.

južno-njemački, prid.; - *U*:

- **južno-njemačka forinta** - *Nap. prir.*: v. uz: *forinta*.

- **južno-njemačka vrednota** - *Nap. prir.*: v. uz: *vrednota*.

karantana, *ž.* - *NN,215.*: ‘Dalmatinci zovu krajcaru *karantanom*, po talijanskom *carantana*, što će reći četrdesetica, kao da ih ide 40 u forintu.’ - *Nap. prir.*: v. i: *carantana*.

kilogram, m. - *NN,221.*: 'U 1 kilogram ide 1000 grama, dakle upravo 2 carinske funte.' - *Nap. prir.*: Mjera iz desetinskog sustava, tada još nije bila općenito prihvaćena u Austrijskom Carstvu.

Kölnische Mark, njem. - *NN,221.*: 'U Austriji i Njemačkoj bila je tomu mjerilo kolonjska grivna (*Kölnische Mark*) ...' - *Nap. prir.*: Ovdje u hrvatski prevedeno u *kolonjska grivna*. *V. i:* *Kolonija, kolonjski, kolonjska grivna*.

Kolonija, ž. - *NN,221.*: 'Dadoše dakle tražiti u arhivu grada Kolonije maticu (*Muttergewicht*) kolonjske funte, ...' - *Nap. prir.*: Grad, danas njemački grad Köln; negdašnje hrvatsko ime toga grada *Kolonija* u ovom članku rabi i Šulek.

kolonjski, prid. od *Kolonija - NN,221.*: 'Dadoše dakle tražiti u arhivu grada Kolonije maticu (*Muttergewicht*) kolonjske funte, ...' - *Nap. prir.*: Pridjev izveden od *Kolonija*, negdašnjeg imena grada, danas Kölna; i u novije vrijeme još je bio u hrvatskom poznat naziv mirisne vodice *kolonjska voda*. - *U:*

- **kolonjska funta** - *NN,221.*: 'pol kolonjske funte dijeli se na 16 loti.' 'Zato se kaže za suho srebro, da je od 16 loti, jer u cijeloj grivni nema druge kovine do srebra; pak ako se grivni primijesi 1 lot mjedi, to se kaže, da je srebro od 15 loti.' - *Nap. prir.*: *V. i uz:* *funta*.

- **kolonjska grivna** - *NN,221.*: 'U Austriji i Njemačkoj bila je tomu mjerilo kolonjska grivna (*Kölnische Mark*), koju je rimski car Karlo V. god. 1524. ustanovio za novčano mjerilo.' 'Ova grivna vagala je upravo pol funte kolonjske.' 'Kolonjska grivna važe od prilike naših 13 loti.' - *Nap. prir.*: i u: *kolonjska grivna srebra, kolonjska grivna zlata*.

- **kolonjska grivna srebra** - *NN,221.*: 'Zato se kaže' - jer pol kolonjske funte ima 16 loti - 'za suho srebro, da je od 16 loti, jer u cijeloj grivni nema druge kovine do srebra.' - *Nap. prir.*: *usp. kolonjska grivna zlata*.

- **kolonjska grivna zlata** - *NN,221.*: 'Zlato se opet drukčije važe.' 'Jedna kolonjska grivna zlata dijeli se na 24 dijela zvana karata.' 'U zlatu br. 3. ima 18 1/2 karata zlata i samo 5 1/2 karata mjedi i ovo je zlato najskuplje.' 'U naših žućacih (dukatih) ima 23 2/3 kar. zlata i samo 1/3 kar. mjedi', 'zato i jesu na cijeni carsko-austrijski dukati.' - *Nap. prir.*: *usp. kolonjska grivna srebra*.

konvencionalan, prid. od *konvencija*. - *U:*

- **konvencionalna vrednota** - *NN,222.*: '*konvencionalna* ili od *dvadeset forintih* (*Konventionsfuss, Zwanzigguldenfuss*), zato tako nazvana, jer je postala g. 1753. dogovorom (konvencijom) među Austrijom i Bavarskom.' - *Nap. prir.*: *v. i uz:* *vrednota, i njem. Konventionsfuss, Zwanzigguldenfuss. Usp. i:* *forintska mjerilo*.

- **konvencionalni novci** - *NN, prer., 234.*: 'Najlaglji preračun ... iz konvencionalnog novca u novu vrednotu'. - *Nap. prir.*: Primjer iz teksta *naputak rodoljuba iz Karlovca*, objavljen uz Šulekov tekst *Novi novci*.

Konventionsfuss, njem. - *NN,222.* - *Nap. prir.*: Hrvatski je prijevod *konvencionalna vrednota* i/ili *vrednota od dvadeset forinti*, što je prevedeno od njemačke istoznačnice *Zwanzigguldenfuss*. *V. i uz:* *vrednota*.

kovani, prid.; - *U:*

- **kovani novci** - *Nap. prir.* : U Šulekovim opisima ne rabi se naziv *kovanica*, nego dvočlani izraz *kovani novci*, ali većinom se ni *kovani novci* izriječkom ne spominju u

opisima iako se podrazumijevaju; podrazumijevaju se *kovani novci* odnosno *kovanice* uvijek kad se izriječkom ne veli da se govori o *papirnom novcu* ili to nije nedvojbeno očito iz konteksta.

kovanica, ž. - *Nap. prir.*: Ni u ovim opisivanim člancima ni u Šulekovim rječnicima ne spominje se naziv *kovanica* iako se uglavnom govori o *kovanim novcima*. *V. i: kovani novci, papirni novci. Usp. i: novčanica.*

kovati, gl. - *U:*

- **kovati novce** *NN,215.*: ‘jer već Konstantin Veliki u početku 4. vijeka, ..., dao je u slavu pobjede krsta nad poganstvom, kovati novce, ...’. *Nap. prir.*: U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* kao prijevod njemačkoga „Münze prägen“ /*Šnjhr, 1858., 1860./*.

kr. - *Nap. prir.*: ondašnja kratica za *krajcaru*.

kr. sr. - *Nap. prir.*: ondašnja kratica za *krajcaru srebrnu*.

krajcara - *NN,215.*: ‘*Krajcara* je dan danas kćerka groša, al je starija od svog oca; jer već Konstantin Veliki u početku 4. vijeka, kad je kršćanska vjera proglašena bila vjerom Rimskoga Carstva, dao je u slavu pobjede krsta nad poganstvom, kovati novce, a na svakom je bio križ (krst), odkale su dobili latinsko ime *crucifer*, a njemačko *Kreuzer*; odkuda je postala naša *krajcara*.’ - *Nap. prir.*: Šulek ovako popularno objašnjava podrijetlo naziva *krajcara*. *V. i u:*

- **krajcara šajna** - *SN,226.*: novci ‘koji će poslije svih svetih prestat sasvim hodit’: ‘svi šajnasti novci, dakle dvogrošnjaci, grošići, dvije krajcare i krajcare šajna’. - *Nap. prir.*: *v. i: šajn i Schein, njem.*

- **nova krajcara** - *NN,229.*: ‘nova forinta’ ‘opet se dijeli na stotinu novih krajcara’: ‘prozvat ćemo, da se uklonimo neporazumljenju, ovu novu krajcaru novčićem, a novu forintu stotinjakom’; ‘i ovakva krajcara manje vrijedi o dosadašnje’; *NN,230.*: ‘dobili smo evo ove sitne novce’: novčić ili nova krajcara (*Neukreuzer*), kojih će ići 100 u stotinjak, a kovat će ih se iz jedne carinske funte 150 komada’; *SN,225.*: ‘Cijelu sadašnju cijenu zadržat će poslije svih svetih evo ovi novci: stara banka od 1 for. vriedit će 1 for. i 5 novih krajcara ili jednom riječju novčićah’. - *Nap. prir.*: U ovim tekstovima Šulek za *novu krajcaru* uvodi hrvatsko ime *novčić*.

- **pola krajcare** - *NN,230.*: ‘dobili smo evo ove sitne novce’: ‘pola novčića ili pola krajcare, od kojih čine 2 jedan novčić’. - *Nap. prir.*: *Kovanica pola krajcare* bila je tada kovanica najmanje vrijednosti.

- **pola novčića** - *NN,230.*: ‘dobili smo evo ove sitne novce’: ‘pola novčića ili pola krajcare’. - *Nap. prir.*: *Pola novčića* jest *pola krajcare*, u skladu s pohrvaćenjem *nove krajcare* u *novčić*.

- **dvije krajcare** - *SN,226.*: ‘Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: dvije krajcare mjedene (bakrene, kufrene) vrijedit će mjesto 3 1/2 samo 3 novčića’.

- **krajcara mjedena** - *SN,226.*: ‘Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: *krajcara mjedena* vrijedit će mjesto 1 3/5 samo 1 1/2 novčića’.

- **3 krajcare** - *SN,226.*: novci ‘koji će poslije svih svetih prestat sasvim hodit’: ‘mjedeni’ ‘3 krajcare’.

- **1/4 krajcare srebra** - *SN,226.*: novci ‘koji će poslije svih svetih prestat sasvim hodit’: ‘1/4 krajcare srebra’.

krajcarka, ž. - *NN, prer., 234.*: ‘stara krajcarka’ - *Nap. prir.*: Sitni novac, kovanica u vrijednosti jedne krajcare. *U: stara krajcarka.*

- **stara krajcarka** - *NN, prer., 234.*: ‘U malom prometu sa kovanim novcem’ ‘stara krajcarka’ ‘valja’ ‘1 1/2 novč.’

Kremnitzerdukaten, *njem. NN, 233.*: ‘U Austriji su se do sada kovale glasovite krmencije (Kremnitzerdukaten), ...’ - *Nap. prir.*: U ovom članku njemački *Kremnitzerdukaten* prevedeno je u *krmencija*. Šulek je u *Njemačko-hrvatskom rječniku* njemački „Kremnitzer Dukaten“ preveo u „žućak, žutica, dukat, cekin“ */Šnjhr, 1854., 1860./*. *V. i: krmencija.*

Kreuzer, *njem. - NN, 215.*: ‘njemačko *Kreuzer*; odkuda je postala naša *krajcara*.’ - *Nap. prir.*: *Kreuzer* je njemačko ime novcu za latinsko *crucifer*, a za našu *krajcaru*. *V. i: krajcara.*

križevača, ž. - *NN, 215.*: ‘u Austrijskom Carstvu *križevače* ili *krstaši (Kronthaler)*’; *SN, 225.*: ‘Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: *križevača* ili *krstaš*, koji vrijedi 1 for. 12 kr. u sadašnjem novcu, imao bi vrijediti prema tomu u novom 2 for. 31 kr., a vrijedit će samo 2 for. 30 novčića t. j. 2 for. 11 3/7 kr. u sadašnjem’. - *Nap. prir.*: Šulekov hrvatski naziv *križevača* tvoren je od *križa* preko pridjevne tvorbenne osnove *križev-* tvorbenim sufixsom *-ača*. Za tvorbenne istoznačnice *križevači v. nap. prir. uz: križar, krstaš, njem. Kronthaler. I u:*

- **četvrt križevača**, ž. - *NN, 225.*: ‘Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: *četvrt križevače* imala bi vrijediti 57 3/4 novčića, a vrijedit će samo njih 55’.

križar, *m. - NN, 215.*: ‘jer već Konstantin Veliki u početku 4. vijeka, ... dao je u slavu pobjede krsta nad poganstvom, kovati novce, a na svakom je bio križ (krst), odakle su dobili latinsko ime *crucifer*, a njemačko *Kreuzer*, odkuda je postala *krajcara*. Prema tomu imao bi se ovaj novac pravo naški zvati *križar*, kao što su ga gdjekoji i zvali, nu ime to mu sada nedolikuje, jer se na njem ne vidi više križ nego dvoglavi orao.’ - *Nap. prir.*: Šulekovo popularno objašnjenje nastanka novčarskog naziva *križar* i zanimljiv komentar s političkom aluzijom.

krmencija, ž. - *NN, 233.*: ‘U Austriji su se do sada kovale glasovite krmencije (Kremnitzerdukaten), ...’ - *Nap. prir.*: U ovom članku njemački *Kremnitzerdukaten* prevedeno je u *krmencija*. Šulek je u *Njemačko-hrvatskom rječniku* njemački „Kremnitzer Dukaten“ preveo u „žućak, žutica, dukat, cekin“ */Šnjhr, 1854., 1860./*.

Krone, *njem. - Nap. prir.*: U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* u njemačkom rječničkom članku „Krone“ ima prevedenicu *krunaš* i za značenje „(Münze)“ */Šnjhr, 1856., 1860./*

Kronthaler, *njem. - NN, 215.*: ‘u Austrijskom Carstvu *križevače* ili *krstaši (Kronthaler)*’. - *Nap. prir.*: U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* njemački *Kronthaler* preveden je u „krsataš, križak, križar ..., križevača“, a „ein halber Kronthaler“ u „krstašica“ */Šnjhr, 1856., 1860./*

kr. sr. - *NN, 215.*: - *Nap. prir.*: Onodobna kratica za: *krajcara srebra*.

krstaš, *m. - NN, 215.*: ‘u Austrijskom Carstvu *križevače* ili *krstaši (Kronthaler)*’; *SN, 225.*: ‘križevača ili krstaš, koji vrijedi 1 for. 12 kr. u sadašnjem novcu, imao bi vrijediti

prema tomu u novom 2 for. 31 kr., a vrijedit će samo 2 for. 30 novčića t. j. 2 for. 11 3/7 kr. u sadašnjem'. - *Nap. prir.*: Naziv *krstaš* izveden iz riječi *krst*, sinonimnice za *križ*.

krstašica, ž. - *SN,225.*: 'Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: polukriževača ili *krstašica*, koja bi imala vrijediti 1 for. 15 1/2 novčića vrijedit će samo 1 for. 12 novčića.' - *Nap. prir.*: Naziv *krstašica* izveden iz naziva *krstaš*.

krunaš, m. - *NN,233.*: 'A već sada su počeli kovati nove zlatne novce, koji će se zvati trgovački savezni novci (*Vereinshandelsmünzen*) i bit će od dvije vrsti: 1) krunaš (*Krone*), i 2) polukrunaš (*halbe Krone*).' - *Nap. prir.*: Od novčane promjene 1858. njemački naziv *Krone*, odnosno njegova hrvatska prevedenica *krunaš* jest naziv za jednu vrst *zlatnoga saveznog novca*. U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* u njemačkom rječničkom članku „*Krone*“ je prevedeno u *krunaš* u općem značenju „(Münze)“ /*Šnjhr, 1856., 1860.*/ Budući da je taj sveščić Šulekova *Rječnika* izišao već 1856., u njemu njemački *Krone* odn. hrvatski *krunaš* još nije označavao posebnu vrst *zlatnog saveznog novca*. V. i: *polukrunaš*.

lira, ž. - *NN,221.*: 'U Austrijskom Carstvu ima razne vrsti novaca. Obično se sada računa srebrom, ... računaju ... u Italiji na lire (20 kr.) i centesime'. - I u:

- **talijanske lire** - *SN,225.*: 'nove dvadesetice od god. 1852. i kasnije, kao što i talijanske lire vrijedit će u novom 35. kr.'

lot, m. - *NN,221.*: '500 grama ili pol kilograma (t. j. od prilike naših 28 1/2 lota)'. - *Nap. prir.*: Stara težinska mjera, dio funte, npr. pol kolonjske funte ima 13 loti.

M - slovo **M** - *NN, 230.*: 'ono slovo, što ga ima na srebrnom novcu pod carevom glavom, a na mjedenom pod godinom. Gdje je ondje A, to će reći, da je novac kovan u Beču, B znači Kremnicu (u Ugarskoj), E Erdeljski Biograd (Karlsburg), M Milan a V Mletke (Veneciju)'. - *Nap. prir.*: Oznaka mjesta kovanja na novom srebrnom i mjedenom novcu: M = Milan, danas hrvatsko ime Milano.

marjaš, m. - *SN,226.*: novci 'koji će poslije svih svetih prestat sasvim hodit': 'srebrni' 'marjaši (na kojih je broj XVII ili XV). - *Nap. prir.*: Šulek spominje, ali ne objašnjava dodatno tada popularni naziv *marjaš*.

Mark, njem. - *NN,221.*: 'Zlato i srebro ne važe se kod nas na funte, nego na *grivne* (*Mark*). - *Nap. prir.*: *Njem. Mark* u *Njemačko-hrvatskom rječniku* u značenju „Gewicht“ preveo je Šulek u hrvatski „grivna, marka“ i tamo dodao primjer: „eine feine Mark Goldes“ prevedeno je u hrvatski „čista grivna (marka) zlata“ /*Šnjhr, 1856., 1860.*/ U ovim člancima kao težinsku mjernu jedinicu rabi naziv *grivna*, a ne *marka*. - *Usp. nap. prir.* uz: *grivna*.

mjed, ž. - *NN,215.*: 'Jer u nijednom srebrnom novcu nema čista srebra, nego je primiješano i mjedi (bakra)'. - *Nap. prir.*: U ovim člancima Šulek dosljedno rabi naziv *mjed* kao istoznačnicu za *bakar*.

mjenica, ž. - *NB,179.*: 'Naše banknote ne izdaje država nego društvo narodne novčare (*Nationalbank*), koje je za to dobilo dopuštenje od same vlade, i koje se naročito duži na svakoj banki, da će donosiocu platiti onoliko u srebru, koliko je napisano na banki. Po tom je dakle svaka banknota kao zadužnica (obligacija) ili mjenica (*Wechsel*)

izdata od novčare.’ - *Nap. prir.*: U ovom članku također je u objasnidbenoj službi rabljen novčarski naziv *mjenica*.

mjera, ž. - U:

- **mjera za zlato i srebro** - *NN,229.*: ‘do sada bijaše kod nas tako zvana kolonjska grivna (*Kölnische Mark*) mjera za zlato i srebro.’ - *Nap. prir.*: U ovom članku naziv *mjera* kao težinska mjerna jedinica; u Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* i: *mjera od dvadeset i četiri forinta - Vierundzwanzigguldenfuss, njem. /Šnjhr, 1860./* pa *mjera* znači i *mjerilo*. - *Usp. i: mjerilo*.

- **mjera od dvadeset i četiri forinta** - *Nap. prir.*: u Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* *mjera* znači i *mjerilo: Vierundzwanzigguldenfuss, njem. /Šnjhr, 1860./*. - *Usp. i uz: mjerilo od 24 forinta*.

mjerilo, sr. - *NN,222.*: ‘Razmjerje, po kojem se novci u jednoj zemlji kuju, gledec na njihovu težu i jezgru prema prvotnomu utegu, na koji se odnose, zove se *mjerilo* (*Münzfuss*) ili *vrednota* (*Währung, Valuta*), jer to određuje vrijednost i cijenu novcu.’ - *Nap. prir.*: Puni naziv *mjerila* u novčarstvu jest *novčano mjerilo*, kako je i prevedeno u Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* njemački „*Münzfuss*“ /*Šnjhr, 1856., 1860./*. U dostatnom kontekstu rabi se i samo skraćeni naziv *mjerilo*. - *I u:*

- **mjerilo južno-njemačko ili mjerilo od 24 1/2 forinta** - *NN,222.*: ‘(24 1/2-Guldenfuss). Po ovom mjerilu kuju novce u južnim njemačkim državama i to 24 1/2 for. iz jedne grivne suha srebra. Ovakvi forinti dijele se kao i naši na 60 krajcara, no buduć se naših samo 20 kuje iz jedne grivne, zato južno-njemačka forinta valja samo naših 49 kr.’ - *Nap. prir.*: Preračun prema *Novčanom ugovoru od 24. siječnja 1857.*

- **mjerilo od 14 dolara** - *NN,222.*: ‘Mjerilo od 14 dolara (*Vierzehn-Thalerfuss*) zato se tako zove, jer se po njem iz jedne grivne srebra kuje 14 dolarah. Ovoga mjerila drže se u Pruskoj, Saksonskoj i ostalim sjevernim njemačkim državama. Ovakav dolar dijeli se na 30 groša, a svaki groš vrijedi 5 feniga. Dakle 14 ovakvih dolara vrijedi upravo 20 for. sr., a 1 dol. = 1 for. 25 kr. sr.’ - *Nap. prir.*: Preračun prema *Novčanom ugovoru od 24. siječnja 1857.*

- **mjerilo od 24 1/2 forinta** - *NN,222.*: ‘24 1/2-Guldenfuss’. - *Nap. prir.*: v. uz: *mjerilo južno-njemačko*.

- **mjerilo od 24 forinta ili rajnsko mjerilo** - *NN,222.*: ‘(*Rheinisches Geld, 24-Guldenfuss*). Po ovom se mjerilu ne kuju dan danas novci, nego se samo računaju, kao da ima 24 for. iz jedne kolonjske grivne srebra. Ovo su pravi *flore ni rhenani, rajnski*, ili *rajnički*. Ove riječi se ne mogu dakle pametno upotrebiti za austrijske forinte, kojih ide samo 20 na jednu grivnu.’ - *Nap. prir.*: Šulekov komentar prema usporedbi s *Novčanim ugovorom od 24. siječnja 1857.*; u Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* i naziv: *mjera od dvadeset i četiri forinta - Vierundzwanzigguldenfuss, njem. /Šnjhr, 1860./*. *Usp. i uz: mjera*.

mjerilo, forintsko - *Nap. prir.*: v. uz: *forintski: forintsko mjerilo*.

- **mjerilo rajnsko** - *NN,222.* - *Nap. prir.*: v. *mjerilo od 24 forinta*.

Münzfuss, njem. - *NN,222.*: ‘Razmjerje, po kojem se novci u jednoj zemlji kuju, gledec na njihovu težu i jezgru prema prvotnomu utegu, na koji se odnose, zove se *mjerilo* (*Münzfuss*) ili *vrednota* (*Währung, Valuta*), jer to određuje vrijednost i cijenu

nu novcu.’ - *Nap. prir.*: U novčarstvu *mjerilu* je puni naziv *novčano mjerilo*. *V.* i uz: *Münzvaluta, Münzwährung*.

Münzvaluta, *njem.* - *Nap. prir.*: Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* ima i njemačku složenicu „*Münzvaluta*“ i prevodi je u hrvatski *vrednota novca* /*Šnjhr, 1856., 1860./*. *V.* i uz: *Münzfuss, Münzwährung*.

Münzwährung, *njem.* - *Nap. prir.*: U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* i „*Münzwährung*“, i „*Münzvaluta*“ prevedeni su u „*vrednota novca*“ /*Šnjhr, 1856., 1860./*. U primjerenom kontekstu rabi se i samo skraćeni naziv *vrednota*. *V.* i uz: *Münzfuss, Münzvaluta*.

narodni, *prid.* od *narod.* - *U*:

- **narodna novčara** - *NB, 179.*: ‘Naše banknote ne izdaje država nego društvo narodne novčare (*Nationalbank*), koje je za to dobilo dopuštenje od same vlade ...’ - *Nap. prir.*: v. uz: *novčara* i *banka* (2).

- **narodna banka** - *Nap. prir.*: v. uz: *banka*.

Nationalbank, *njem.* - *NB, 179.*: ‘Naše banknote ne izdaje država nego društvo narodne novčare (*Nationalbank*) ...’ - *Nap. prir.*: U ovom tekstu to je ime samo jedne, tada jedine bečke, austrijske, carske *narodne novčare*, istoznačno u hrvatskom zvane i *narodna banka*.

Neukreuzer, *njem.* - *NN, 230.*: ‘dobili smo evo ove sitne novce’: novčić ili nova krajcara (*Neukreuzer*), kojih će ići 100 u stotinjak, a kovat će ih se iz jedne carinske funte 150 komada’. - *Nap. prir.*: U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* još nema njemačkoga naziva *Neukreuzer* jer je njegov osmi sveščić, u kojem bi po abecednom redu trebao biti *Neukreuzer*, izašao 1858., upravo prije provedbe ove nove novčane promjene /*Šnjhr, 1858., 1860./*.

nota, *ž.* - *Izv, 220.*: ‘Počamši od 1. studenog 1858. moći će povlaštena austrijska banka narodna izdavati nota od 1000, 100 i 10 forinti, glasećih jedino na vrednotu austrijsku.’ - *Nap. prir.*: U tekstu *Izvatka zakona* ... rabi se za novčanice i istoznačni naziv *nota*, očito izveden skraćanjem naziva *banknota*, a za *novčanice* tada su se rabili i istoznačni nazivi *banknota* i iz njega također izveden naziv *banka*.

nov, *prid.*; - *U*:

- **nova desetača** - *NB, 179.* - *Nap. prir.*: v. uz: *desetača* i sliku 5.c.

- **nova forinta** - *NN, 229.* - *Nap. prir.*: v. uz: *forinta*.

- **nova grivna** - *NN, 229.*: ‘koliko da se novaca iz jedne ovakve nove grivne (carinske funte) kuje’. - *Nap. prir.*: v. uz: *funta, carinska funta*.

- **nova krajcara** - *SN, 225.* - *Nap. prir.*: v. uz: *krajcara*.

- **nove dvadesetice** - *NN, 225.*: ‘Cijelu sadašnju cijenu zadržat će poslije svih svetih evo ovi novci: *nove dvadesetice* od god. 1852. i kasnije, kao što i talijanske lire vrijedit će u novom 35 kr.’ - *Nap. prir.*: *Novom dvadeseticom* naziva se u ovim člancima iznimno *dvadesetica* „od god. 1852. i kasnije“, a ne kao i svi drugi *novi novci* izdavani tek na temelju *Zakona o novim novcima* iz 1858.

- **novi novci** - NN,214.: U naslovu članka: ‘Novi novci’. - *Nap. prir.*: U ovim člancima *novim novcima* nazivaju se novci izdavani na temelju *Zakona o novim novcima* iz 1858. Tim pridjevkom *novi*, razlikuju se općenito u ovim opisivanim člancima *novi novci* od *starih novaca*, ili *dosadašnjih (dotadašnjih) novca*, kako su se nazivali novci izdavani prije stupanja na snagu *Zakona o novim novcima*. Samo iznimno *novom dvadeseticom* nazivala se i *dvadesetica* kovana od godine 1852.

Slike 6. Novčanica od 5 guldena izdana 1. svibnja 1859.

Novi novci od pet guldena: Novčanice od pet guldena izdane 1. svibnja 1859. nazivaju se novim novcima jer su izdane poslije 1. studenoga 1858., dakle nakon stupanja na snagu Zakona o novim novcima, dakle prema novoj austrijskoj vrednoti (Oesterreichische Währung).

novac, m., novci, mn. - NN,215: U naslovu članka: ‘Novi novci’. - *Nap. prir.*: U ovim člancima *Novi novci* i *Stari novci*, već su se u naslovima pa onda češće i u tekstovima tih članaka rabili nazivi *novac, novci*, iako su se još i tada, ali ipak rjeđe, rabili i ondašnji istoznačni nazivi *pjenez, pjenezi*. Upravo ti članci potaknuli su u hrvatskom češću uporabu naziva *novac*, a sve rjeđu uporabu naziva *pjenez*. Ali tako još nije bilo u Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* iako se i tamo *njem. „Münze“* prevodi prvo u „*novac*“, pa onda u „*pjenez*“ (*!Šnjhr, 1856., 1860./.* - I u:

- **brojiti novce** - NN,215: ‘prve je groše kovao češki kralj Vaclav II. god. 1295. ... Ime ovo dolazi od latinske riječi *grossus*, to će reći krupan, jer su oni prvi groši bili zaista krupni i 1/4 lota teški. Od onda se novci broje, jer su bo jednaki, od prije su se pako radi svoje nejednakosti vagali i po funtama cijenili.’ - *Nap. prir.*: I usputnim objašnjenjima, primjerice objašnjenjem naziva *brojiti novce*, pokušavao je Šulek poučne članke učiniti zanimljivijima.

- **dosadašnji novci** - NN,215.: ‘Ovoliko o imenima dosadašnjih novaca. Sve smo ovo naveli, da štioći sami uzmognu lašnje proumiti, kako da prozovemo nove novce.’ - *Nap. prir.*: Pridjevak *dosadašnji* u izrazu *dosadašnji novci*, kao i *sadašnji* u *sadašnji novci*, i *stari* u *stari novci*, u ovim se člancima dodaje uz *novce* izdavane prije *Zakona*

o *novim novcima*, i tim se pridanim pridjevima općenito *novci* u tim opisima razlikuju od *novih novaca* izdanih na temelju *Zakona o novim novcima*. Usp. i: *novi novci*.

- **glavni novci** - *NN,230.*: ‘Ovo su sada naši glavni novci. U 22 1/2 dvostotinjaka, ili u 45 stotinjaka, ili u 180 četvrtaša ima jedna nova grivna (*Zollpfund*) čista srebra.’ - *Nap. prir.*: Ovdje pridjevak *glavni* zapravo znači *krupni*; tu se popisuju krupni novi novci kovani od nove grivne, zapravo carinske funte.

- **gotov novac** - *GLgl, 10. 2. 1859., 6., 24.*: ‘Po izvješću austrijske narodne banke ... Gotova novca imala je banka na mlado ljeto 103 i pol milijuna stotinjaka, a banknota ima sada u narodu za 307 milijuna stotinjaka.’ - *Nap. prir.*: U opisivanim člancima nije spominjan naziv *gotovi novci*, ali navodi se nakon članaka u tekstu *Službenih vijesti u Gospodarskom listu*. U *Njemačko-hrvatskom rječniku* zapisan je kao prijevod njemačkoga „bares Geld“, čemu je dodan i naziv *gotovina* /*Šnjhr, 1855., 1860./*.

- **ime(na) sadašnjih novaca** - *NN,215.*: ‘Odavde se vidi, da naši sadašnji novci imaju imena, koja im nimalo nedolikuju.’ - *Nap. prir.*: Šulek razlikuje nazive *imena novaca* od općeg novčarskog nazivlja; tu bi razliku valjalo posebno opisati.

- **istočni novci** - *NN,215.*: ‘to će reći *funta sterlinga* ili upravo *osterlinga* t. j. istočnih novaca’. - *Nap. prir.*: v. i uz: *funta sterlinga*

- **konvencionalni novci** - *NN,prer.,234.*: ‘Najlaglji preračun staroga srebrnog novca u novi i obratno.’ ‘1. Iz *konvencionalnog novca* u *novu vrednotu*.’ - *Nap. prir.*: v. uz: *konvencionalan*.

- **kovani novci** - *Nap. prir.*: v. uz: *kovani*.

- **kovati novce** - *Nap. prir.*: v. uz: *kovati*.

- **novci hode**: - *SN,225.*: ‘Nećemo se dakle sada čudit, što će se i našim sadašnjim srebrnjacima umaliti cijena, kad prestanu hoditi (kursirati).’ - *Nap. prir.*: Ondašnji složeni izraz iz novčarstva: *novci hode* u suvremenom standardnom značenju: *tečaj novca*. Usp. i: *novci kursiraju, novci ne idu*.

- **novci kursiraju**: - *novci* ‘koji će poslije svih svetih prestati sasvim hoditi (kursirati)’. - *Nap. prir.*: U današnjem standardnom novčarskom nazivlju nema naziva *kursirati*, izvedenog iz naziva *kurs*, nema ga npr. u rječniku *vrh, 2015.*; ondašnji složeni izraz iz novčarstva: *novci kursiraju* u suvremenom standardnom značenju: *tečaj novca, optjecaj novca*. Usp. i: *novci hode, novci ne idu*.

- **novci ne idu (ne kursiraju)**: - *SN,225.*: ‘Čim su novci manji, tim više fali srebra, a u sitnu novcu fali ga toliko da ovi novci ne idu (ne kursiraju) drugdje nego u onoj zemlji, kojoj su namijenjeni. Tako n. p. naše šestice i petice ne primaju se drugdje nego u Austriji.’ - *Nap. prir.*: Ondašnji složeni naziv iz novčarstva: *novci hode* u suvremenom standardnom značenju: *tečaj novca, optjecaj novca*. Usp. i: *novci kursiraju, novci hode*.

- **novi novci** - *NN,214.*: u članku *Novi novci*. - *Nap. prir.*: U ovim člancima *novim novcima* nazivaju se novci izdani na temelju *Zakona o novim novcima* iz 1858. Tim pridjevkom *novi*, razlikuju se općenito u opisivanim člancima *novi novci* od *starih novaca*, ili *dosadašnjih novca*, kako su se nazivali novci izdani prije *Zakona o novim novcima*. Samo iznimno *novom dvadeseticom* nazivala se i *dvadesetica* od godine 1852. Vidi i slike: 5.c. i 6.

- **nutrnja vrijednost novca** - *NN,215.*: 'jer dva novca mogu biti jednako teška, nu opet će onaj više vrijediti, u kojem ima više srebra, pak ovu nutrnju vijednost novca može samo zlatar naći'. - *Nap. prir.*: U skladu s poučnom namjenom tih članaka, Šulek opisuje i objašnjava i osnovne pojmove i nazive iz novčarstva.

- **sadašnji novci** - *NN,214., 215.*: - *Nap. prir.*: Pridjev *sadašnji*, u *sadašnji novci*, kao i *stari* u *starim novcima*, i *dosadašnji* u *dosadašnjim novcima*, rabi se u ovim člancima u onim nastavcima koji su objavljavani prije 1. studenoga 1858., za novce izdavane prije *Zakona o novim novcima*, i tim se izrazima općenito u opisima razlikuju od *novih novaca* izdavanih na temelju *Zakona o novim novcima*.

- **savezni novci** - *NN,229.*: - *Nap. prir.*: v. uz: *savezni: savezni novci*.

- **šajnasti novci** - *Nap. prir.*: v. uz: *šajnast: šajnasti novci*.

- **srebrni novac** - *NN,215.*: 'Jer u nijednom srebrnom novcu nema čista srebra, nego je primiješano i mjedi (bakra)'. - *Nap. prir.*: U ondašnjem novcu koji se opisuje u ovim člancima srebro je bila osnovna kovina iz koje se izrađivao novac pa Šulek i objašnjenja iz novčarstva navodi uz naziv *srebrni novac*.

- **stari novci** - *NN,214.*: - *Nap. prir.*: Pridjev *stari*, u *starim novcima*, kao i *dosadašnji* u *dosadašnjim novcima*, rabi se u ovim člancima za novce izdavane prije *Zakona o novim novcima*, i tim se izrazima općenito u opisima razlikuju od *novih novaca* izdavanih na temelju *Zakona o novim novcima*. Vidi i slike 4.a.-c., 5.a.-b.

- **turski novci** - *NN,215.*: 'Po tom turski novci stanu sve hrđaviji bivati, i malo po malo tako spadnu, da današnji groš turski ne vrijedi više od naših pet kr.' - *Nap. prir.*: Šulek spominje i turske novce, kao novce iz državnoga okruženja.

- **vagati novce** - *NN,215.*: 'Od onda se novci broje, svi su bo jednaki, od prije su se pako radi svoje nejednakosti vagali i po funtih cijenili. - *Nap. prir.*: v. i: *brojiti novce*.

- **vrijednost novca** - *NN,215.*: 'jer dva novca mogu biti jednako teška, nu opet će onaj više vrijediti, u kojem ima više srebra, pak ovu nutrnju vijednost novca može samo zlatar naći'. - *Nap. prir.*: U skladu s poučnom namjenom tih članaka, Šulek opisuje i objašnjava i osnovne pojmove i nazive iz novčarstva.

- **Zakon o novom novcu** - *NN,214.*: 'Od davna nije u našoj carevini izišao zakon, koji bi se tako neposredno doticao svakoga austrijanskoga državljanina, ... kao što je zakon o novom novcu.' - *Nap. prir.*: vidi i uz: *Zakon*.

- **zlatni novci** - *NN,215.*: 'Ovako su se isprava zvali zlatni novci (žućaci).' - *Nap. prir.*: Novac kojemu je zlato bila osnovna kovina iz koje se izrađivao. U ondašnjem novcu koji se opisuje u ovim člancima srebro je bila osnovna kovina iz koje se izrađivao novac pa Šulek i objašnjenja iz novčarstva najčešće navodi uz *srebrni novac*.

novč. - *Nap. prir.*: Kratica za *novčić*, u ovim Šulekovim člancima za *novčić* kao novopredloženo ime za *novu krajcaru*.

novčani, *prid.* od *novac*. - *U:*

- **novčana promjena** - *NN,214.*: 'kako će stoprav našem prostomu puku onemiljeti ova novčana promjena, kad upravo ništa nije od vlasti učinjeno, da se š njom upozna'. - *Nap. prir.*: Ta novčana promjena koja je provedena prema *Zakonu o novom novcu*, bila je Šuleku povod da napiše ovdje opisivane članke i u njima opiše tu promjenu.

- **Novčani ugovor od 24. siječnja 1857.** - *Izv,220.*: ‘Cesarska naredba od 30. kolovoza 1858., ... o izvršbi novčanoga ugovora od 24. siječnja 1857. (br. 101. drž. zak. lista) ...’ - *Nap. prir.*: Provedba *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.* popraćena je donošenjem *Zakona o novom novcu* te drugih podzakonskih propisa, primjerice „Cesarske naredbe od 30. kolovoza 1858.“ i „Razpisa ministra financija od 20. kolovoza 1858“, objavljenih u izvratku u *Gospodarskom listu /Izv,220/*. *V.* i uz: *ugovor: novčani ugovor.*

- **novčano mjerilo** - *NN,222.*: ‘Razmjerje, po kojem se novci u jednoj zemlji kuju, gledeć na njihovu težu i i jezgru prema prvotnome utegu, na koji se odnosi, zove se mjerilo (*Münzfuss*) ili vrednota (*Währung, Valuta*), jer to određuje vrijednost i cijenu novca.’ - *Nap. prir.*: U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* njemački „*Münzfuss*“ prevedeno je u „novčano mjerilo“ */Šnjhr, 1856., 1860./*. U dostatnom se kontekstu, kao primjerice u tekstu ovih članaka, rabi i samo skraćeni naziv *mjerilo*.

novčanica, ž. - *Nap. prir.*: U ovim opisivanim člancima ne spominje se naziv *novčanica*, ali zapisana je u Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* kao prevedenica njemačkoga „*Münzschein*“ */Šnjhr, 1858., 1860./*. *Novčanice* su u ovim člancima nazivane: *banke* (1), *banknote, note*, a rabili su se i hrvatski nazivi stvoreni prema njemačkom *Schein*. *V.* i: *banka, banknota, nota, šajn, šajnosti novci. Usp. i kovanica.*

novčara, ž. - *NB,179.*: ‘Naše banknote ne izdaje država nego društvo narodne novčare (*Nationalbank*), koje je za to dobilo dopuštenje od same vlade, i koje se naročito duži na svakoj banki, da će donosiocu platiti onoliko u srebru, koliko je napisano na banki. Po tom je dakle svaka banknota kao zadužnica (obligacija) ili mjenica (*Wechsel*) izdata od novčare.’ - *Nap. prir.*: *Novčara* je ondašnji uobičajen naziv za današnji standardni naziv *banka*, naziv za novčarsku ustanovu. *V.* i uz: *banka.*

novčić, m. - *NN,229.*: ‘nova forinta’ ‘opet se dijeli na stotinu novih krajcara’: ‘prozvat ćemo, da se uklonimo neporazumljenju, ovu novu krajcaru novčićem, a novu forintu stotinjakom’; ‘i ovakva krajcara manje vrijedi o dosadašnje’; *NN,230.*: ‘dobili smo evo ove sitne novce’: ‘novčić ili nova krajcara (*Neukreuzer*), kojih će ići 100 u stotinjak, a kovat će ih se iz jedne carinske funte 150 komada’; *SN,225.*: ‘stara banka od 1 for. vriedit će 1 for. i 5 novih krajcara ili jednom riječju novčićah.’ - *Nap. prir.*: *Novčić* je - u ono vrijeme, nakon novčane promjene od 1. studenoga 1858. - u hrvatskom jeziku novopredloženo ime za *novu krajcaru*, tj. za stoti dio *nove forinte*, koja je u onodobnom novom novčanom nazivlju nazvana *stotinjakom*. U tekstu *Nove banke* iz rujna 1858. Šulek je za *novčić* još predlagao naziv *stotica* kao stoti dio *stotinjaka*. Ali nakon teksta *Novi novci* od 4. studenoga 1858. ustalio se za *novu krajcaru* naziv *novčić*. Ta promjena imena *forinte* i *krajcare* u *stotinjak* i *novčić*, obznanjena u *Gospodarskom listu*, ubrzo se u njemu počela i sustavno primjenjivati. Pri kraju 1858. kad je ta promjena najavljena u svakom broju *Gospodarskog lista* objavljivano je da mu je „polugodišnja cijena“: „1 for. 30 kr.“ - dakle jednu forintu i trideset krajcara. A već od prvog broja 1859. cijena je izražavana u *stotinjacima* i *novčićima* pa je objavljivano da će „godišnja cijena“ biti „1 stot. 30 novč.“ - dakle jedan stotinjak i 30 novčića. Valja stoga paziti da se ime *novčić* iz onodobnog novčanog sustava u porabi ne pobrka s današnjim općim nazivom *novčić*, kako primjerice određuje *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*: „1. jedan komad kovanoga novca bez obzira na povijesno razdoblje ili zemlju“; i „2. razg. groš“ = „sitan novac, mala vrijednost“ */vrh, 2015./*. Ovo drugo

suvremeno značenje „sitan novac“ općeg novčarskog naziva temelji se u hrvatskom jeziku na općem jezičnom tvorbenom sustavu jer je *novčić* umanjena od riječi *novac*. Zato je, uostalom, i onodobno najmanja novčana jedinica nazvana *novčićem*.

- **polo novčića** - *NN,230.*: ‘dobili smo evo ove sitne novce’: ‘*polo novčića* ili pola krajcare, od kojih čine 2 jedan novčić’. - *Nap. prir.*: Kovanica od *polo novčića* bila je tada kovanica najmanje vrijednosti.

njemački, prid. - *U*:

- **njemačka vrednota** - *NN,222.*: ‘za zlatne novce’: ‘Njemačka vrednota (*Pistolenfuss*), kad se iz jedne grivne zlata od 21 $\frac{2}{3}$ karata kuje 35 žučaka. Ovakvi su po imenu pruski žučaci, zvani *Friedrichsd'or* (to će reći Fridrikovac od zlata). Ovakvih 35 žučaka vrijedi od prilike kolik 61 $\frac{1}{2}$ austrijskih dukata.’ - *Nap. prir.*: Budući da se austrijska novčana promjena iz 1858. temeljila na međunarodnom *Novčanom ugovoru od 24. siječnja 1857.*, Šulek u članku spominje i neke neaustrijske novce izdavane prema tom ugovoru.

obligacija, ž. - *NB,179.*: ‘Naše banknote ne izdaje država nego društvo narodne novčare (*Nationalbank*), koje je za to dobilo dopuštenje od same vlade, i koje se naročito duži na svakoj banki, da će donosiocu platiti onoliko u srebru, koliko je napisano na banki. Po tom je dakle svaka banknota kao zadužnica (obligacija) ili mjenica (*Wechsel*) izdata od novčare’. - *Nap. prir.*: U *Njemačko-hrvatskom rječniku* njemački „*Obligati-on*“ u značenju „*Schuldschein*“ preveo je Šulek samo u „*zadužnica*“ i nije spomenuo hrvatski internacionalizam *obligaciju* /*Šnjhr, 1858., 1860.*/.

Oesterreichische Währung, njem. - *NN,229.*: ‘i to je austrijska vrednota (*Oesterreichische Währung*)’. - *Nap. prir.*: Naziv *austrijska vrednota* uveden je upravo u novčanoj promjeni iz 1858.; po toj vrednoti kovali su se *novi novci* pa budući da su prema *Novčanom ugovoru od 24. siječnja 1857.* postojale i druge vrednote, ti novi novci prema ‘*austrijskoj vrednoti*’ nazivali su se i austrijski odn. austrijski novi novci.

okolovanje, sr. - *Izv., 220.*: ‘Od nota koje su u okolovanju (cirkulaciji)’. - *Nap. prir.*: U ovom tekstu rabi se novčarski naziv *okolovanje* za danas uobičajene nazive *kolanje, cirkulacija*, a Šulek s pomoću istoznačnice *cirkulacije* i objašnjava novopredloženi naziv *okolovanje*. U *Njemačko-hrvatskom rječniku* u natuknici „*Cirkulation*“ prevodi: ‘(d. Geldes) okolovanje, kolanje novacah’ /*Šnjhr, 1854., 1860.*/ U rječniku je zapisao i danas prihvaćeni naziv *kolanje*. Ondašnji naziv *note* u ovom tekstu znači današnje *novčanice*. *V. i:* *cirkulacija, okolovati*.

okolovati, gl. - *Izv., 220.*: ‘natrag potezati note, koje glase na vrednotu novca konvencionalnoga, i koje sada okoluju’. - *Nap. prir.*: Iz naziva u glagolskom obliku *okolovati* izveden je i imenski naziv *okolovanje*. - *V. i:* *okolovanje, cirkulacija*.

osterling, m. - *NN,215.*: - *Nap. prir.*: v. *funta sterlinga*.

papirni, prid. od *papir*. - *U*:

- **papirni novci** - *NN,222.*: ‘*Šajn (Wiener Währung)*. Po ovom mjerilu nisu se kovali nikada ni srebrni ni zlatni novci, nego se je po njem samo računalo. Ime je ovo postalo, što su po ovom mjerilu samo *papirni novci (Scheine)*, izdavani, ...’ - *Nap. prir.*: U ovom

članku potvrđen je hrvatski naziv *papirni novac* uz njemački *Scheine*. U *Njemačko-hrvatskom rječniku* u opširnoj njemačkoj natuknici *Schein* Šulek tek na kraju ovako dodaje prijevod: „Geld, banka“, dakle nije zapisan naziv *papirni novac* /*Šnjhr, 1860./*. Usp. i: *banka, novčanica, šajn*.

petica, ž. - *SN,225.*: ‘Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: *petica* mjesto 8 3/4 samo 8 1/2 novčića’; *NN,230.*: ‘*petica* (*Fünfkreuzerstück*), vrijedi 5 novčića ili pola desetice. U njoj ima 375/1000 srebra t. j. na 3 dijela srebra 5 dijelova mjedi.’ Osim desetice i petice nije bilo ‘drugih’ ‘sitnih’ ‘srebrnih novaca austrijske vrednote’; nu bilo je ‘mjedenih’. - *Nap. prir.*: Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* nema njemački rječnički članak *Fünfkreuzerstück*: prema abecednom mjestu trebao bi biti u četvrtom sveščiću, a on je izašao u srpnju 1855., dakle prije kovanja novaca prema novoj austrijskoj vrednoti. /*Šnjhr, srpanj 1855., 1860./*. - I u:

- **stara petica** - *SN,226.*: novci ‘koji će poslije svih svetih prestat sasvim hodit’: ‘srebrni’: ‘stare petice (s brojem VII i VI)’. - *Nap. prir.*: Uobičajeno pridjev *stara* davan je da bi se *stari* novci razlikovali od *novih* pri preračunu dotadašnjega konvencionalnoga novca u novi novac austrijske vrednote.

- **stara srebrna petica** - *NN,234.*: - *Nap. prir.*: v. uz: *stara petica*.

piastri, mn. - *NN,215.*: ‘Turski groševi zovu se u tuđim jezicima **piastri**, od *talijske riječi piastra*, što će reći: *ploča*.’ - *Nap. prir.*: To je jedan od primjera Šulekovih dopunskih pouka u članku *Novi novci*.

Pistolenfuss, njem. - *NN,222.*: za ‘zlatne novce’: ‘*Njemačka vrednota* (*Pistolenfuss*), kad se iz jedne grivne zlata od 21 2/3 karata kuje 35 žučaka’. - *Nap. prir.*: Uz njemački *Pistolenfuss* navedeno je u hrvatskom prijevodu *njemačka vrednota*. V. uz: *vrednota*.

pjenez, m., **pjenezi**, mn. - *NN,215.*: ‘dakle je baš hora, da naučimo poznavati te nove pjeneze’. - *Nap. prir.*: U vrijeme Šulekovih rječnika i u njima još je često rabljen naziv *pjenez* za *novac*. U ovim člancima još se rabe nazivi *pjenez*, *pjenezi*, ali rjeđe od naziva *novac*, *novci*. U hrvatskom jeziku ta stara tuđica, u *Rječniku stranih riječi* zabilježena je u obliku *pjenez* i *penez*, a uz *penez* tumači se podrijetlo: „staronjemački (Pfenning, danas Pfennig) novac“ /*Krsr, 1980./*. Danas se *pjenez* u suvremenom rječniku standardnog hrvatskoga jezika uopće ne spominje /*vrh, 2015./*. - I u:

- **novi pjenezi** - *NN,214.*: ‘Na dan svih svetih početak će valjati zakon o novom novcu, od onoga dana početak će se svagdje po njem računati, a svi sveti su već pred vratima, dakle je baš hora, da naučimo poznavati te nove pjeneze.’ - *Nap. prir.*: Ovdje u uvodnom dijelu članka *Novi novci* Šulek jednu od uvodnih rečenica sastavlja tako da se odmah razumije da su *novci* i *pjenezi* istoznačnice te time zapravo izrazom *novi pjenezi* napućuje na lakše razumijevanje češće rabljenog dvočlanog izraza *novi novci*. U tim će tekstovima dalje *pjenezi* i *novi pjenezi* vrlo rijetko biti spominjani, nadmoćno će prevladavati *novci*, *novi novci*.

pjeneznica, ž. - *SN,225.*: ‘dakle je krajnje vrijeme, da svatko red učini u svojoj pjeneznici.’ *NN,226.*: ‘Ovi novci neće se više primati u carske pjeneznice van kao mjed ili srebro.’ - *Nap. prir.*: *Pjeneznica* je naziv tvoren iz osnove *pjenez*, a budući da se i *pjenez* sve rjeđe rabio, i *pjeneznica* se rijetko rabila. U drugom citatu *pjeneznica* je istoznačnica nazivu *banka* u značenju novčarska ustanova, poslovnica novčarske ustanove. U prvom citatu *pjeneznica* bi mogla značiti osobna zaliha novaca, osobna blagajna i sl.

pogodbeni, *prid.* od pogodba. - *U*:

- **pogodbena vrednota** - *GLgl, 14. 1. 1859., 1., 4.*: ‘sad je izašla carska naredba, kojom se zapovijeda, da se imaju uvući i dosadašnje banke od 5, 2 i 1 for. pogodbene vrednote (*Conv.-Münze*)’, a mjesto njih da se izdadu nove banke na 1 stotinjak, to jest na 1 forintu austrijske vrednote. - *Nap. prir.*: U prikazivanim člancima nije rabljen naziv pogodbena vrednota, ali istodobno u *Gospodarskom listu* rabljen je taj istoznačni naziv za *konvencionalna vrednota*. *V.*: *konvencionalna vrednota*, uz *vrednota*.

pol, *im. ž.*, nesklonjivo; - *U*:

- **pol forinte**, - *SN,226.*: novci ‘koji će poslije svih svetih prestat sasvim hodit’: ‘srebrni’ ‘pol forinte’.

pol-, prvi dio složenice; - *U*:

polkrajcara, *ž.* - *SN,226.*: ‘Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: *polkrajcara* mjedena mjesto 22/25 samo 1/2 novčića’. - *Nap. prir.*: Naziv za kovanicu u vrijednosti *pol krajcare*; tvorbeno je sustavniji istoznačni naziv *polukrajcara*.

- **polkrajcara mjedena** - *SN,226.*: ‘polkrajcara mjedena mjesto 22/25 samo 1/2 novčića’. - *Nap. prir.*: Naziv za kovanicu u vrijednosti *pol krajcare*, kovanu samo od mjedi. Tvorbeno je sustavniji istoznačni naziv *polukrajcara mjedena*.

polu-, prvi dio složenice; - *U*:

polukrajcara, *ž.* - *SN,226.*: ‘sto polukracara vrijedit će u novom novcu 60 forinti’. - *Nap. prir.*: Naziv za kovanicu u vrijednosti *pol krajcare*. *Polukrajcara* tvorbeno je sustavniji naziv istoznačnom nazivu *polkrajcara*.

polukriževača, *ž.* - *SN,225.*: ‘*polukriževača* ili krstašica, koja bi imala vrijediti 1 for. 15 1/2 novčića, vrijedit će samo 1 for. 12 novčića’. - *Nap. prir.*: *Polukriževača* nazivala se i istoznačnicom *krstašica*.

polukrunaš, *m.* - *NN,233.*: ‘A već sada su počeli kovati nove zlatne novce, koji će se zvati trgovački savezni novci (*Vereinshandelsmünzen*) i bit će od dvije vrsti: 1) krunaš (*Krone*), i 2) polukrunaš (*halbe Krone*).’ - *Nap. prir.*: Od novčane promjene 1858. njemački naziv *halbe Krone*, odnosno njegova hrvatska prevedenica *polukrunaš* jest naziv za jednu vrst *zlatnog saveznog novca*. *V.* i *nap. prir.* uz: *krunaš*.

pound sterling, *engl.* - *NN,215.*: ‘Tako su radili i u Engleskoj, pa je odanle ostala do danas poznata riječ pound sterling, to će reći funta sterlinga ili upravo osterling t. j. istočnih novaca.’ - *Nap. prir.*: I to je jedno od Šulekovih uvodnih dodatnih poučnih objašnjenja uz opis novih novaca iz 1858.

preračun, *m.* - *NN,234.*: - *U*:

- **preračun iz konvencionalnog novca u novu vrednotu** - *NN,prer.,234.*: ‘Najlaglji preračun staroga srebrnoga novca u novi i obratno“ - ‘iz konvencionalnog novca u novu vrednotu“. - *Nap. prir.*: Osobita je praktična vrijednost ovih Šulekovih članaka u napatcima za preračun vrijednosti starih (konvencionalnih) novaca u nove novce (novu vrednotu). To je i napose učinjeno uz članak *Novi novci* u dodatnom tekstu: ‘Najlaglji preračun staroga srebrnoga novca u novi i obratno.“

- **preračun iz nove vrednote u staru konvencionalnu** - *NN,234.*: ‘preračun’ ‘iz nove vrednote u staru konvencionalnu“. - *Nap. prir.*: Praktičnost napatka o preračunu povećava i obratni smjer: preračun iz nove vrednote u staru, konvencionalnu.

prid, *m.* - *NB*, 179.: 'To je izvor i uzrok pridu (ažiu)' ... 'baš kao da tko prodaje zadužnice izdate od dužnika, koji ne može platiti, te neće jamačno toliko za nje dobiti, na koliko glase. Čim veća je bila pogibija i opasnost, tim je više skakao prid, tim su niže padale banke.' - *Nap. prir.*: Uz ostala dodatna objašnjenja, donosi Šulek i objašnjenje naziva *prid* i njegove strane suznačnice *ažio*.

primjesa, *m.* - *NN*, 229.: 'Mjed će se i u buduće novcu primješivati, ..., al primjesa ova neće se računati na lote, kao o sada, nego po francuski.' - *Nap. prir.*: Pokazuje Šulek da je u novčarstvu, za kovane novce, važan i naziv *primjesa*, jer se kovanice ne kuju iz čistoga srebra ili čistoga zlata. *Usp. i: čisto srebro, jezgra.*

rajnički, *prid.* od *Rajna*. - *NN*, 215.: 'gdješto u Hrvatskoj dan danas upotrebljavane riječi *rajnski* i *rajnički*.' - *Nap. prir.*: Oblik pridjeva *rajnički* danas nije prihvaćen u hrvatskom standardnom jeziku, ali potvrđen je i u Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku /Šnjhr, 1860./ V.* i uz: *Rheinische Gulden, njem., rajnski.*

rajnski, *prid.* od *Rajna*. - *NN*, 215.: 'ime *Rheinische Gulden*, a latinski *florenus Rhenanus*. Odakle su postale gdješto u Hrvatskoj dan danas upotrebljavane riječi *rajnski* i *rajnički*. - *Nap. prir.*: Hrvatski pridjev *rajnski* danas je standardni pridjev od *Rajna*; potvrđen je u ovom Šulekovu članku, ali nije zapisan kao prevedenica u njegovu *Njemačko-hrvatskom rječniku uz njem. Rhein, rheinisch /Šnjhr, 1860./ V.* i uz: *Rheinische Gulden, njem., Rheinisches Geld, njem., rajnički.*

remedij, *m.* - *SN*, 225.: 'ono što fali srebra na dotičnoj svoti novaca, zove se *remedium* ili *tolerantia*'; 'ovaj manjak naplaća trošak kovanja'; 'kad su se vlade u nevolji našle, onda su uvijek u ime remedija sila mjedi novcu primješivale, zato su im pjezezi kasnije cijenu gubili.' - *Nap. prir.*: U Šulekovu tekstu *remedij* se naziva i *tolerancija*. U njegovu *Rječniku znanstvenoga nazivlja /Šrzn, 1874.-1875./* nema naziva *remedij*. U najnovijem rječniku standardnoga hrvatskog jezika zapisan je pohrvaćeni oblik *remedij* i navedeno mu je ovo značenje: „3. *gosp bank* pri kovanju novca dopušteno odstupanje od zakonski utvrđene težine i finoće kovanice“*/vrh, 2015./*.

Rheinische Gulden, *njem.* - *NN*, 215.: 'Godine 1551. počeli su njemački knezovi kod *Rajne* kovati osobite srebrne forinte, od kojih su dobili ime *Rheinische Gulden*, a latinski *florenus Rhenanus*. Odakle su postale gdješto u Hrvatskoj dan danas upotrebljavane riječi *rajnski* i *rajnički* mjesto forinte.' - *Nap. prir.*: v. i uz: *rajnički, rajnski.*

Rheinisches Geld, *njem.* - *NN*, 222.: '*mjerilo rajnsko* ili *mjerilo od 24 forinta* (*Rheinisches Geld, 24-Guldenfuss*). Po ovom se mjerilu ne kuju dan danas novci, nego se samo računaju, kao da ima 24 forinta iz jedne kolonjske grivne srebra. Ovo su pravi *floreni rhenani, rajnski*, ili *rajnički*. Ove riječi se ne mogu dakle pametno upotrebiti za austrijsanske forinte, kojih ide samo 20 na jednu grivnu.' - *Nap. prir.*: v. i: *rajnički, rajnski.*

- **savezni**, *prid.* od *savez*; - *U*:

- **savezni dolar** - *NN*, 229.: 'savezni dolar (*Vereinsthaler*), koji će valjati 1 1/2 forintu austrijske vrednote, valjda će steći ime njemačkog dolara; poznat češ ga po njegovu napisu: *Ein Vereinsthaler. XXX ein Pfund fein.* - *Nap. prir.*: Novac izdan na temelju *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.*

- **savezni dvodolar** - *NN*, 229.: 'savezni dvodolar (*Zwei-Vereinsthaler-stück*), valjaćući dva dolara ili 3 for. austr. vrednote, a napis ima: *Ein Vereinsthaler. XXX ein Pfund fein.*' - *Nap. prir.*: Novac izdan na temelju *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.*

- **savezni novci** - NN,228.: ‘Samo za olakoćenje trgovine složiše se austrijska i njemačke vlade, da će kovati savezne novce (*Vereinsmünzen*) to jest onakve novce, koji će valjati u svim državama, što su ugovorile ovaj savez za novac.’ - *Nap. prir.*: Novci izdani na temelju *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.*

- **trgovački savezni novci** - NN,233.: ‘A već sada su počeli kovati nove zlatne novce, koji će se zvati trgovački savezni novci (*Vereinshandelsmünzen*) i bit će od dvije vrsti: 1) krunaš (*Krone*), i 2) polukrunaš (*halbe Krone*).’ - *Nap. prir.*: Novci izdani na temelju *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.* To su *zlatni savezni novci*, za razliku od srebrnih saveznih novaca: *saveznog dolara* (*Vereinsthaler*) i *saveznog dvodolara* (*Zwei-Vereinsthaler-stück*).

Schein, *njem.* - NN,222.: ‘(*Wiener Währung*). Po ovom mjerilu nisu se kovali nikada ni srebrni ni zlatni novci, nego se je po njem samo računalo. Ime je ovo postalo, što su po ovom mjerilu samo *papirni novci* (*Scheine*) izdavani, a da su se novci kovali, bilo bi trebalo 50 forinta šajna.’ - *Nap. prir.*: U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* u članku „*Schein*“ na kraju je zapisano i značenje: „(Geld) banka“ /*Šnjhr, 1859., 1860./*, ali „*Münzschein*“ je prevedeno u „novčanica“ /*Šnjhr, 1856., 1860./*. *Usp. nap. prir.* uz: *banka šajn, šajnosti novci, papirni novci.*

Schrot, *njem.* - NN,221.: ‘Dvije stvari određuju novcu vrijednost i cijenu: *teža* (*Schrot*) i *jezgra* (*Korn*) t. j. mnoštvo čista zlata ili srebra.’ - *Nap. prir.*: Naziv *teža* u novčarstvu u dopunjenom izrazu znači: *teža novca.*

scudo, *tal.* - NN,215.: ‘Riječ *škuda*, što se u Hrvatskoj rabi mjesto talira, dolazi od talijanskoga imena istoga novca *scudo*. - *Nap. prir.*: Talijanski oblik riječi uz objašnjenje hrvatske tuđice *škuda*.

skontiran, *prid. trp.* - *Izv,220.*: ‘ostalo pako treba da je osigurano vjerovnim papirima, koji su polag pravila skontirani (s odbitkom kupljeni)’. - *Nap. prir.*: To je također naziv kojim je Šulek dopunski kontekstualno objašnjavao uvođenje novčane promjene.

srebro, *sr.* - NN,221.: ‘Pitat će tko, zašto se ne kuju novci od suha zlata i srebra? Zato, jer su obje ove kovine premekane, te bi se novci od čista zlata i srebra brzo uhabali.’ - *Nap. prir.*: Srebro, ili pak zlato, bilo je tada osnovna kovina iz koje su se kovali kovani novci. Ali zbog premekanoga svojstva morala se za kovanje novca i srebru i zlatu dodavati primjesa. I u: primjesa.

- **čisto srebro** - NN,230.: ‘Nu zato ne treba misliti, da se novci kuju iz čista srebra’; - *Nap. prir.*: *Čisto srebro* jest srebro bez primjesa. *Čistom srebru* istoznačni je naziv i *suho srebro*.

- **suho srebro** - NN,230.: ‘Da su od suha srebra, buduć ovo mekano, vrlo brzo bi se izgladili.’ - *Nap. prir.*: *Suho srebro* jest srebro bez primjesa. *Suhom srebru* istoznačni je naziv i *čisto srebro*. *Usp.* i *suho zlato*.

srebrn, srebrni, *prid.* od srebro; - *Nap. prir.*: U Šulekovim tekstovima rabi se pridjev srebrn, srebrni, a ne oblik pridjeva srebrn - *U:*

srebrn novac - NN,215.: ‘Jer u nijednom srebrnom novcu nema čista srebra, nego je primiješano i mjedi (bakra)’. - *Nap. prir.*: Srebrn novac, kovanica u kojoj je osnovna kovina srebro. U *Njemačko-hrvatskom rječniku* Šulek ima njemačko *Silbergeld* prevedeno u *srebrn novac* i zapisano *srebrni novac* uz natuknicu *Silber - srebro* /*Šnjhr, 1858.,1860./*. *Usp.* i: *srebrnjak*.

srebrn novac i zlatni novac *NN,232.*: ‘ugovorila je naša vlada s njemačkimi, da će i one sada samo srebrnome novcu ustanovljavati stalnu cieniu, a zlatne novce smatrat će samo kao robu’. - *Nap. prir.*: *Srebrn novac*, kovanica u kojoj je osnovna kovina srebro; *zlatni novac*, kovanica u kojoj je osnovna kovina zlato. Najčešće su ili samo srebrni ili samo zlatni novci bili osnovni novci prema kojima su se određivale cijene onim drugim novcima. Prema novčanoj promjeni na temelju *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.* osnovni novac bio je *srebrni novac*.

- **srebrnjak**, *m., mn. srebrnjaci* : - *SN,225.*: ‘Nećemo se dakle sada čudit, što će se i našim sadašnjim srebrnjacima...’ - *Nap. prir.*: *Srebrnjak* je naziv za srebrn novac, srebrne novce. U *Njemačko-hrvatskom rječniku* Šulek nije zapisao naziv *srebrnjak*, iako ima *Silbergeld* prevedeno u *srebrn novac* /*Šnjhr; 1858., 1860./*. *Usp. i: srebrn novac*.

star, stari, *prid.*; - *U*:

- **stara banka** - *NN,225.*: ‘stara banka od 1 for. vriedit će 1 for. i 5 novih krajcara ili jednom riječju novčićah’. - *Nap. prir.*: Pridjev *stari* u ovim se člancima dodaje se uz novac izdavan prije *Zakona o novim novcima*. Ovdje se naziv *banka* rabi kao naziv za novčanicu, a u vrijeme pisanja ovih članaka novčanice su se još nazivale *bankama*, *banknotama*, *notama*. *V. nap. prir. uz: banka*. Vidi i slike 4.a.-c.

- **stara desetača**, - *NB,179.*: ‘stara desetača vrijedi u novom novcu 10 fr. (stotinjaka) i 50 kr. (stotica)’. - *Nap. prir.*: Pridjev *stari* dodaje se uz novac izdavan prije *Zakona o novim novcima*. *V. i uz: desetača*. Vidi i slike 5.a. i 5.b.

- **stare dvadesetice** - *NN,225.*: ‘Pak’ evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena smanjiti: *stare dvadesetice* (kovane prije 1852.), mjesto 35 kr. u novom, vriedit će samo 34 (t. j. u sadašnjem 19 3/7 kr.) i to zato, jer im je manja jezgra nego novim (t. j. manje ima u njih srebra)’. - *Nap. prir.*: Samo iznimno, za razliku od drugih *novih novaca*, *dvadesetice* kovane od 1852. i kasnije nazivaju se *novim dvadeseticama*; zato se za *stare dvadesetice* mora navoditi nadnevak „prije 1852.“.

- **stari novci** - *SN, str. 225.-226* - *Nap. prir.*: U ovim se člancima *starim novcima* nazivaju novci izdavani prije *Zakona o novim novcima*. Ovisno o nadnevcima izlaska članaka nazivaju se *stari novci* i *dosadašnji novci*. Različito značenje ima pridjev *starinski* u sintagmi *starinski novci* u Šulekovu članku *Starine*.

starinski, *prid.* od starina. - *Nap. prir.*: Za razliku od pridjeva *star* u sintagmi *stari novci* u ovim člancima o novčanoj promjeni iz 1858., Šulek u članku *Starine* pridjev *starinski* u sintagmi *starinski novci* rabi za novce iz starine, novce iz prošlih vremena. *V. u: starinski novci*.

- **starinski novci** - *Nap. prir.*: Razlikovanjem značenja pridjeva *star* i *starinski* naziv *zbirka starinskih novaca* znači zapravo *numizmatička zbirka*, primjerice u ovom citatu: ‘rodoljub neki obratio je pozornost sviuh narodnosti prijatelja na sbirku starinskih novaca, koja će se u Beču prodavati’. *Usp. nap. prir. uz: stari novci, novi novci*.

sterling, *m.* - *NN,222.*: ‘U Engleskoj kuju iz trojske funte (*Troy-Pound*) srebra od 14 4/5 lota 66 *šilinga*; dvadeset šilinga zove se *sterling* (upravo funta sterlinga) i vrijedi 9 for. 34 kr. sr.’ - *Nap. prir.*: *v. uz: funta sterlinga*.

stot. - ondašnja kratica za ondašnji novčani naziv, ime *stotinjak*.

stotica, *ž.* - *NB,179.*: ‘Samo pazi da se ne prevariš, primajuć nove banke: *nova desetača* (10 fr.) vrijedi u sadašnjem novcu samo 9. fr. 31 kr.; a *stara desetača* vrijedi u

novom novcu 10 fr. (stotinjaka) i 50 kr. (stotica). - *Nap. prir.*: U tekstu *Nove banke* iz rujna 1858. za *novčić* se još predlagao naziv *stotica* kao stoti dio *stotinjaka*. Kasnije, u tekstu *Novi novci* od toga je Šulek odustao zato što bi se nazivi *stotice* i *stotinjac* razlikovali samo u završnom sufiksu, a često su se morali navoditi zajedno, u paru, a to bi lako izazivalo nesporazume, osobito u kraćenju. Zato se nakon teksta *Novi novci* od 4. studenoga ustalio za *novu krajcaru* naziv *novčić*.

stotinjak, *m.* - *NN,229.*: 'iz 1 funte suha srebra nakovat će se kod nas 45 novih forinti austrijske vrednote. Ova *forinta* vrijedi manje od dosadašnje, u koju je išlo 60 krajcara srebra; a nova forinta vrijedi samo 57 4/7 ovih krajcara, nu opet se dijeli na stotinu krajcara, dakle i ovakva krajcara manje vrijedi od dosadašnje. Buduć dakle nit je ono prava forinta, nit ovo prava krajcara, prozvat ćemo, da se uklonimo neporazumljenju, ovu novu krajcaru *novčićem*, a novu forintu *stotinjakom*'. - *Nap. prir.*: Članak *Novi novci* pokazuje da se nakon novčane promjene iz 1858., kojom je uvedena austrijska vrednota, u hrvatskom jeziku za *novu forintu*, odnosno *novu forintu austrijske vrednote*, počelo rabiti hrvatsko ime *stotinjak*, a za *novu krajcaru* hrvatsko ime *novčić*. Ova promjena imena *forinte* i *krajcare* u *stotinjak* i *novčić*, obznanjena u *Gospodarskom listu*, ubrzo se u njemu počela i sustavno primjenjivati. Pri kraju 1858., kad je ta promjena najavljena, u svakom broju *Gospodarskog lista* objavljivano je da mu je „polugodišnja cijena“: „1 for. 30 kr.“ - dakle jednu forintu i trideset krajcara. A već od prvog broja 1859. cijena je izražavana u *stotinjacima* i *novčićima* pa je objavljivano da će za članove „godišnja cijena“ biti „1 stot. 30 novč.“ - dakle jedan stotinjak i 30 novčića.

suho, suho, prid.; - *U*:

- **suho srebro** - *NN,230.*: 'Da su od suha srebra, buduć ovo mekano, vrlo brzo bi se izgladili.' - *Nap. prir.*: *Suho srebro* jest srebro bez primjesa. *Suho srebro* istoznačni je naziv i *čisto srebro*. *V. uz: srebro*.

- **suho zlato** - *NN,233.*: 'Suhu zlatu, koje je jošte mekanije od srebra, primješivat će se radi toga također mjedi.' - *Nap. prir.*: *Suho zlato* jest zlato bez primjesa. *V. uz: zlato*.

Süddeutsche-Währung, *njem.* - *NN,229.*: 'Južno-njemačke vlade odlučise kovati iz jedne carinske funte srebra 52 1/2 forinte, i ovo se zove *južno-njemačka vrednota* (*Süddeutsche-Währung*).' - *Nap. prir.*: Na temelju Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857. po toj vrednoti kovat će se *novi novci* u južnonjemačkim zemljama.

šajn, *m.* - *NN,222.*: '*Šajn* (*Wiener Währung*). Po ovom mjerilu nisu se kovali nikada ni srebrni ni zlatni novci, nego se je po njem samo računalo. Ime je ovo postalo, što su po ovom mjerilu samo *papirni novci* (*Scheine*), izdavani, a da su se novci kovali, bilo bi trebalo 50 forinta šajna kovati iz jedne grivne srebra.' - *Nap. prir.*: U Šulekovim rječnicima nije potvrđen hrvatski germanizam *šajn*, a njemački *Schein* prevodi se u *banka* /*Šnjhr*; 1859., 1860./ *V. i: papirni novci*.

šajnost, *prid.* od *šajn*; - *Nap. prir.*: Tvoreno od germanizma *šajn*. - *U*:

- **šajnosti novci** - *SN,226.*: - novci 'koji će poslije svih svetih prestat sasvim hodit': 'svi šajnosti novci, dakle dvogrošnjaci, grošići, dvije krajcare i krajcare šajna'. - *Nap. prir.*: vidi *šajn* i *Schein*, *njem.* te *papirni novci*.

šestica, *ž.* - *SN,225.*: 'Pak evo novaca, kojim će se od svih svetih cijena umaliti: 'šestica (od god. 1848. i 1849.) vrijedit će mjesto 10 1/2 novih krajcara (novčića) samo

njih 10, t. j. 5 3/7 starih'. - *Nap. prir.*: Naziv *šestica* za novac tvoren je od glavnoga broja šest čestim tvorbenim načinom tvorbenim sufiksom - *ica*, npr. kao *petica*, *desetica*.

šiling, *NN*,222.: 'U Engleskoj kuju iz trojske funte (*Troy-Pound*) srebra od 14 4/5 lota 66 *šilinga*; dvadeset šilinga zove se *sterling* (upravo funta sterlinga) i vrijedi 9 for. 34 kr. sr.' - *Nap. prir.*: U poučnom članku *Novi novci* Šulek kao kontekst za bolje razumijevanje spominje i novce iz drugih zemalja, pa tako i engleske novce.

škuda, *ž.* - *NN*,215.: 'Riječ *škuda*, što se u Hrvatskoj rabi mjesto talira, dolazi od talijanskoga imena istoga novca *scudo*.' - *Nap. prir.*: Šulek objašnjava i podrijetlo često rabljene tuđice *škuda*.

talijanski, *prid.*; - *U*:

- **talijanske lire** - *NN*,225.: 'nove dvadesetice od god. 1852. i kasnije, kao što i talijanske lire vrijedit će u novom 35. kr.'

talir, *m.* - *NN*,215.: '*Talir*. Novac, koji ovo ime nosi, zvao se isprva zlatni groš, akoprem je bio od srebra. Nu pošto su na izmaku 15. stoljeća u Joakimovu dolu (*Joachimsthal*) bogate srebrne rude našli, te je ondje sila onakvih zlatnih groša, po 2 lota teških, kovano, nadjenuto im je ime „*Joachimsthaler*“, a skraćeno Thaler, dakle pravo naški dolar, kao što se i u Americi dan danas zove.' - *Nap. prir.*: U ovom članku Šulek novčano ime *talir* povezuje postanjem i s novčanim imenom *dolar*. Ali u *Njemačko-hrvatskom rječniku* njemački *Thaler* preveo je samo u hrvatski *talir* i nije ga tamo povezao s imenom *dolar*. *Rječnik hrvatskoga standardnog jezika* tumači hrvatski *talir* uz odrednice '*pov*(ijest) i *bank*(arstvo)' kao „starinski srebrni novac u raznim europskim zemljama“, a dodaje da je nastao od „njem. prema Joachimsthalu u Češkoj gdje se kovao“ /*vrh*, 2015./ Šulek je u članku još dodao „pravo naški dolar“. *Usp. nap. prir.* uz *dolar*.

tečaj, *m.* - *Nap. prir.*: U prikazivanim člancima nije zabilježen novčarski naziv *tečaj*. U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* postoji njemački „*Börsencours*“, a preveden je u „*trgovarni hod* (*tečaj*)“, gdje još nije ustaljen naziv *trgovana*, ali drugi dio složenice „*cours*“ preveden je u „*hod* (*tečaj*)“ /*Šnjhr*, 1854., 1860./ Time je naziv *tečaj* objašnjen tada uobičajenim nazivom *hod*. U *Rječnik znanstvenoga nazivlja* nije prihvaćen naziv *tečaj*, tamo su uvršteni složeni nazivi „*hod novca*“ - „*Geldcurs*“; '*hod trgovane i burze*' - „*Börsen-Curs*“, „*Börsen-Cours*“ /*Šrzn*, 1874.-1875./ *Usp. i*: *burza*, *hod*, *trgovana*.

Thaler, *njem.* - *NN*,215.: ime „*Joachimsthaler*“, a skraćeno Thaler' - *Nap. prir.*: *Thaler* pohrvaćeno u *talir*. U *Njemačko-hrvatskom rječniku* njemački *Thaler* preveo je Šulek samo u hrvatski *talir* i nije ga tamo povezao s nazivom *dolar* /*Šnjhr*, 1860./ *Usp. nap. prir.* uz: *dolar*.

Thaler-Währung, *njem.* - *NN*,229.: 'Sjeverno-njemačke vlade odlučise, da će iz jedne carinske funte čista srebra kovati 30 dolara, i ova uredba zvat će se *dolarska vrednota* (*Thaler-Währung*).' - *Nap. prir.*: Po toj vrednoti prema *Novčanom ugovoru od 24. siječnja 1857.* kovat će se novi novci u tim 'sjeverno-njemačkim' zemljama. Prijevod u *dolarska vrednota* u skladu je sa Šulekovim prijevodnim tumačenjem njemačkoga *Thaler* u članku *Novi novci*, ali takav prijevod nije poduprt prijevodom njemačkoga *Thaler* u njegovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* /*Šnjh*, 1860./ - *Usp. nap. prir.* uz: *dolar*, *dolarska vrednota*.

talirača, ž. - *Nap. prir.*: U opisivanim člancima nema naziva *talirača*. Ali u *Njemačko-hrvatskom rječniku* Šulek je njemački naziv *Thalerschein* preveo u *talirača* /*Šnjhr, 1860.*/, što je tvorenicica od *talir* tvorbenim sufiksom *-ača*. U skladu s njegovim prevođenjem njemačkoga *Schein*, pa i *-schein*, bila bi *talirača* novčanica od (jednoga) *talira*. *Usp. nap. prir. uz Schein, šajn, šajnsti novci*.

teža, ž. - *NN,221.*: ‘Dvije stvari određuju novcu vrijednost i cijenu: *teža* (*Schrot*) i *jezgra* (*Korn*) t. j. mnoštvo čista zlata ili srebra.’ - *Nap. prir.*: Naziv *teža* u novčarstvu u punom izrazu znači: *teža novca*.

- **teža novca** - *Nap. prir.*: U novčarstvu u dostatnom kontekstu rabi se i samo naziv *teža*.

tolerancija, ž. (tolerantia), - *SN,225.*: ‘ono što fali srebra na dotičnoj svoti novaca, zove se *remedium* ili *tolerantia*’; ‘ovaj manjak naplaća trošak kovanja’; ‘kad su se vlade u nevolji našle, onda su uvijek u ime *remedija* sila mjedi novcu primješivale, zato su im pjezezi kasnije cijenu gubili.’ - *Nap. prir.*: Šuleku je ovdje naziv *tolerantia* u nepohrvaćenom obliku istoznačnica za *remedium* i pohrvaćeno *remedij*. *V. nap. prir. uz: remedij*.

trgovački, prid.; - *U*:

- **trgovački savezni novci** - *NN,233.*: ‘A već sada su počeli kovati nove zlatne novce, koji će se zvati *trgovački savezni novci* (*Vereinshandelsmünzen*) i bit će od dvije vrsti: 1) *krunaš* (*Krone*), i 2) *polukrunaš* (*halbe Krone*).’ - *Nap. prir.*: Novci kovani na temelju *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.*

trgovana, ž. - *NN,234.*: ‘al im se opet nikada ne smije veća cijena udariti, nego što je imaju odsjekom u trgovani (burzi).’ - *Nap. prir.*: Uobičajeno, i ovdje Šulek navodi hrvatske istoznačnice: ‘*trgovana* (*burza*)’. Tada je u hrvatskom jeziku već bio uveden pa i *Gospodarskom listu* gotovo svakotjedno rabljen naziv *trgovana*, upravo u izvješćima iz *bečke trgovane*. Naziv *trgovana* izveden je od domaće tvorbone osnove, plodnim tvorbenim sufiksom *-ana*, u značenju internacionalizma *burze*, zato je Šulek i davao prednost *trgovani*. Ali *trgovana* se u današnjem suvremenom standardnom jeziku uopće nije očuvala pa je ne bilježe ni najveći suvremeni hrvatski rječnici, nema je ni rječnik *vrh, 2015*. Potpuno ju je istisnula *burza*. *V. i nap. prir. uz: burza*.

trojka, ž. - *NN,230.*: ‘*trojka* ili *grošić* (*Dreikreuzerstück*), vrijedeći 3 novčića iz jedne carinske funte mjedi nakovat će ih se 50, a poznat ćeš ih po broju 3 što ga ima na jednoj strani, te je okužen vijencem od hrastova lišća; jer kao što je nama Slavenima lipa sveta, tako je Nijemcima hrast’. - *Nap. prir. Trojka ili grošić (Dreikreuzerstück)* novi je mjedeni sitni novac austrijske vrednote. Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* također nema njemački rječnički članak *Dreikreuzerstück* jer bi prema abecednom mjestu trebao biti u trećem sveščiću, a on je izišao u kolovozu 1854., dakle prije kovanja novaca prema novoj austrijskoj vrednoti. Eto i na tom se primjeru dobro vidi da i u jezičnim istraživanjima koja smjeraju na vrlo točna vremenska određenja nije dovoljno navoditi samo da je Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* tiskan tek 1860. /*Šnjhr, kolovoz 1854., 1860.*/.

Troy-Pound, engl. - *NN,222.*: ‘U Engleskoj kuju iz trojske funte (*Troy-Pound*) ...’. - *Nap. prir.*: v. uz: *funta*.

ugovor m.; - *U*:

- **Novčani ugovor od 24. siječnja 1857.** - *NN*, 229.: ‘Da se uvede jedinstvo novca u Austrijskoj Carevini i u njemačkim državama, sastali su se godine 1856. poslanici austrijsanske i njemačkih država u Beču, i akoprem se nikako nisu mogli sasvime složiti i posve jednaki i jedini novac za sve ove zemlje ugovoriti, to su se barem u glavnim stvarima složili i 24. siječnja 1857. posebni ugovor uglavili. Na ovom ugovoru osniva se se naša sadašnja novčana promjena.’ - *Izv.*, 220.: ‘Da se potanje izvrši novčani ugovor od 24. siječnja 1857.’ - *Nap. prir.*: Šulek je članke o novčanoj promjeni iz 1858. napisao kao praktične poučne tekstove i zato nije navodio precizne podatke o naslovima izvornih pravnih tekstova i o njihovu objavljivanju. Tako se iz tih njegovih tekstova ne doznaje ni točan izvorni pa ni hrvatski prevedeni naslov toga *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.*; zato se i ovdje spominje i opisuje samo tako naslovljen. Ista nepreciznost prati u tim tekstovima i *Zakon o novom novcu*, donesen na temelju tog *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.* Ta nepreciznost nije smetala ondašnjoj namjeni Šulekovih članaka, ali danas otežava njihov potpuniji znanstveni opis.

V - slovo **V** - *NN*, 230.: ‘ono slovo, što ga ima na srebrnom novcu pod carevom glavom, a na mjedenom pod godinom. Gdje je ondje A, to će reći, da je novac kovan u Beču, B znači Kremnicu (u Ugarskoj), E Erdeljski Biograd (Karlsburg), M Milan a V Mletke (Veneciju)’. - *Nap. prir.*: Oznaka mjesta kovanja na novom srebrnom i mjedenom novcu: V = Mletki (Venecija).

Valuta, *njem.* - *NN*, 222.: ‘Razmjerje, po kojem se novci u jednoj zemlji kuju, gledeć na njihovu težu i jezgru prema prvotnom utegu, na koji se odnose, zove se *mjerilo* (*Münzfuss*) ili *vrednota* (*Währung, Valuta*), jer to određuje vrijednost i cijenu novcu.’ - *Nap. prir.*: Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* ima i njemačku složenicu „*Münzvaluta*“ i prevodi je u hrvatski *vrednota novca* /*Šnjhr*, 1856., 1860./.

valjanost, *ž.* - *NN*, 214. - *U*:

- **valjanost novcu** - *NN*, 214.: ‘Na dan svih svetih početak će valjati zakon o novom novcu, od onoga dana početak će se svagdje po njem računat, ... Nu ... zato neće još prestati valjanost sadašnjemu novcu.’ - *Nap. prir.*: Novčarski naziv rabljen u Šulekovim člancima u kontekstualnom opisu *starih novaca* i *novih novaca*.

Vereinsmünzen, *njem.* - *NN*, 228.: ‘Samo za olakoćenje trgovine složiše se austrijska i njemačke vlade, da će kovati savezne novce (*Vereinsmünzen*) to jest onakve novce, koji će valjati u svim državama, što su ugovorile ovaj savez za novac ‘. - *Nap. prir.*: v. uz: *savezni: savezni novci*.

- **Vereinshandelsmünzen**, *njem.* - *NN*, 233.: ‘A već sada su počeli kovati nove zlatne novce, koji će se zvati trgovački savezni novci (*Vereinshandelsmünzen*) i bit će od dvije vrsti: 1) krunaš (*Krone*), i 2) polukrunaš (*halbe Krone*)’. - *Nap. prir.*: v. uz: *trgovački, trgovački savezni novci*.

Vereinsthaler, *njem.* - *NN*, 229.: ‘savezni dolar (*Vereinsthaler*), koji će valjati 1 1/2 forintu austrijske vrednote, valjda će steći ime njemačkog dolara; poznat ćeš ga po njegovu napisu: *Ein Vereinsthaler: XXX ein Pfund fein.*’ - *Nap. prir.*: v. uz: *savezni: savezni dolar*.

Viertelguldenstück, *njem.* - *NN*, 229.: ‘Jošte smo dobili četvrt-forintnika ili *četvrtstotinjaka*, jednom riječi *četvrtša* (*Viertelguldenstück*), vrijedeći četvrt (fitalj) nove

forinte t. j. 25 novih kr. ili novčića, zato je na njem pod carskim orlom napisano *1/4 Fl.* - *Nap. prir.*: Kovanica u vrijednosti četvrt nove forinte; nazivala se *čtvrstotinjak* ili *čtvr-forintnik* i *čtvrtača*, a rjeđe i *čtvrtica*.

Viertelthaler, *njem.* - *Nap. prir.*: Njemački naziv *Viertelthaler* potvrđen u Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* i preveden je u „čtvr talira“ */Šnjhr, 1860./*.

Vierundzwanziguldenfuss, *njem.* - *Nap. prir.*: Taj njemački naziv potvrđen je u Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* i preveden u „mjera od dvadeset i četiri forinta“ */Šnjhr, 1860./*.

Vierzehn-Thalerfuss, *njem.* - *NN,222.*: ‘mjerilo od 14 dolara (*Vierzehn-Thalerfuss*) zato se tako zove, jer se po njem iz jedne grivne srebra kuje 14 dolarah. Ovakva mjerila drže se u Pruskoj, Saksonskoj i ostalih sjevernih njemačkih država. Ovakav dolar dijeli se na 30 groša, a svaki groš vrijedi 5 feniga. Dakle 14 ovakvih dolara vrijedi upravo 20 for. sr., a 1 dol = 1 for. 25 kr. sr.’ - *Nap. prir.*: v. uz: ‘mjerilo od 14 dolara.

vrednota, - *NN,221.,222.*: ‘Razmjerje, po kojem se novci u jednoj zemlji kuju, gledeć na njihovu težu i jezgru prema prvotnomu utegu, na koji se odnose, zove se *mjerilo (Münzfuss)* ili *vrednota (Währung, Valuta)*, jer to određuje vrijednost i cijenu novcu.’ - *Nap. prir.*: U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* i „*Münzwährung*“, „*Münzvaluta*“ prevedeni su u „vrednota novca“ */Šnjhr, 1856., 1860./*. U novčarstvu u dostatnom kontekstu rabi se i samo naziv *vrednota*. I u:

- **vrednota novca** - *Nap. prir.*: Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* ima i njemačke složenice „*Münzwährung*“ i „*Münzvaluta*“ i obje su prevedene u „vrednota novca“ */Šnjhr, 1856., 1860./*. U novčarstvu u dostatnom kontekstu za dvorječni nazivni izraz *vrednota novca* rabi se i samo naziv *vrednota*. - I u višječlanim nazivima:

- **vrednota od dvadeset forinti** - *Nap. prir.*: *vrednota od dvadeset forinti* nazivala se i/ili *konvencionalna vrednota*. V. i uz: *konvencionalna vrednota*.

- **austrijanska vrednota** - *NN,229.*: ‘austrijanska vlada izjavi, da će iz jedne funte srebra nakovati 45 forinti, i to je austrijanska vrednota (*Oesterreichische Währung*)’. - *Nap. prir.*: Po toj vrednoti prema *Zakonu o novom novcu* kovali su se austrijski *novi novci*. Rjeđe i: *austrijska vrednota*.

- **austrijska vrednota** - *Nap. prir.*: U Šulekovim tekstovima rjeđe za češće *austrijska vrednota*.

- **dolarska vrednota** - *NN,229.*: ‘Sjeverno-njemačke vlade odlučiše, da će iz jedne carinske funte čista srebra kovati 30 dolara, i ova uredba zvat će se *dolarska vrednota (Thaler-Währung)*. - *Nap. prir.*: Po toj vrednoti prema *Novčanom ugovoru od 24. siječnja 1857.* kovat će se *novi novci* u tim zemljama.

- **južno-njemačka vrednota** - *NN,229.*: ‘Južno-njemačke vlade odlučiše kovati iz jedne carinske funte srebra 52 1/2 forinte, i ovo se zove *južno-njemačka vrednota (Süddeutsche-Währung)*’. - *Nap. prir.*: Po toj vrednoti prema *Novčanom ugovoru od 24. siječnja 1857.* kovat će se *novi novci* u tim zemljama.

- **konvencionalna vrednota** - *NN,222.*: vrednota ‘za srebrne novce’: ‘*Konvencionalna* ili *od dvadeset forinti (Konventionsfuss, Zwanziguldenfuss)*, zato tako nazvana, jer je postala 1753. dogovorom (konvencijom) među Austrijom i Bavarskom. Po ovom

dogovoru imalo se je iz jedne kolonjske grivne čista srebra nakovati deset dolara (škuda) ili dvadeset forinti, zato se na ovim novcima čita natpis „Zehn eine feine Mark“ t. j. u deset ovakvih dolara ima čista grivna srebra. Ovo se proteže samo na jezgu, a ne na težu.’ ‘Po ovom mjerilu kovali su se do sada novci u Austriji.’ - *Nap. prir.*: Novci kovani po toj *konvencionalnoj vrednoti* u ovim člancima nazivaju se *stari novci*, *dosadašnji novci*, ili *sadašnji novci* do 30. listopada 1858.; *novi novci*, koji se počinju izdavati nakon stupanja na snagu *Zakona o novom novcu* više se neće kovati po toj vrednoti, nego po *austrijskoj vrednoti*. *Konvencionalna vrednota* nazivala se *i/ili vrednota od dvadeset forinti*, a u *Gospodarskom listu* i *pogodbena vrednota*.

Währung, *njem.* - *NN,222.*: ‘Razmjerje, po kojem se novci u jednoj zemlji kuju, gledeć na njihovu težu i jezgu prema prvotnomu utegu, na koji se odnose, zove se *mjerilo (Münzfuss)* ili *vrednota (Währung, Valuta)*, jer to određuje vrijednost i cijenu novcu.’ - *Nap. prir.*: Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* ima i njemačke složenice „Münzwährung“ i „Münzvaluta“ i obje su prevedene u „vrednota novca“ /*Šnjhr, 1856., 1860./*. U dostatnom kontekstu za dvorječni nazivni izraz *vrednota novca* rabi se i samo naziv *vrednota*.

Wechsel, *njem.* - *NB,179.*: ‘Naše banknote ne izdaje država nego društvo narodne novčare (*Nationalbank*), koje je za to dobilo dopuštenje od same vlade, i koje se naročito duži na svakoj banki, da će donosiocu platiti onoliko u srebru, koliko je napisano na banki. Po tom je dakle svaka banknota kao zadužnica (obligacija) ili mjenica (*Wechsel*) izdata od novčare.’ - *Nap. prir.*: v. uz: *mjenica*.

Wiener Währung, *njem.* - *NN,222.*: ‘*Šajn (Wiener Währung)*. Po ovom mjerilu nisu se kovali nikada ni srebrni ni zlatni novci, nego se je po njem samo računalo. Ime je ovo postalo, što su po ovom mjerilu samo *papirni novci (Scheine)* izdavani, a da su se novci kovali, bilo bi trebalo 50 forinta šajna kovati iz jedne grivne srebra.’ - *Nap. prir.*: v. uz: *šajn, papirni novci*.

zadužnica, - *NB,179.*: ‘Naše banknote ne izdaje država nego društvo narodne novčare (*Nationalbank*), koje je za to dobilo dopuštenje od same vlade, i koje se naročito duži na svakoj banki, da će donosiocu platiti onoliko u srebru, koliko je napisano na banki. Po tom je dakle svaka banknota kao zadužnica (obligacija) ili mjenica (*Wechsel*) izdata od novčare.’ - *Nap. prir.*: Ovdje je potvrđen hrvatski naziv *zadužnica* kao istoznačnica internacionalizmu *obligacija*.

zakon, m. - *U*:

- **Zakon o novom novcu** - *NN,214.*: ‘nakanismo u *Gospodarskom listu* razložiti u kratko zakon o novom novcu; ‘Na dan svih svetih početak će valjati zakon o novom novcu, ...’ - *Nap. prir.*: Taj je *Zakon* donesen na temelju *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.* Šulek je te tekstove napisao kao popularne poučne članke pa nigdje nije naveo pobliže podatke o izvorniku u njemačkom jeziku, a ni točni nadnevak kad je *Zakon* donesen, gdje je i kad je objavljen; sve to nije mu bilo važno za svrhu članka. No, to nenavođenje veliki je nedostatak za današnje istraživanje i opisivanje, ali ukupna Šulekova objašnjenja u tim člancima, u detaljima često precizno obavijesna, važan su prinos poznavanju te novčane promjene i njezine uklopljenosti u povijest austrijskoga pa i hrvatskoga novčarstva. *Usp. i: Novčani ugovor od 24. siječnja 1857.*

zecca, *tal.* - *NN,214./215.*: ‘obično su dukati zlatni novci, samo u Italiji, Francuskoj i Španjolskoj ima i srebrnih dukata, zato se i u Hrvatskoj zlatni novci zovu *cekini*, (jer se ovdje pod imenom dukata poznaju srebrni novci od 1 for. 30 kr.), od talijanske riječi *zecchino*, a ta dolazi od *zecca* tj. kovnica.’ - *Nap. prir.*: v. uz: *cekin*.

zeczino, *tal.* - *NN,214./215.*: ‘zato se i u Hrvatskoj zlatni novci zovu *cekini*, (jer se ovdje pod imenom dukata poznaju srebrni novci od 1 for. 30 kr.), od talijanske riječi *zecchino*, a ta dolazi od *zecca* tj. kovnica.’ - *Nap. prir.*: v. uz: *cekin*.

Zehnkreuzerstück, *njem.* - *NN,230.*: ‘desetice (*Zehnkreuzerstück*), zato tako nazvane, jer ih ide deset na jedan stotinjak, a svaka desetica vrijedi 10 novčića’. - *Nap. prir.*: Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* njemački naziv „*Zehner*“ prevodi za „*Münze*“ u hrvatski „*deseták*“, za „*Banknote*“ u „*desetica*“, a „*Zehnkreuzerstück*“ prevodi pak u „*deseták*“ /*Šnjhr, 1854., 1856., 1860.*/

zlat, *sr.* - *NN,221.*: ‘Zlato se opet drugčije važe. Jedna kol(onjska) grivna zlata dijeli se na 24 dijela zvana karata.’ ‘No u naših žućacih (dukatih) ima 23 2/3 kar. zlata i samo 1/3 kar. mjedi’. - *Nap. prir.*: Zlato je bilo jedna od osnovnih kovina iz koje su se kovali kovani novci. I u:

- **suho zlato** - *NN,233.*: Suhu zlatu, koje je jošte mekanije od srebra, primješivat će se radi toga također mjedi.’ - *Nap. prir.*: *Suho zlato* jest *zlato* bez primjesa. *Usp.* i *suho srebro*.

zlato i srebro - *NN,221.*: ‘Zlato i srebro ne važu se kod nas na funte, nego na *grivne* (*Mark*)’. ‘Francuzi ne važu zlato i srebro na grivne nego na kilograme. U 1 kilogram ide 1000 grama, dakle upravo 2 carinske funte. - *Nap. prir.*: Zlato i srebro bile su tada osnovne kovine iz koje su se kovali kovani novci.

- **mjera za zlato i srebro** - *NN,229.*: ‘do sada bijaše kod nas tako zvana kolonjska grivna (*Kölnische Mark*) mjera za zlato i srebro.’ - *Nap. prir.*: Zlato i srebro vagali su se i mjerili prema posebnim mjernim jedincama. *Usp.* i: *karat*.

- **zlatni i srebrni novac** - *NN,233.*: ‘Ova promjenljivost cijena zlata jeste uzrok, što se u novije vrijeme ili samo zlatnomu, ili samo srebrnomu novcu ustanovljuje stalna vrijednost’; ‘U Austriji smo imali sve dosada zlatnih i srebrnih novaca stalne nepromjenljive cijene’. - *Nap. prir.*: Najčešće su ili samo srebrni ili samo zlatni novci bili osnovni novci prema kojima su se određivale cijene onim drugim novcima. Prema novčanoj promjeni na temelju *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.* osnovni novac bio je *srebrni novac*.

zlaty, *češ.* - *NN,215.*: - *Nap. prir.*: v. *gulden*.

zlatnjak, *m.* - *NN,234.*: ‘U Njemačkoj se od sada neće druge vrsti zlatnjaci kovati.’ - *Nap. prir.*: *Zlatnjak* je hrvatski standardni naziv za *zlatni novac*, no u ovim tekstovima Šulek često rabi naziv *žućak*. U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* potvrđen je, uz *zlatan novac* i *zlatnjak*, kao prevedenica njemačkoga „*Goldmünze: zlatan novac, zlatnjak, žućak*“ /*Šnjhr, 1855., 1860.*/

zlatan, zlatni, prid. od zlato; - *U*:

- **zlatni novac** - *NN,233.*: ‘U Austriji smo imali sve dosada zlatnih i srebrnih novaca stalne nepromjenljive cijene’. - *Nap. prir.*: Prema novčanoj promjeni na temelju *Novčanog ugovora od 24. siječnja 1857.* osnovni novac nije bio zlatni novac, nego srebrni novac.

- **novi zlatni novac** - *NN,233.*: 'A već sada su počeli kovati nove zlatne novce, koji će se zvati trgovački savezni novci (*Vereinshandelsmünzen*) i bit će od dvije vrsti: 1) krunaš (*Krone*), i 2) polukrunaš (*halbe Krone*).' - *Nap. prir.*: v. uz: *trgovački, trgovački savezni novci*.

zloty, polj. - *NN,221.*: 'u Krakovu računaju na poljske zlote (1 polj. zl. = 14 2/7 kr. sr.).' - *Nap. prir.*: v. i: *gulden*.

Zollpfund, njem. - *NN,221.*: 'Ova se funta već sada upotrebljava u Njemačkoj kod plaćanja carine, zato se i zove Zollpfund.' - *Nap. prir.*: I Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* ima njemački naziv „Zollpfund“ i preveden je u hrvatski „carinska funta“ /*Šnjhr, 1860./*. V. i uz: *carinski, carinska funta*.

Zwanzigguldenfuss, njem. - *NN,222.*: 'konvencionalna vrednota ili vrednota od dvadeset forinti (*Konventionsfuss, Zwanzigguldenfuss*) 'za srebrne novce', 'zato tako nazvana, jer je postala 1753. dogovorom (konvencijom) među Austrijom i Bavarskom. Po ovom dogovoru imalo se je iz jedne kolonjske grivne čista srebra nakovati deset dolara (škuda) ili dvadeset forinti, zato se na ovim novcima čita natpis „Zehn eine feine Mark“ t. j. u deset ovakvih dolara ima čista grivna srebra. Ovo se proteže samo na jezgu, a ne na težu.' 'Po ovom mjerilu kovali su se do sada novci u Austriji.' - *Nap. prir.*: Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* ima njemački naziv „Zwanzigguldenfuss“ i preveden je u hrvatski „mjera od dvadeset forinti“ /*Šnjhr, 1860./* pa je i to istoznačni naziv za *konvencionalnu vrednotu i vrednotu od dvadeset forinti*.

Zwei-Vereinsthaler-stück, njem. *NN,229.*: 'savezni dvodolar (*Zwei-Vereinsthaler-stück*)'. - *Nap. prir.*: v. uz: *savezni, savezni dvodolar*.

žučak, m., žučaci, mn. - *NN,215.*: 'ovako su se isprva zvali zlatni novci (žućaci)'; *NN,221.*: 'U našim žučacima (dukatima) ima 23 2/3 karata zlata i samo 1/3 karata mjedi, zato i jesu na cijeni carsko-austrijski dukati.' - *Nap. prir.*: Naziv *žućak* u ovim tekstovima Šulek češće rabi. Očito je naziv *žućak* u ono vrijeme bio i inače često rabljen, napose u razgovornom jeziku, kao opći istoznačni hrvatski naziv za: *dukat, dukati, cekin, cekini*, i općenito za: *zlatni novci*. U Šulekovu *Njemačko-hrvatskom rječniku* potvrđen je, uz *zlatan novac* i *zlatnjak*, kao prevedenica njemačkoga „*Goldmünze*: *zlatan novac, zlatnjak, žučak*“ /*Šnjhr, 1855., 1860./*.

1 Fl. - kratica *1 Fl.* (1 florenus). - *Nap. prir.*: kratica *Fl.* za riječ *florenus*, a zajedno s brojčanom oznakom *1 Fl.* označen je novac od jedne forinte, dakle kovanica u vrijednosti jedne nove forinte austrijske vrednote.

1/4 Fl. - *Nap. prir.*: kratica *Fl.* za riječ *florenus*, a zajedno s brojčanom oznakom *1/4 Fl.* označen je novac od jedne četvrtine forinte, dakle kovanica u vrijednosti jedne četvrtine nove forinte austrijske vrednote.

2 Fl. - *Nap. prir.*: kratica *Fl.* za riječ *florenus*, a zajedno s brojčanom oznakom *2 Fl.* označen je novac od dvije forinte, dakle kovanica u vrijednosti dvije nove forinte austrijske vrednote.

24 1/2-Guldenfuss, njem. - *NN,222.*: 'Mjerilo južno-njemačko ili od 24 1/2 forinta (24 1/2-Guldenfuss). Po ovom mjerilu kuju novce u južnim njemačkim državama i to 24 1/2 for. iz jedne grivne suha srebra. Ovakvi forinti dijele se kao i naši na 60 krajcara, nu buduć se naših samo 20 kuje iz jedne grivne, zato južno-njemačka forinta valja samo

naših 49. kr.’ - *Nap. prir.*: Po ovom mjerilu prema *Novčanom ugovoru od 24. siječnja 1857.* kovali su se novci u ‘južnim njemačkim državama’. Njemački izraz tog naziva Šulek je preobličio u dva hrvatska izrazna oblika: *Mjerilo južno-njemačko* ili *mjerilo od 24 1/2 forinta*.

24-Guldenfuss, njem. - *NN,222.*: ‘*mjerilo rajnsko* ili *mjerilo od 24 forinta* (*Rheinisches Geld, 24-Guldenfuss*). Po ovom se mjerilu ne kuju dan danas novci, nego se samo računaju, kao da ima 24 forinta iz jedne kolonjske grivne srebra. Ovo su pravi *flore ni rhenani, rajnski, ili rajnički*. Ove riječi se ne mogu dakle pametno upotrebiti za austrijske forinte, kojih ide samo 20 na jednu grivnu.’ - *Nap. prir.*: Šulekov *Njemačko-hrvatski rječnik* ima njemački naziv ispisan samo riječima „*Vierundzwanzigguldenfuss*“ i preveden je u hrvatski „*mjera od dvadeset i četiri forinta*“ */Šnjhr, 1860./*.

III.2.1. Dodatak: Šulekove naknadne popratne vijesti i svaštice o novčanoj promjeni iz 1858.

I nakon objavljivanja ovdje prikazanih glavnih tekstova o novčanoj promjeni iz 1858., Šulek je i dalje kao urednik i novinar *Gospodarskoga lista* i dalje povremeno obavješćivao čitatelje o starim i novim novcima.

Da bi se to dokumentirano potvrdilo, obavljena je i dodatna pretraga *Gospodarskog lista* do kraja godišta 1858. i u 1859. godištu***.

- *GLgl, 11. 11. 1858., br. 45., str. 236.*: Vijest u podrubrici *Službene vijesti*: objavljuju se ‘cijene duhanu po novoj vrednosti’ i izražavaju se u *novčićima*, a ne u starim *krajcarama* i *grošima*.

- *GLgl, 18. 11. 1858., 46., 240.*: U *Službenim vijestima* obavijest: ‘Do sada se je do blizu 100 milijuna novčića i polunovčića nakovalo.’

- *GLgl, 2. 12. 1858., 48., 249.*: Nakladnička obavijest: ‘Godišnja cijena *Gospodarskoga lista*’ objavljena je u stotinjacima i novčićima, a za ‘izvanjske pretplatnike’ izražena je u ‘forintama u novom novcu’.

- *GLgl, 2. 12. 1858., 48., 252.*: U *Službenim vijestima*: ‘visoka vlada produljila rok’ za promjenu ‘mjedenih novaca’, a ‘po imenu u *šajnu*: šestice ili dvogrošnjake (na kojih je udaren broj 30), groše (na kojih je broj 15), dvokrajcare, krajcare i polukrajcare’ ... ‘mogu se promijeniti’ ‘i mjedeni (bakreni) novci, vrijedeći 3 krajcare i pol krajcare srebra.’

- *GLgl, 9. 12. 1858., 49., 256.*: U podrubrici *Svaštice*, tako nazvanj jer su se u njoj objavljivali kratki zapisi o svemu i svačemu, jedna takva svaštica piše o novčanoj prevari: prevarant ‘novčiće’ prikazao kao ‘nove dukate’.

- *GLgl, 19. 12. 1858., 50., 260.*: U *Domaćim vijestima*: ‘Opominjemo štioce ... *Zakon* kaže, da ako se kod pogodbe naročito ne kaže, u kojem novcu se ima platiti, to se uvijek ima razumijevati austrijska vrednota t. j. novi novac.’ ‘*Lukavi trgovac*’ prevario ‘neuka seljaka’ ...

- *GLgl, 19. 12. 1858., 50., 260.*: U *Svaštici*: ‘*Iz Milana* pišu: „Kod nas cvati sad trgovina s novim četvrticama (25 novč.), koje su posve nalik na nove dvadesetice od

*** Pronađene potvrde popisuju se uz kraticu *GL* za *Gospodarski list*, a ako je tekst objavljen u *Glasonoši*, podlistku na četvrtj stranici svakoga broja *Gospodarskoga lista*, uz kraticu *GL* dodaje se i kratica *gl*, pa je tada cijela kratica *GLgl*, a k njoj se dodaju podatci o nadnevku, broju i stranici.

god. 1852, al vrijede samo 14 1/14 kr. srebra.“ - *Nap. prir.*: Ovdje naziv *četrvtica*, u opisivanim člancima naziv *četrvtiš*.

- *GLgl*, 19. 12. 1858., 50., 260.: Ponovljena ‘Godišnja cijena Gospodarskoga lista’ iz *GLgl*, 2. 12. 1858., 48., 249.

- *GLgl*, 23. 12. 1858., 51., 264.: U *Službenim vijestima*: ‘Za torbičarsku (hauzirsku) knjižicu plaća se biljegovine (štemplja) 17, za družinsku 11, a za putovnicu 27 novčića. U lutriju se može staviti najmanje 5 novčića.’

- *GLgl*, 23. 12. 1858., 51., 264.: Ponovljena ‘Godišnja cijena Gospodarskoga lista’ iz *GLgl*, 2. 12. 1858., 48., 249.

GLgl, 30. 12. 1858., 52., 268.: U *Domaćim vijestima*: Cijene pšenice, ‘finoga brašna’ i ‘brašnenoga cvijeta (*Auszugmehl*)’ u Parizu, Beču i Zagrebu u tekstu iskazane u stotinjacima i novčićima.

- *GLgl*, 30. 12. 1858., 52., 268.: Ponovljena ‘Godišnja cijena Gospodarskoga lista’ iz *GLgl*, 2. 12. 1858., 48., 249.

- *GLgl*, 14. 1. 1859., 1., 4.: U *Službenim vijestima*: ‘sad je izašla carska naredba, kojom se zapovijeda, da se imaju uvući i dosadašnje banke od 5, 2 i 1 for. pogodbene vrednote (*Conv.-Münze*), a mjesto njih da se izdadu nove banke na 1 stotinjak, to jest na 1 forintu austrijske vrednote. Dosadašnje banke na 5, 2 i 1 for. primat će se sve do 1. prosinca 1859. svagdje, a od 1. prosinca do svrhe ove godine kod glavnih carskih pjeneznica ... Ove nove banke imaju u sredini poveliku crljenu cifru, a na njoj broj *Ein Gulden*.’ - *Nap. prir.*: Vidi sl. 4.a.

- *GLgl*, 14. 1. 1859., 2., 8.: U *Svašticama*: ‘U Austriji se dobiva na godinu 4200 grivna (maraka) zlata, i 103,000 grivna srebra, ...’

- *GLgl*, 20. 1. 1859., 3., 12.: Naslov izvještajne podrubrike „Hod državnjačah u bečkoj trgovani 17. Siečnja 1859.“ - *Nap. prir.*: Uz uobičajene skraćene naslove takvih izvješća *Hod državnjača* ovdje je uz puni naslov dodan i njemački naslov: „(*Cours der Staatspapiere auf der Wiener Börse*)“ pa su tako zapravo protumačeni hrvatski nazivi: *hod* je *Cours*, dakle današnji nazivi *kurs*, *tečaj*, a hrvatski naziv *trgovana* njemački je naziv *Börse*.

- *GLgl*, 27. 1. 1859., 4., 16.: U *Službenim vijestima*: ‘Upravo sada je izašla naredba, da će stare dvokrajcarke, valjajuće sada 3 novčića, samo do 1. kolovoza ove godine ići: od onoga dana primat će se samo kao prost mjed (bakar).

- *GLgl*, 10. 2. 1859., 6., 24.: U *Domaćim vijestima*: ‘Po izvješću austrijske narodne banke duguje joj država 206 milijuna 95,051 stotinjaka 95 novčića. Gotova novca imala je banka na mlado ljeto 103 i pol milijuna stotinjaka, a banknota ima sada u narodu za 307 milijuna stotinjaka.’

- *GLgl*, 12. 5. 1859., 19., 82.: U *Službenim vijestima*: ‘Da se zapriječi nadostatak sitnoga novca, zabranilo je visoko pečiteljstvo prekupovanje i svaku trgovinu sitnim novcem srebrnim i mjedenim (bakrenim).’

- *GLgl*, 19. 5. 1859., 20., 86.: U podrubrici *Trgovina*: ‘Glas je bio pukao, da ćemo opet dobiti papirnih desetica. Nu sada opet javljaju novine, da toga neće biti, jer je vlada učinila naredbe, da ne ponestane sitnoga novca. Mnogo će tomu doprinijeti i naredba, da se srebrne šestice od 1. lipnja o. g. u Lombardiji neće više primati to će ondašnje šestice drugamo poteći.’ - *Nap. prir.*: vidi sliku 5.c.

- *GLgl*, 23. 7. 1859., 29., 128.: U podrubrici *Trgovina*: članak: ‘Zašto je spao prid na srebro?’

- *GLgl*, 4. 8. 1859., br. 31., str. 136.: U propisu *Limitacija*, magistrata c. k. glavnog grada Zagreba: ‘za plaćanje gori limitiranih cijena mogu se upotrebljavati i moraju se po svakome primati, također jošte okoljujući novci kovani, po vrijednosti konvencionalnoj polag ustanova & 12. c k. patenta od 27. travnja 1853., i to: 1 bakreni krajcar za 1 1/2 novih krajcara; 1 srebrna šestica za 10 novih krajcara; 1 cvanciga starijega kova za 34 nove krajcare; 1 cvanciga novijega kova za 35 novih krajcara.’

- *GLgl*, 17. 11. 1859., 46., 200.: U *Službenim vijestima*: ‘Stare banke konvencionalnoga novca od 1000, 100, 10, 5 i 1 forinte primat će se svagdje samo do svrhe mjeseca travnja 1860.’ - *Nap. prir.*: vidi slike 4.a.-c.

- *GLgl*, 2. 12. 1859., br. 51., str. 228.: U *Svaštici*: ‘Opominjemo štioce, da stare dvokrajcarke (koje sada vrijede 3 novčića) valjaju samo do nove godine’.

III.3. Zaključak: Šulekovi tekstovi *Novi novci*, *Stari novci*, *Nove banke* i *Izvadak zakonah i naredabah o novom novcu* važni su:

3.1. prvo: općenito kao hrvatski zapis i opis dijela povijesti hrvatskoga novčarstva;

3.2. drugo, napose kao hrvatski zapis i opis stvaranja hrvatskih novčanih imena i hrvatskoga novčarskog i numizmatičkog nazivlja.

III.3.1. Prvo: hrvatski zapis i opis dijela povijesti hrvatskoga novčarstva.

Dijelovi povijesti novčarstva Austrijske Carevine pripadaju i povijesti hrvatskoga novčarstva već po negdašnjoj državnopravnoj pripadnosti hrvatskih krajeva sklopu Austrijske Carevine. Tako i austrijska novčana promjena iz 1858. i njezina provedba u Hrvatskoj pripadaju i povijesti hrvatskoga novčarstva. Tu je promjenu zasad još uvijek najopširnije opisao Bogoslav Šulek u tekstovima *Novi novci*, *Stari novci*, *Nove banke* i *Izvadak zakonah i naredabah o novom novcu* i još nekim manjim tekstovima. U tim tekstovima o novčanoj promjeni iz 1858. Šulek navodi da je temelj za novčanu promjenu u 1858. bio *Novčani ugovor od 24. siječnja 1857.* između Austrijske Carevine i njemačkih zemalja. Ugovoreno je da će sve zemlje ugovornice prihvatiti za izradu novca zajedničku carinsku funtu (Zollpfund), ‘koja će vagati 500 grama ili pol kilograma’. Ali zemlje ugovornice nisu postigle dogovor o tome koliko će novaca kovati iz jedne carinske funte. Za provedbu *Novčanog ugovora* u Austrijskoj Carevini doneseni su *Zakon o novom novcu*, koji je počeo ‘valjati’ ‘na dan svih svetih’ 1858., te drugi provedbeni propisi. Time je za izrađivanje novaca prestala vrijediti *konvencionalna vrednota*, tj. *vrednota od dvadeset forinti (Konventionsfuss, Zwanzigguldenfuss)*, utvrđena 1753. dogovorom (konvencijom) među Austrijom i Bavarskom, a počela je vrijediti *austrijska vrednota (Oesterreichische Währung)*, prema kojoj će se iz jedne funte srebra nakovati 45 forinti. Provedba te promjene razvukla se u nekoliko godina pa su postupno prestajali vrijediti neki ‘*stari*’ novci, a uvođeni su ‘*novi*’ novci. Šulek pojedinačno opisuje te promjene.

III.3.2. Drugo: hrvatski zapis i opis stvaranja hrvatskih novčanih imena i hrvatskoga novčarskog i numizmatičkog nazivlja. U opisu novčane promjene iz 1858. Šulek uz kontekstualne dopune navodi imena i vrijednosti ‘*starih*’ i ‘*novih*’ novaca. U vri-

jeme pisanja tih članaka bio je hrvatski jezik tek desetak godina službeni, ‘diplomatički’ jezik. Stoga je u to vrijeme intenzivno zapisivano, opisivano i stvarano hrvatsko nazivlje u mnogim područjima, pa tako i u novčarstvu. Zato se Šulek i u tim člancima napose bavio hrvatskim novčanim nazivljem pa je zapisao i opisao i hrvatska imena novaca i hrvatsko novčano nazivlje. Uz zapise dotad rabljenog hrvatskog novčarskog nazivlja i hrvatskih imena novaca uveo je tada i neke nove nazive u hrvatsko novčarsko nazivlje.

III.3.2.1. Šulekizmi, *stotinjak* i *novčić*, hrvatska novčana imena za *nove forinte* i *nove krajcare austrijske vrednote*.

Stotinjak je hrvatski naziv, novčano ime za *nove forinte austrijske vrednote*, a *novčić* je hrvatski naziv za *stoti dio stotinjaka* odnosno za *novu krajcaru* kao stoti dio *nove forinte*. Ta nova novčana imena uveo je u hrvatsku uporabu i u njoj proširio Šulek, napose u *Gospodarskom listu*. Ti nazivi, ta imena *stotinjak* i *novčić* u navedenim značenjima mogu se pridružiti k mnogim šulekizmima, riječima koje je u hrvatski uveo ili u njemu proširio Bogoslav Šulek. *Stotinjak* i *novčić* rabili su se onodobno u Hrvatskoj često kao hrvatske istoznačnice *novoj forinti* i *novoj krajcari austrijske vrednote*, hrvatskim stranim imenima izvedenim iz službenih carskih novčanih imena. Kao isključivo hrvatska imena nisu imena *stotinjak* i *novčić* mogla potpuno istisnuti imena *forintu* i *krajcaru* pa su se u onodobnim hrvatskim tekstovima rabili usporedno ili naizmjenice *stotinjak* i *forinta* odnosno *krajcara* i *novčić*. *Novčić* kao naziv za stoti dio *stotinjaka* odnosno *nove forinte* uvršten je i u Šulekov *Rječnik znanstvenoga nazivlja*. U današnjem standardnom jeziku to posebno novčano ime *novčić* potpuno je istisnula riječ *novčić* kao umanjena i novčarski naziv s općim značenjem *sitni, najsitniji novac*.

III.3.3. Zaglavak zaključku

Svojim člancima *Novi novci*, *Stari novci*, *Nove banke* i *Izvadak zakonah i naredabah o novom novcu*, objavljenim u *Gospodarskom listu* 1858. o aktualnoj novčanoj promjeni iz te godine, uvrstio se Bogoslav Šulek i u povjesničare hrvatskoga novčarstva i u tvorce hrvatskoga novčarskoga nazivlja.

Literatura:

IZ OPISIVANE ŠULEKIJANE:

- Šulek, Bogoslav: Starine. - Danica /Danica horvatska, slavonska i dalmatinska - dalje samo skraćeno ime/, br. 48., 29. studenoga 1845., str. 191.-192. - (Potpisano: -k.)
- Šulek, Bogoslav: Narodni novci. - Danica, 1846., br. 21., 23. svibnja 1846., str. 81.-84. - (Potpisano: -k.)
- Šulek, Bogoslav: Numismatička sbirka za narodni muzeum. - Danica, 9. siječnja 1847., br. 2., str. 8., i nastavak u skraćenom naslovu Numismatička sbirka, 16. siječnja 1847., br. 3., str. 12. - (Potpisano: - k.)
- Šulek, Bogoslav: Nove banke. - Gospodarski list, br. 36., 9. rujna 1858., str. 173. - (Nepotpisano. Nepopisano u dosadašnjoj šulekografiji. Autorstvo pripisujem Šuleku. Kratica u cit.: NB.)
- Šulek, Bogoslav: Novi novci. - Gospodarski list, /nastavci u:/ br. 41., 14. listopada 1858., str. 214.-215.; br. 42., 21. listopada 1858., str. 221.-222.; br. 44., 4. studenoga 1858., str. 229.-

230.; br. 45., 11. studenoga 1858., str. 233.-234. - (Nepotpisano. Nepopisano u dosadašnjoj šulekografiji. Autorstvo pripisujem Šuleku. Kratica u cit.; *NN*. K zadnjem nastavku Novih novaca dodan je tekst Najlaglji preračun staroga srebrnoga novca u novi i obratno, naputak 'rodoljuba iz Karlovca'.)

Šulek, Bogoslav (urednik): Najlaglji preračun staroga srebrnoga novca u novi i obratno. - Gospodarski list, br. 45., 11. studenoga 1858., str. 234. - (Taj je tekst Šulek dodao k zadnjem nastavku Novih novaca kao naputak 'rodoljuba iz Karlovca'. Kratica u cit.: *NN, prer.*)

Šulek, Bogoslav: Izvadak zakonah i naredabah o novom novcu. - Gospodarski list, Dodatak 42. broju; u rubrici *Službene viesti*; 21. listopada 1858., str. 220. - (Nepotpisano. Nepopisano u dosadašnjoj šulekografiji. Autorstvo hrvatskoga prijevodnoga teksta pripisujem Šuleku. Kratica u cit.: *Izv.*)

Šulek, Bogoslav: Stari novci. - Gospodarski list, br. 43., 28. listopada 1858., str. 225.-226. - (Nepotpisano. Nepopisano u dosadašnjoj šulekografiji. Autorstvo pripisujem Šuleku. Kratica u cit.: *SN.*)

Šulek, Bogoslav: Deutsch-kroatisches Wörterbuch : von Bogoslav Šulek : Němačko-hrvatski rječnik; svezak 1. (str. I-VIII. naslovni list, posveta, kratice, Predgovor; + rječnik: str. 1.-872., slova A- Lyrisch; M- Zyan, sv. 2., str. 873.-1712.; Agram, 1860. - (U ovom radu navodi se u ovakvom hrvatskom naslovu: Njemačko-hrvatski rječnik; kratica u cit.: *Šnjhr, Šnjhr, 1853., ..., 1860.*)

- Rječnik objavljan u sveščićima: 1. sveščić: 1.- 10. arak, 160 str., slovo A - srpanj 1853.; 2. sveščić: 11.-20. arak, str. 161.-320., slova B-Dimension - travanj 1854.; 3. sveščić: 21.-30. arak, str. 321.-480; slova Dimision-Flächenschuh - 21. kolovoza 1854.; 4. sveščić: 31.-40. arak, str. 481.-638., slova Flächenzahl-Harzen - srpanj 1855.; 5. sveščić: 41.-50. arak, str. 639.-798., slova Harzer-Kronung - veljača 1856.; 6. sveščić: 51.-60. arak, str. 799.-958., slova Kronungsfeier-Naturgevelt - rujan 1856. (dio 6. sveščića, do str. 872., do kraja slova *L*, uvezan u Band I, svezak prvi cijelog *Rječnika*, a dio od str. 873., od početka slova *M*, uvezan u Band II, svezak drugi cijelog *Rječnika*.); 7. sveščić: 61.-70. arak, str. 959.-1118., slova Naturglaube-Salutation - 22. svibnja 1858.; 8. sveščić: 71.-80. arak, str. 1119-1278, slova salutiren-sprechen - 18. veljače 1859.; 9. sveščić: 81.- do kraja, str. 1119-1278, slova sprechen ... - prije 20. listopada 1860.

Šulek, Bogoslav: Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja : osobito za srednja učilišta : po nalogu vis. kr. dalm.-hrv.-slav. zemaljske vlade sastavio dr. Bogoslav Šulek; prva pola 1874.; druga pola 1875.; Zagreb. (Kratica u cit.: *Šrzn, 1874.-1875.*) - Pretisak: 1990.

Šulek, Bogoslav: Tiskarstvo ili pečatnja; u: Novovjekni izumi, knj. 2.; Matica hrvatska, Zagreb, 1883., str. 102.-238.

IZ IZABRANE ŠULEKOGRAFIJE:

Coha, 2015. - *Suzana Coha*: Medij, kultura, nacija : Poetika i politika Gajeve Danice; Hrvatska sveučilišna naklada, Filozofski fakultet - Periodica croatica, Zagreb, 2015.

Dukat, 1939./1940. - *Vladoje Dukat*: Crtrice o Šulekovu Njemačko-hrvatskom rječniku; Ljetopis JAZU, knj. 52.; Zagreb, 1940.; str. 209.-214.

Gostl, 1995. - *Igor Gostl*: Bogoslav Šulek : Otac hrvatskoga znanstvenoga nazivlja; Matica hrvatska, Zagreb, 1995.

Horvat, 1975. - *Josip Horvat*: Ljudevit Gaj : njegov život, njegovo doba; Sveučilišna naklada liber, Zagreb, 1975.

Jonke, 1954. - *Ljudevit Jonke*: Šulekova briga o hrvatskoj naučnoj terminologiji, Zbornik radova Filozofskog fakulteta, II., Zagreb, 1954.; str. 67.-81.

- Karaman, 1958.* - *Igor Karaman*: Zemaljski arhivari A. Štriga, F. Pogledić i J. Miškatović; Arhivski vjesnik, sv. 1., Zagreb, 1950., str. 487.-506.
- Kovačić, 2015.* - *Mislav Kovačić*: Filološki i teološki rad Bogoslava Šuleka na hrvatskom izdanju Novoga zavjeta; doktorski rad; Zagreb, 2015.
- Maixner, 1952.a.*: - *Rudolf Maixner*, Bogoslav Šulek; u: Rudolf Maixner, Ivan Esih (prir.): Bogoslav Šulek: Izabrani članci; Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1952.; str. 7.-33.
- Maixner, 1952.b.*: - *Rudolf Maixner*: Bibliografija radova dra. Bogoslava Šuleka; u: Rudolf Maixner, Ivan Esih (prir.): Bogoslav Šulek: Izabrani članci. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1952.; str. 34.-43.
- Maixner, 1956.*: - *Rudolf Maixner*: Prilozi poznavanju novinarske djelatnosti B. Šuleka i M. Bogovića, Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. 27., Zagreb, 1956.; str. 179.-191.
- Markus, 2007.* - *Tomislav Markus*: Publicistika kao poziv: Bogoslav Šulek u javnom životu Hrvatske 1842-1867. Časopis za suvremenu povijest, 39/1.; Zagreb, 2007.; str. 181.-204.
- Markus, 2008.* - *Tomislav Markus*: Bogoslav Šulek (1816.-1895.) i njegovo doba; Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008.
- Martinčić, 1988.a.* - *Ivan Martinčić*: Anonimno tiskano djelo Bogoslava Šuleka 'Šta namjeravaju Iliri i njegov autograf 'Što smo mi, Horvati oli Iliri?'; Croatica, XIX., br. 29., Zagreb, 1988.; str. 25.- 52.
- Martinčić, 1988.b.* - *Ivan Martinčić*: Šulekovo autorstvo rukopisa 'Bibliotheca Illyrica'; Croatica, XIX., br. 30., Zagreb, 1988.; str. 53.-60.
- Martinčić, 1989.a.* - *Ivan Martinčić*: Školski udžbenici i priručnici Bogoslava Šuleka, Zbornik za povijest školstva i prosvjete; Ljubljana, 1989.; str. 15.-39.
- Martinčić, 1989.b.* - *Ivan Martinčić*: Hrvatski književnik na biobibliografskoj Prokrustovoj postelji - primjerice Bogoslav Šulek; Republika, god. XLV, br. 3.-4.; Zagreb, 1989.; str. 143.- 164.
- Martinčić, 1990.* - *Ivan Martinčić*: Pogovor ili zaglavak pretisku Hrvatsko-njemačko-talijanskog rječnika znanstvenoga nazivlja; u pretisku, sv. II., Zagreb, 1990.; str. 1373.-1390.
- Martinčić, 1993.* - *Ivan Martinčić*: Bogoslav Šulek (1816-1895). U: Portreti hrvatskih jezikoslovaca; Tiskano: Hrvatski radio, Zagreb, 1993.; str. 75.-81.
- Martinčić, 2003.* - *Ivan Martinčić*: Kako se rađao hrvatski leksikograf stoljeća - tri arhivalijske crtice za životopis Bogoslava Šuleka, u: Hereditas rerum croaticarum ad honorem Mirko Valentić, 2003.; Institut za hrvatsku povijest; Zagreb, 2003., str. 169.-174.
- Martinčić, 2007.* - *Ivan Martinčić*: U potrazi za iscrpnijim Šulekovim autorstvom u preporodnoj Danici, Republika, god. LXIII, br. 4.; Zagreb, 2007.; str. 86.- 102.
- Pranjković, 1999.* - *Ivo Pranjković*: Bogoslav Šulek; u: Ivo Pranjković /priredio/: Fran Kurelac : Bogoslav Šulek : Vinko Pacel : Adolfo Veber Tkalčević: Jezikoslavne rasprave i članci; Stoljeća hrvatske književnosti; Matica hrvatska; Zagreb, 1999.
- Pranjković, 2006.* - *Ivo Pranjković*: Bogoslav Šulek i hrvatsko vojno nazivlje; u: Ivo Pranjković: Filološki vjekopisi; Disput, Zagreb, 2006.; str. 127.-131.
- Samarđžija, 2012.* - *Marko Samarđžija*: Šulek, Bogoslav (Bohuslav); Hrvatska književna enciklopedija; Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, s. a. /2012./; sv. IV.; str. 258.-259.
- Šidak, 1961.* - *Jaroslav Šidak*: O uredniku i značenju ilirskog „Branislava“ (1844-1845), Histo-rijski zbornik, XIV, Zagreb, 1961.
- Švoger, 2007.* - *Vlasta Švoger*: Zagrebačko liberalno novinstvo 1848.-1852. i stvaranje moderne Hrvatske; Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2007.

- Tafra, 1995.* - *Branka Tafra*: Od Akademijina Rječnika do njegovih dopuna (podudarnosti i razlike). - Matica hrvatska, Zagreb, 1995.
- Torbar, 1896./1897.* - *Josip Torbar*: Nekrolog o životu i djelovanju dra. Bogoslava Šuleka; Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1897., sv. 11., str. 101.-193. - (I dandanas u mnogočemu nenadmašen Šulekov životopis.)
- Vince, 1978.* - *Zlatko Vince*: Putovima hrvatskoga književnog jezika; SNL, Zagreb, 1978. (3., dopunjeno izdanje 2002.)
- Zbornik o Bogoslavu Šuleku (ur. *Milan Moguš*); Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1998.

IZ IZABRANE LEKSIKOGRAFIJE:

- Babić, 1991.* - *Stjepan Babić*: Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku : nacrt za gramatiku; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Globus; Zagreb, 1991. (drugo izdanje; - prvo izdanje 1986.; treće, poboljšano izdanje 2002.)
- Klaić, 1980.* - *Bratoljub Klaić*: Rječnik stranih riječi; Zagreb, 1980. (kratica: *Krsr, 1980.*)
- Skok, 1971.-1974.* - *Petar Skok*: Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika; knj. I.-IV., Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb; (kratica: *Serhsj, 1971.*)
- Šugar, 1977.* - *Ivan Šugar*: Latinsko-hrvatski i hrvatsko-latinski botanički rječnik; Sveučilišna naklada Liber; Zagreb, 1977.
- Šugar, 1990.* - *Ivan Šugar*: Latinsko-hrvatski i hrvatsko-latinski botanički leksikon; Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; Globus; Zagreb, 1990.
- Šugar, 2008.*: - *Ivan Šugar*: Hrvatski biljni imenoslov; Matica hrvatska, Zagreb, 2008.
- Jojić, Ljiljana; Nakić, Anuška; Ott, Ivan; Vajs Vinja, Nada; Zečević, Vesna* (redaktori): Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika; Školska knjiga, Zagreb, 2015. (kratica: *vrh, 2015.*)

IZBOR I IZVORI SLIKA:

- Slike broj 1.-3., koje ilustriraju Šulekov životopis i opus, izabrao je autor teksta, a uobličio ih gospodin Davor Kraljić, autor grafičke pripreme.
- Slike broj 4.-6., koje ilustriraju novce proizvedene neoposredno prije ili nakon novčane promjene iz 1858., pronašao je glavni i odgovorni urednik *Numizmatičkih vijesti*, gospodin Edgar Fabry****. Izvor je tih slika: *Rudolf Richter*: Papiergeld: Spezialkatalog Österreich 1759-2010. Herausgeber Dr. Winfried Frühwald Verlags- und Auktionshaus, Salzburg, 2010.

SUMMARY

BOGOSLAV ŠULEK ON THE AUSTRIAN CURRENCY CHANGE IN 1858 AND ITS IMPLEMENTATION IN CROATIA

Not much is known today about the currency change in the Austrian Empire in 1858 and its implementation in Croatia. Bogoslav Šulek wrote several articles about this currency change at its very beginning and published them in *Gospodarski list*, whose

**** Autorova zahvalna napomena: Poticaj da sastavim ovaj tekst višekratno mi je u nekoliko godina iskazivao glavni i odgovorni urednik *Numizmatičkih vijesti*, gospodin Edgar Fabry; zahvaljujem mu se napose i za poticaje u raspravljanju o opisanoj temi.